
PORTRETY BOTANIKÓW POLSKICH • PORTRAITS OF POLISH BOTANISTS

Ludwik BRODER (1901–1983) – morfolog, nauczyciel szkół średnich w Łodzi, Krakowie i Izraelu, członek m.in. Towarzystwa Przyrodniczego im. S. Staszica w Łodzi.

Fotografia paszportowa wykonana w latach 50., autor nieznan. Właściciel: Teodor Broder.

Opracował: Piotr KÖHLER

Estera Hadasa BRODER (z d. Schindler) (1900–1944) – botanik, nauczycielka szkół średnich w Łodzi.

Fotografia wykonana około 1928 r. w Łodzi, wymiary: 10 × 15 cm. Właściciel: Teodor Broder.

Opracował: Piotr KÖHLER

ROZSTANIA • OBITUARIES

ZACZEŁO SIĘ OD WYSPIY KONWALIOWEJ

It all began with the Lily-of-the-valley Island

Słowa pożegnania
Profesora Janusza Bogdana Falińskiego

Zgromadziliśmy się tu dziś, drogi Januszu, wyłącznie dla Ciebie, bo to Twój szczególny dzień. Przybyliśmy, by się z Tobą pożegnać, ale może jeszcze bardziej, by Ci podziękować, by Ci wyrazić naszą wdzięczność. Wiemy jednak, znając Ciebie, że wyrazem tej naszej wdzięczności, oprócz słów, musi być wywiezione stąd serdeczne zatroskanie o to wszystko, czemu Ty sam, z takim oddaniem służyłeś całym swoim życiem.

Słowa podziękowania chcę wypowiedzieć w imieniu Komitetu Botaniki Polskiej Akademii Nauk na życzenie obecnego tu jego przewodniczącego, a Twojego przyjaciela, Waldka Żukowskiego i honorowego przewodniczącego tego komitetu, również Twojego przyjaciela, Tomasza Wodzickiego, a także w imieniu licznych koleżanek i kolegów botaników, wielu Twoich przyjaciół z różnych części Polski – zarówno tych, którzy są tutaj, jak i tych, którzy nie mogli tu dziś przybyć z różnych powodów, ale są obecni myślami i sercem. Pragnę podziękować Ci także gorąco w imieniu całego środowiska krakowskich botaników, wszystkich pracowników obu instytutów: Instytutu Botaniki UJ oraz Instytutu Botaniki PAN, któremu służyłeś od wielu lat aż do ostatnich chwil, jako członek jego Rady Naukowej. To podziękowanie składam również, w sposób szczególny, w imieniu własnym.

Powodów do podziękowań jest zbyt wiele, by nawet próbować je wszystkie w tej chwili ogarnąć i wymienić. Pozwól zatem, że wypowiem tylko niektóre, spośród wielu bliskich naszym sercom.

Dziękujemy Ci przede wszystkim za Twoją stałą troskę o młode pokolenie botaników i za czas, jaki poświęcałeś im przy każdej okazji;

dziękujemy za to, że przez blisko pół wieku byłeś wspaniałym nauczycielem i mistrzem polskich i nie tylko polskich geobotaników.

Dziękujemy Ci za wykłady, ogólnopolskie seminaria, szkoły i warsztaty geobotaniczne, za sympozja poświęcone synantropizacji szaty roślinnej i wielu innym zagadnieniom, oraz za Twoją ogromną dbałość, by pokłosie tych spotkań zawsze znajdowało trwałe zapis w publikacjach.

Dziękujemy Ci za Białowieską Stację Geobotaniczną, której naukowy kształt i światowy poziom wyznaczałeś wraz ze swoją umiłowaną żoną Krystyną. Dziękujemy za tę Stację, która stała się chlubą polskiej botaniki i ważnym europejskim centrum badawczym oraz prawdziwą kuźnią młodych talentów.

Dziękujemy Ci za blisko pięćdziesiąt lat badań na stałych powierzchniach – badań, które są rzadkim przykładem konsekwencji, systematyczności i rzetelności; ich wyniki stanowią dziś podstawę zrozumienia mechanizmów dotyczących dynamiki zbiorowisk roślinnych. Niewiele jest krajów na świecie, które mogą poszczycić się podobnymi badaniami i podobnymi wynikami.

Dziękujemy Ci za Twoje doskonałe artykuły, syntezy i podręczniki, które były i są wzorcem, inspiracją i ogromną pomocą dla naszych własnych poszukiwań i naszych własnych prac.

Dziękujemy Ci za dziesiątki tomów *Phytocoenosis*, które z taką pieczołowitością redagowałeś i za serię „Vademecum Geobotanicum”, którą powołałeś do życia i prowadziłeś z takim zapałem przez ostatnie lata, niezrażony opieszałością autorów i trudnościami wydawniczymi czy finansowymi.

Dziękujemy Ci za Twoją radość i entuzjazm w dzieleniu się wynikami własnych prac i za – jakże rzadką – umiejętność radowania się naukowymi dokonaniem i sukcesami innych.

Dziękujemy Ci za wspaniałe badania zespołowe, w które włączałeś koleżanki i kolegów z niemal wszystkich ośrodków krajowych i wielu zagranicznych.

Dziękujemy Ci za to, że umiałeś, jak nikt inny, jednoczyć wokół siebie wszystkich pol-

skich botaników i tworzyć z nas wspólnotę ożywianą wartościami bliskimi Twojemu sercu.

Dziękujemy za Twoją miłość do drzew i lasu oraz ogromną troskę o ojczystą przyrodę, dziękujemy także za naukową dokumentację tyłu bezcennych obiektów naszego dziedzictwa przyrodniczego.

Dziękujemy, że ta Twoja miłość do przyrody, mocą której wygrałeś swą pierwszą młodzieńczą batalię o ochronę Wyspy Konwaliowej, trwała w Tobie przez całe życie i była motorem kolejnych batalii toczonych aż do ostatnich chwil; dziękujemy szczególnie za lata bezkompromisowej walki o ochronę Puszczy Białowieskiej.

Dziękujemy Ci za to, że tak godnie i tak wspaniale reprezentowałaś polską naukę i jej dorobek na gruncie międzynarodowym. Dziękujemy za Twój nieostentacyjny, ale jakże gorący patriotyzm, obecny we wszystkim, co robiłeś.

Dziękujemy Ci Januszu za Twoje nie mające sobie równych eseje w *Wiadomościach Ekologicznych* i ich najnowszy książkowy zbiór *Wyścig na okręcie Beagle*, którym obdarowałaś polskich botaników na tegorocznym Zjeździe w Toruniu. Te cudowne eseje, pełne mądrości, pisane lekko, z ogromną swadą i erudycją, pięknym i jakże bogatym językiem polskim, są w istocie rzeczy powrotem do pytań podstawowych, pytań o sens naszych działań i naszych dążeń, są wyrazem troski o stan Twojego i naszego ducha, o miejsce wielkich wartości w naszym życiu, o poziom i kształt naszego myślenia, są równocześnie wołaniem o niezbędny, a tak często gubiony, krytycyzm wobec samych siebie i otaczającej nas rzeczywistości, są też swego rodzaju rachunkiem sumienia i wezwaniem do odpowiedzialności.

Dziękujemy Ci za Twój ogromny szacunek dla ludzi bez względu na ich wiarę czy przekonania.

Dziękujemy za Twoje umiłowanie prawdy, za rzetelność i bezkompromisowość w dochodzeniu do niej i Twoją za nią odpowiedzialność. Dziękujemy za dziecięcą wręcz szczerość, prostotę i bezkompromisowość pytań, które nam tak często zadawałaś. Stawiałaś prawdę zawsze

wyżej, niż źle pojętą przyjaźń, wiedząc, że nie ma prawdziwej przyjaźni tam, gdzie zaczyna brakować miejsca na prawdę.

Dziękujemy Ci za Twoje umiłowanie sztuki, umiłowanie muzyki, prozy, malarstwa i poezji – umiłowanie, którym tak wspaniale umiałaś nas zarażać przy każdej okazji.

Dziękujemy Ci za to, że sam zakochany w sztuce i zakochany w pięknie przyrody, także swoje własne życie uczyniłeś pięknym, dobrze przeżyтым i spełnionym życiem. Dziękujemy Ci za to Januszu! Dziękujemy Ci za to!

Pozwól, że patrzę na morze kwiatów, które Cię otacza i na tyle serc, które tu dziś zgromadziłeś – to podziękowanie Tobie i podziękowanie Bogu za wspaniałe świadectwo Twojego życia, zakończę wierszem Borysa Russko, ulubionego przez ciebie poety-białowieżanina, którego kilka pięknych tomików przysłałeś mi ostatnio. Na pewno pamiętasz ten krótki wiersz – nosi tytuł *Tryumf*:

Obok wieka trumny
Rozkwitło tyle kwiatów [i tyle serc]
Że życie skazało śmierć
Na banicję

To Twoje życie Januszu sprawiło, że tyle kwiatów i tyle serc rozkwitło dziś wokół tej trumny. Twoje życie, pełne pasji i miłości, miłości trudnej i bardzo wymagającej (bo taka jest zawsze prawdziwa miłość) ale zarazem pięknej, bezinteresownej, oddanej i szczerej, zawsze zatroskanej o prawdę, dobro i piękno – to Twoje życie, właśnie takie, skazało śmierć na banicję.

Nasze najserdeczniejsze myśli były przy Tobie cały czas, gdy leżałeś przykuty do łóżka przez ostatnie dni i są przy Tobie teraz. Przybyliśmy tu, Przyjacielu nasz, aby Cię pożegnać na tę nową drogę życia, którą kiedyś i my pójdziemy; życia, które się zmienia, ale się nie kończy – i Ty to już wiesz!

Żyj w pokoju – tym pokoju, którego pragnąłeś, a którego świat dać nie może, bo Go nie zna. Żyj w pokoju!

Zbigniew MIREK

ROCZNICE, JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

70. ROCZNICA URODZIN PROF. DR HAB. ELŻBIETY TURNAU

70th anniversary
of Professor Elżbieta Turnau's birth

RODZINA

Elżbieta Turnau przyszła na świat 22 kwietnia 1933 r. w Moszczanach (Małopolska wschodnia), gdzie mieszkali jej dziadkowie, jako czwarte z kolei dziecko Stefana i Zofii z domu Neusser. Dzieciństwo spędziła w dużym, wiejskim domu w Mikulicach koło Przeworska (Fot.1) – w majątku swoich rodziców. Przodkowie E. Turnau, zarówno ze strony ojca, jak i matki, od wielu lat byli związani z uprawą roli, choć ich zainteresowania były daleko szersze i różnorodniejsze. Dziadek, Jerzy Turnau, pisał powieści, malował (pejzaże, portrety, a najchętniej sceny

batalistyczne), a po I wojnie światowej zorganizował wyższe kursy rolnicze we Lwowie i był w nich wykładowcą, kierując się troską o podniesienie poziomu rolnictwa w odrodzonej Polsce. W ramach tych kursów odbywano m.in. długie praktyki we wzorowo prowadzonych majątkach ziemskich. Ojciec, Stefan Turnau, studiował we Lwowie biologię, ale po przedwczesnej śmierci ojca zajął się administracją majątku. Mama była także osobą wykształconą, studiowała ogrodnictwo i gospodarstwo wiejskie w Snopkowie pod Lwowem. Siostra ojca, Maria Turnau-Morawska pracowała natomiast w latach 50. i 60. ubiegłego wieku jako geolog w Uniwersytecie Warszawskim, a kuzynka ojca, Maria Sobolewska była z wykształcenia botanikiem, uczennicą prof. Władysława Szafera, i pracowała jako paleobotanik w Zakładzie Paleobotaniki Instytutu Botaniki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie.

Rodzeństwo E. Turnau podzieliło swoje zainteresowania pomiędzy naukę (bracia Stefan i Jacek, siostra Maria Czyżowa), a sztukę (grafika, malarstwo – brat Piotr). W rodzinie wiele muzykowano; ojciec E. Turnau marzył o karierze muzycznej, jego siostry i bracia byli muzykami-amatorami, ale dopiero wnuk, Grzegorz Turnau, bratanek E. Turnau, uczynił z muzyki swój zawód, jest kompozytorem, pianistą i wokalistą oraz poetą.

Cała rodzina mieszkała w Mikulicach prawie do końca II wojny światowej. W listopadzie 1944 r. musiała opuścić swój dom, zamieszkała wtedy we wsi Markowa położonej niedaleko Łańcuta, potem była przeprowadzka do Rzeszowa, a w 1947 r. do Krakowa.

Elżbieta Turnau początkowo uczyła się wraz z rodzeństwem w domu, pod kierunkiem nauczycielki. Do szóstej klasy szkoły podstawowej uczęszczała w Markowej, potem zaliczyła dwie klasy gimnazjum w Rzeszowie, a po przeniesieniu się do Krakowa uczyła się w X Liceum im. Królowej Wandy, a po jego rozwiązaniu w 1950 r. przeniosła się do Szkoły (11-letniej) Tow. Przyjaciół Dzieci przy ul. Podbrzezie, w której zdała maturę w 1951 r. W tym samym roku rozpoczęła studia na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego,

Fot. 1. Dom rodzinny w Mikulicach.
Phot. 1. Family home at Mikulice.

które ukończyła w 1956 r. Na studiach wybrała specjalność: botanikę, a tematem jej pracy magisterskiej była flora karbonu i jej znaczenie dla stratygrafii. Pracę tę pt. „Oznaczenie materiału florystycznego z otworu wiertniczego nr 5 wykonanego w rejonie kopalni „Wesoła II” w Wesołej” realizowała głównie na Akademii Górniczo-Hutniczej pod kierunkiem profesora Tadeusza Bocheńskiego, znawcy flory karbonu¹. Okres ten ugruntował na zawsze związki E. Turnau z geologią, ale i z paleobotaniką oraz palinologią.

ŻYCIORYS NAUKOWY

Kilka miesięcy po uzyskaniu magisterium, E. Turnau została przyjęta do pracy w utworzonej w 1954 roku Pracowni Geologiczno-Stratygra-

ficznej Polskiej Akademii Nauk, która wówczas mieściła się przy ul. Sławkowskiej 17 w Krakowie. Podczas pierwszych sześciu lat swojej pracy pełniła ona przede wszystkim obowiązki sekretarki i bibliotekarki, dopiero później mogła rozpocząć własne badania dotyczące mikroflory z okruchów węgla z fliszu Karpat. Badania te E. Turnau prowadziła w ramach Studium Doktoranckiego Polskiej Akademii Nauk w latach 1962–1966 i stały się one podstawą do uzyskania przez nią stopnia naukowego doktora filozofii na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UJ w 1966 r. Promotorem jej rozprawy doktorskiej była prof. dr Jadwiga Dyakowska, a praca nosiła tytuł *Wiek i pochodzenie okruchów węgla karbońskich we fliszu Karpat zewnętrznych* (Turnau 1962). Badania E. Turnau, których obiektem były okruchy węgla pochodzące z wtórnego złoża, miały wówczas charakter pionierski, co zostało docenione na forum międzynarodowym, skoro jedną z jej prac przedrukowano w 1977 r. w całości w wydawnictwie *Benchmark Papers in Geology*

¹ Informację zawdzięczam dr hab. P. Köhlerowi z Zakładu Badań i Dokumentacji Polamej im. prof. Z. Czepego w Instytucie Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego.

(Turnau 1977), jako klasyczne opracowanie na temat redepozycji spor.

W 1968 r. E. Turnau odbyła ośmiomiesięczny staż w Holandii. Początkowo przez 3 miesiące przebywała w Heerlen, w jednej z placówek (Geologisch Bureau) królewskiej służby geologicznej Holandii (Rijks Geologische Dienst), gdzie pod kierunkiem dr S. J. Dijkstra studiowała morfologię karbońskich megaspor. Kolejne 5 miesięcy spędziła w Laboratorium Paleobotanicznym Uniwersytetu w Utrechcie, zapoznając się z nowoczesnymi technikami laboratoryjnymi stosowanymi w palinologii.

Wkrótce po powrocie do kraju, w 1979 r., miała miejsce habilitacja E. Turnau na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego. Podstawą uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk przyrodniczych w zakresie stratygrafii były dwie prace: *Spore Zonation of uppermost Devonian and Lower Carboniferous deposits of Western Pomerania*, opublikowana w *Mededelingen Rijks Geologische Dienst* (Turnau 1978) oraz *Korelacja utworów górnego dewonu i karbonu Pomorza Zachodniego w oparciu o badania sporowe* (Dybova-Jachowicz et al. 1979).

Tytuł profesora nauk o ziemi Elżbieta Turnau otrzymała w 1992 r., z rąk prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Wałęsy.

Profesor E. Turnau była przez wszystkie lata swojego zawodowego życia związana z tym samym miejscem pracy, które tylko zmieniało swoją nazwę. Od 1994 r. jest to Ośrodek Badawczy mieszczącego się w Warszawie Instytutu Nauk Geologicznych Polskiej Akademii Nauk. W latach 1992–1999 pełniła funkcję zastępcy kierownika Ośrodka Badawczego Instytutu Nauk Geologicznych PAN, a w latach 1987–1999 była kierownikiem Studium Doktoranckiego Instytutu Nauk Geologicznych PAN. Jest promotorem dwóch przewodów doktorskich: dr Marzeny Stempień z ING PAN w Warszawie i dr Marzeny Oliwkiewicz-Miklasińskiej z Ośrodka Badawczego ING PAN w Krakowie.

Prof. E. Turnau jest osobą bardzo czynną w życiu naukowym Polski i zagranicą. Jest długoletnim członkiem Polskiego Towarzystwa

Botanicznego i Polskiego Towarzystwa Geologicznego, a nadto Commission Internationale de Microflore du Paléozoïque, Micropalaeontological Society oraz American Association of Stratigraphic Palynologists. Była wielokrotnie wybierana do międzynarodowych stowarzyszeń i rad redakcyjnych. Była członkiem korespondentem Podkomisji Stratygrafii Dewonu IUGS (International Union of Geological Sciences) w latach 1991–2001, członkiem korespondentem Podkomisji Stratygrafii Karbonu IUGS w latach 1995–2004 oraz członkiem Rad Redakcyjnych *Review of Palaeobotany and Palynology* (1997–2004), *Acta Palaeobotanica* (od 1986) i *Studia Geologica Polonica* (od 2004).

Od początku lat 70. E. Turnau efektywnie współpracuje z ośrodkami badań palinologicznych w Londynie (Natural History Museum), Nottingham (British Geological Survey) i Dublinie (Trinity College), a po 1989 r. również z Belorusskim naučno-issledowatelskim geologorazvedočnym instytutem (BelNIGRI) w Mińsku oraz Vserossijskim naučno-issledowatelskim geologičeskim neftjanoj instytutem (VNIGNI) w Moskwie. Współpraca ta zaowocowała licznymi publikacjami.

Profesor E. Turnau za swoje prace otrzymywała nagrody i wyróżnienia, w tym nagrodę Sekretarza Naukowego PAN (1978) za prace dotyczące palinostratygrafii dewonu i karbonu Pomorza Zachodniego (Turnau 1979), nagrodę Polskiego Towarzystwa Naukowego im. Ludwika Zejsznera za najlepszą pracę wydrukowaną w roczniku towarzystwa w roku 1979 (Turnau 1979), nagrodę Sekretarza Naukowego PAN (1986) za pracę dotyczącą palinostratygrafii dewonu dolnego rejonu Radomia (Turnau 1986) oraz nagrodę II Wydziału PAN (1989) za pracę dotyczącą ewolucji różnozarodnikowości (wspólnie z J. Karczewską) (Turnau, Karczewska 1987).

SYLWETKA JUBILATKI

Profesor Elżbieta Turnau jest osobą skromną, nie lubiącą rozgłosu, systematyczną aż do pedanterii i ogromnie ciepłą. Jest bardzo

Fot. 2. Badania terenowe na Pojezierzu Zachodnim (1975 r.), od lewej: G. Hamerski, E. Turnau, M. Doktor, A. Łaptaś, H. Słanowski, R. Gradziński (Fot. M. Doktor).

Phot. 2. Field work on the Western Pomerania, from the left: G. Hamerski, E. Turnau, M. Doktor, A. Łaptaś, H. Słanowski, R. Gradziński (Phot. M. Doktor).

lubiana, nie tylko w środowisku swojej pracy, z którym jest związana od prawie 50 lat. Świetny towarzysz wypraw naukowych (Fot. 2), życzliwa koleżanka, taktowna i dyskretna, co ma zawsze duże znaczenie, ale było szczególnie cenne w czasach „Solidarności”. Była przez cały czas trwania stanu wojennego skarbnikiem Regionu Małopolska. Pełna księgowość Regionu mieściła się w kartotece spor prof. E. Turnau, gdzie poszczególni płatnicy byli zakodowani pod stosownymi nazwami łacińskimi: rodzajowymi i gatunkowymi.

Profesor E. Turnau ma tzw. poczucie smaku, czego bardzo trudno się nauczyć, jeśli nie wyniosło się tego z domu i co jest, niestety, coraz rzadsze w dzisiejszych czasach. W życiu i pracy jest prawdziwą damą, które to określenie jest też już coraz mniej znane.

Ewa ZASTAWIAK

PEŁNY SPIS PUBLIKACJI

- ARKHANGELSKAYA A. D., TURNAU E. 2003. New dispersed seed-megaspores from mid-Givetian of European Russia. *Review of Palaeobotany and Palynology* **127**: 45–58.
- AVKHIMOVITCH V. I., TURNAU E. 1994. The Lower Carboniferous *Prolycospora claytonii* zone of Western Pomerania and its equivalents in Belorussia and northwestern Europe. *Annales Societatis Geologorum Poloniae* **63**: 249–263.
- AVKHIMOVITCH V. I., TURNAU E., CLAYTON G. 1993. Correlation of uppermost Devonian and Lower Carboniferous miospore zonations of Byelorussia, Poland and western Europe. *Annales de la Société Géologique de Belgique* **115**: 453–458.
- BIRKENMAJER K., TURNAU E. 1962. Carboniferous microspores as secondary deposit in the Aalenian Flysch of the Pieniny Klippen Belt. *Bulletin de l'Académie Polonaise des Sciences, Serie des Sciences, Géologique et Géographique* **10**: 99–103.
- BIRKENMAJER K., TURNAU E. 1962. Lower Carboniferous age of the so-called Wijde Bay Series in Hornsund, Vestspitsbergen. *Norsk Polarinstitut Arbok* 1961: 41–61.

- CLAYTON G., LOBOZIAK S., STREEL M., TURNAU E., UT-
TING J. 1991. Palynological events in the Mississippian
(Lower Carboniferous) of Europe, North Africa and
North America. *Courier Forschungsinstitut Sencken-
berg* **130**: 79–84.
- CLAYTON G., TURNAU E. 1990. Correlation of the Tournai-
sian miospore zonations of Poland and the British Isles.
Annales Societatis Geologorum Poloniae **60**: 45–58.
- DYBOVA-JACHOWICZ S., JACHOWICZ A., KARCZEWSKA J.,
LACHKAR G., LOBOZIAK S., PIERART P., TURNAU E.,
ŻOLDANI Z. 1979. Note préliminaire sur la révision
des mégaspores à gula du Carbonifère. Les principes
de la classification. *Acta Palaeontologica Polonica*
24: 411–422.
- DYBOVA-JACHOWICZ S., JACHOWICZ A., KARCZEWSKA J.,
LACHKAR G., LOBOZIAK S., PIERART P., TURNAU E.,
ŻOLDANI Z. 1984. Révision des mégaspores à gula du
Carbonifère (Second partie). *Prace Instytutu Geologicz-
nego* **115**: 1–30.
- DYBOVA-JACHOWICZ S., JACHOWICZ A., KARCZEWSKA J.,
LACHKAR G., LOBOZIAK S., PIERART P., TURNAU E.,
ŻOLDANI Z. 1987. Revision of megaspores with gula
(part three). *Prace Instytutu Geologicznego* **121**: 1–39.
- DYBOVA-JACHOWICZ S., JACHOWICZ A., KARCZEWSKA J.,
LACHKAR G., LOBOZIAK S., PIERART P., TURNAU E.,
ŻOLDANI Z. 1982. Révision des mégaspores à gula du
Carbonifère (Première partie). *Prace Instytutu Geologicz-
nego* **107**: 1–44.
- FUJAŁKOWSKA-MADER A., MALEC J., TARNOWSKA M.,
TURNAU E. 1997. Stratygrafia dolnego dewonu w rejonie
Bodzentyń – region łysogórski Gór Świętokrzyskich.
*Posiedzenia Naukowe Państwowego Instytutu Geologicz-
nego* **53**: 122–125.
- KARCZEWSKA J., TURNAU E. 1974. Preservation and vari-
ability of *Tripartites inciso-trilobus* (Naumova) emend.
and *Murospora aurita* (Waltz) Playford. *Acta Palaeon-
tologica Polonica* **19**: 291–232.
- KONIOR K., TURNAU E. 1973. Preliminary study of mi-
croflora from Lower Devonian deposits in the area of
Bielsko – Wadowice. *Rocznik Polskiego Towarzystwa
Geologicznego* **43**: 273–282.
- KONIOR K., TURNAU E. 1974. Nowe profile wiertnicze utwo-
rów karbonu produktywnego w południowo-wschodniej
części Górnośląskiego Zagłębia. *Rocznik Polskiego To-
warzystwa Geologicznego* **44**: 515–544.
- KOWALCZEWSKI Z., TURNAU E. 1997. Nowe dane o skałach
paleozoicznych z okolic Klonowa i Bostowa w górach
Świętokrzyskich. *Posiedzenia Naukowe Państwowego
Instytutu Geologicznego* **53**: 116–118.
- MALEC J., TURNAU E. 1997. Middle Devonian conodont,
ostracod and miospore stratigraphy of the Grzegorz-
wice-Skały section, Holy Cross Mountains, Poland.
*Bulletin of the Polish Academy of Sciences, Earth Sci-
ences* **45**: 67–86.
- MALEC J., TURNAU E., ZBROJA S. 1990. Devon dolny w pro-
filach otworów wiertniczych Goleniawy IG 1 i Lekomin
IG 1. *Kwartalnik Geologiczny* **34**: 783.
- MATYJA H., TOMAŚ A., LIPIEC M., TURNAU E. 2001.
Stratygrafia karbońsko-dewońskiej serii węglanowej
w rejonie Rajbrotu i Tarnawy. *Prace Instytutu Geolo-
gicznego* **174**: 33–60.
- MATYJA H., TURNAU E. 1989. Conodonts and spores from
Devonian/Carboniferous boundary beds in Poland. *XI
Congrès International de Stratigraphie et de Géologie du
Carbonifère, Beijing 1987, Compte Rendu* **3**: 61–72.
- MATYJA H., TURNAU E., ŻBIKOWSKA B. 2000. Lower Car-
boniferous (Mississippian) stratigraphy of northwestern
Poland: conodont, miospore and ostracod zones com-
pared. *Annales Societatis Geologorum Poloniae* **70**:
193–217.
- RACKI G., TURNAU E. 2000. Devonian stage boundaries in
Poland. *Courier Forschungsinstitut Senckenberg* **225**:
145–158.
- SIEDLECKI S., TURNAU E. 1964. Palynological investigations
of the Culm in the area SW of Hornsund, Vestspits-
bergen. *Studia Geologica Polonica* **11**: 125–138.
- STEMPIEŃ M., TURNAU E. 1988. Upper Visean (Brigantian)
miospores from the eastern part of the Lublin Coal Basin
(Poland). *Annales Societatis Geologorum Poloniae* **58**:
287–305.
- TURNAU E. 1962. The age of coal fragments from the Creta-
ceous deposits in the outer Carpathians, determined on
microspores. *Bulletin de l'Academie Polonaise des Sci-
ences, Serie des Sciences Géologique et Géographique*
10: 85–89.
- TURNAU E. 1967. On some Carboniferous miospore species
of the genus *Brachytrilistrium* Naumova 1937. *Bulletin
de l'Academie Polonaise des Sciences, Serie des Sciences
Géologique et Géographique* **15**: 119–121.
- TURNAU E. 1970. Mikroflora i paleogeografia karbonu
produktywnego w polskiej części Karpat. *Biuletyn
Instytutu Geologicznego* **13**: 163–244.
- TURNAU E. 1974. Mikroflora from core samples of some Pal-
aeozoic sediments from beneath the Flysch Carpathians
(Bielsko – Wadowice area, southern Poland). *Rocznik
Polskiego Towarzystwa Geologicznego* **44**: 143–169.
- TURNAU E. 1975. Mikroflora of the Famennian and Tournai-
sian deposits from boreholes of Northern Poland. *Acta
Geologica Polonica* **25**: 505–528.
- TURNAU E. 1977. The age of coal fragments from the Creta-
ceous deposits in the outer Carpathians, determined
on microspores. [przedruk]. W: M. D. MUIR & W. A.
S. SARJEANT (red.), part I, Spores and pollen. W: R. W.
FAIRBRIDGE (red.), Benchmark Papers in Geology, vol.
47 Palynology. Academic Press.

- TURNAU E. 1978. Spore zonation of uppermost Devonian and Lower Carboniferous of Western Pomerania. *Mededelingen Rijks Geologische Dienst* **30** (1): 3–34.
- TURNAU E. 1979. Korelacje utworów górnego dewonu i karbonu Pomorza Zachodniego w oparciu o badania miosporowe. *Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego* **49**: 231–269.
- TURNAU E. 1985. Devonian-Carboniferous boundary in the borehole Kowala 1 (southern Holy Cross Mountains, Poland); spores. *Bulletin of the Polish Academy of Sciences, earth sciences* **33**: 1–5.
- TURNAU E. 1985. Poziomy sporowe w formacjach dewońskich rejonu Pionek (Polska centralna). *Annales Societatis Geologorum Poloniae* **55**: 355–374.
- TURNAU E. 1986. Lower to Middle Devonian spores from vicinity of Pionki (central Poland). *Review of Palaeobotany and Palynology* **46**: 311–354.
- TURNAU E. 1990. Poziomy sporowe famenu i turneju z otworu Kowala 1. *Kwartalnik Geologiczny* **34**: 102–116.
- TURNAU E. 1991. Palinologia granicy serii paralicznej i górnosławskiej serii piaskowcowej GZW. W: I. LIPIARSKI (red.), *XIX Sympozjum Geologia Formacji Karbońskich. Wydawnictwa AGH*, s. 72–76.
- TURNAU E. 1991. Pierwsze pojawienie się rodzaju *Florinites* w karbonie górnosławskim. W: I. LIPIARSKI I. (red.), *XIX Sympozjum Geologia Formacji Karbońskich. Wydawnictwa AGH*, s. 70–72.
- TURNAU E. 1995. Stratygrafia i korelacja środkowego dewonu Pomorza Środkowego na podstawie analizy palinologicznej. *Przegląd Geologiczny* **43**: 211–214.
- TURNAU E. 1996. Miospore stratigraphy of Middle Devonian deposits from Western Pomerania. *Review of Palaeobotany and Palynology* **93**: 107–125.
- TURNAU E. 1999. Fluctuation in composition of Givetian phytoplankton assemblages from the Holy Cross Mountains (Poland). *Acta Palaeobotanica, Supplementum* **2**: 73–76.
- TURNAU E. 2000. Note on the preservational nature of ornamentation in sphaeromorphs assignable to *Tapajonites Sommer & van Boekel*, 1963 (Prasinophyta?). *Journal of Micropalaeontology* **19**: 159–162.
- TURNAU E. 2002. Two new Devonian spore genera from Euramerica and their stratigraphic and geographic distribution. *Review of Palaeobotany and Palynology* **118**: 261–268.
- TURNAU E., AVKHIMOVITCH V. I., BYVSCHEVA T. V., CLAYTON G., HIGGS K. T., OWENS B. 1994. Taxonomy and stratigraphical distribution of *Verrucosporites nitidus* Playford, 1964 and related species. *Review of Palaeobotany and Palynology* **81**: 289–295.
- TURNAU E., FIJAŁKOWSKA-MADER A., FILIPIAK P., STEMPIEŃ-SALEK M. 2003. Miospory. W: M. PAJCHŁOWA, L. MALINOWSKA, L. MIŁACZEWSKI, E. SARNECKA, T. WORONCOWA-MARCINOWSKA (red.), *Budowa Geologiczna Polski, tom III, Atlas skamieniałości przewodnich i charakterystycznych, cz. 1b – z. 1, 2*, s. 623–678.
- TURNAU E., FILIPIAK P. 2003. Fitoplankton. W: M. PAJCHŁOWA, L. MALINOWSKA, L. MIŁACZEWSKI, E. SARNECKA, T. WORONCOWA-MARCINOWSKA (red.), *Budowa Geologiczna Polski, tom III, Atlas skamieniałości przewodnich i charakterystycznych, cz. 1b – z. 1, 2*: 612–623.
- TURNAU E., GRADZIŃSKI R. 1987. Uwagi na temat stratygrafii namuru i westfalu Zagłębia Górnosławskiego na podstawie korelacji zon sporowych. W: I. LIPIARSKI (red.), *XV Sympozjum Geologia Formacji Karbońskich. Wydawnictwa AGH*, s. 61–67.
- TURNAU E., JAKUBOWSKA L. 1989. Lower Devonian miospores and age of the Zwoleń Formation (Old Red Sandstone facies) from Ciepilów IG-1 borehole. *Annales Societatis Geologorum Poloniae* **59**: 391–416.
- TURNAU E., KARCZEWSKA J. 1987. Size distribution in some Middle Devonian dispersed spores and its bearing on the problem of evolution of heterospory. *Review of Palaeobotany and Palynology* **52**: 403–416.
- TURNAU E., MATYJA H. 2001. Timing of the onset of Devonian sedimentation in northwestern Poland: palynological evidence. *Annales Societatis Geologorum Poloniae* **71**: 67–74.
- TURNAU E., RACKI G. 1999. Givetian palynostratigraphy and palynofacies: new data from the Bodzentyn Syncline (Holy Cross Mountains, central Poland). *Review of Palaeobotany and Palynology* **106**: 237–271.
- TURNAU E., TRZĘPIERCZYŃSKA A., PROTAS A. 2005. Palynostratigraphy of the Mississippian Łobżonka Formation of Western Pomerania (NW Poland). *Geological Quarterly* **49**.
- TURNAU E., ŻEŁAŻNIEWICZ A., FRANKE W. 2002. Middle to early late Visean onset of late orogenic sedimentation in the Intra-Sudetic Basin, West Sudetes: miospore evidence and tectonic implication. *Geologia Sudetica* **34**: 9–16.
- UCHMAN A., DRYGANT D., PASZKOWSKI M., PORĘBSKI S. J., TURNAU E. 2004. Early Devonian trace fossils in marine to nonmarine redbeds in Podolia, Ukraine: palaeoenvironmental implications. *Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology* **214**: 67–83.
- WOOD G. D., TURNAU E. 2001. New Devonian coenobial Chlorococcales (Hydrodictyaceae) from the Holy Cross Mountains and Radom-Lublin region of Poland: their paleoenvironmental and sequence stratigraphic implications. W: D. K. GOODMAN, R. T. CLARKE (red.), *Proceedings of the IX International Palynological Congress, Houston, Texas, U.S.A., 1996, American Association of Stratigraphic Palynologists Foundation*, s. 53–63.

**60 LAT DZIAŁALNOŚCI BYŁYCH
ZAKŁADÓW SYSTEMATYKI I GEOGRAFII
ROŚLIN ORAZ SYSTEMATYKI ROŚLIN
UMCS W LUBLINIE**

**Sixty years activity of former Department
of Plant Systematics and Phytogeography
and Plant Systematics Department,
at the M. Curie-Skłodowska University, Lublin**

W 1944 r. powołano Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej i równolegle Zakład (Katedrę) Systematyki i Geografii Roślin. W 1992 r. został on przemianowany na Zakład Systematyki Roślin, a z dniem 15.02.2005 r. włączony do Zakładu Botaniki i Mykologii UMCS. Ten z kolei powstał z przekształcenia Zakładu Botaniki Ogólnej kierowanego dotąd przez prof. dr hab. W. Mułenkę, któremu zostało powierzone kierownictwo Zakładu Botaniki i Mykologii. W związku z powyższymi zmianami i jubileuszem przedstawiam krótką informację o działalności rozwiązanych Zakładów.

W działalności rozwiązanego Zakładu Systematyki Roślin można wyróżnić 2 okresy: pod kierunkiem prof. J. Motyki (1944–1970) i prof. D. Fijałkowskiego (1970–1992). Z drugim okresem wiąże się przemiana Zakładu Systematyki i Geografii Roślin na Zakład Systematyki Roślin, którego kierownikiem w latach 1992–2004 był prof. K. Karczmarz.

Działalność Zakładu Systematyki i Geografii Roślin przedstawił szczegółowo prof. D. Fijałkowski w *Analecta* nr 1(1997). Z podanych tam informacji wynika, że z Zakładu tego wydzieliły się trzy nowe jednostki: Ogród Botaniczny pod kierunkiem prof. D. Fijałkowskiego (1962–1970); Zakład Ekologii pod kierunkiem prof. K. Izdebskiego (od 1966 r.) i Zakład Geobotaniki pod kierunkiem prof. F. Świąsa. W Zakładzie była duża rotacja kadry, która go wprawdzie osłabiała, ale przyczyniła się również do pozytywnych oddziaływań na naukę i edukację w Polsce. Spośród pracowników i absolwentów Zakładu 17 osób uzyskało na różnych uczelniach nominacje profesorskie. Są to: J. Bystrek, D. Fijałkowski, K. Izdebski, M. Jastrzębski, K. Karczmarz, T. Krzaczek, M. Kucharczyk,

W. Matuszkiewicz, J. Motyka, J. Rydzak, B. Sałata, T. Szynal, F. Świąś, J. Wojciechowski, T. Traczyk, D. Urban i H. Zimny. Kilkunastu byłych pracowników Zakładu uzyskało na innych uczelniach wyższych stopnie doktora i stanowiska adiunkta. Stopnie naukowe doktora otrzymało w Zakładzie Systematyki i Geografii Roślin 31 osób, a magistra 613 osób. Pracownicy tego Zakładu wydali 21 książkowych rozpraw naukowych oraz 782 pozycje innych publikacji naukowych i popularno-naukowych. Działalność naukowa prof. J. Motyki sprawiła, że stał się on czołowym na świecie lichenologiem. Natomiast prof. D. Fijałkowski założył pierwszy w powojennej Polsce Ogród Botaniczny UMCS, a dzięki żmudnym, wieloletnim badaniom terenowym nad florą roślin naczyniowych i licznym (około 380) publikacjom, opracował podstawy systemu ochrony przyrody na Lubelszczyźnie. Działalność naukowa prof. K. Karczmarza dotyczyła przede wszystkim mszaków, a swe badania prowadził na Lubelszczyźnie, w innych częściach Polski i na kilku kontynentach. W Zakładzie zgromadzono również ogromne zbiory zielnikowe roślin naczyniowych, mszaków i porostów, liczące łącznie około pół miliona arkuszy. Zakład funkcjonował 48 lat.

Działalność Zakładu Systematyki Roślin pod kierownictwem prof. K. Karczmarza trwała 12 lat. W tym czasie byli pracownicy Zakładu wydali kilkadziesiąt publikacji. Prof. D. Fijałkowski opublikował 12 książek naukowych i 64 inne prace, zaś prof. J. Motyka – 4 książki naukowe. Jednocześnie aktualni pracownicy wydali 1 książkę i 112 artykułów naukowych. Nadto wypromowano 1 doktora i 126 magistrów. Łącznie w Zakładzie Systematyki i Geografii Roślin oraz Zakładzie Systematyki Roślin wypromowano 32 doktorów i 739 magistrów oraz wydano blisko 1000 publikacji naukowych i popularnych.

W uznaniu wysokich osiągnięć w działalności naukowej, edukacyjnej i społecznej profesorowie J. Motyka i D. Fijałkowski otrzymali Krzyże Komandorskie Orderu Odrodzenia Polski. Nadto prof. D. Fijałkowski otrzymał najwyższą nagrodę Zarządu Głównego Ligi Ochrony Przyrody „Zielone Serce Przyrodzie”,

a od władz UMCS – medal „Zasłużony dla Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej”.

Największą bolączką Zakładu był, i jest nadal, brak kustosa Zielnika i brak pracowników etatowych, a przede wszystkim odpowiednich pomieszczeń zielnikowych. Zbiory systematycznie niszczone na skutek złych warunków przechowywania, istnieje stałe zagrożenie zawleczenia szkodliwych owadów i wybuchu pożaru. Część zbiorów zlokalizowana jest na korytarzach. Brak stałej opieki personalnej powoduje, że zbiory roślin naczyniowych nie mogą być dalej udostępniane pracownikom naukowym różnych ośrodków naukowych w Polsce i za granicą.

W konkluzji należy stwierdzić, że Zakłady Systematyki i Geografii Roślin oraz Systematyki Roślin bardzo dobrze wypełniały swoje obowiązki naukowe, edukacyjne i społeczne. Stąd zasługiwały na historyczne przetrwanie i opiekę ze strony władz UMCS w okresie przemijających trudności.

Dominik FIJAŁKOWSKI

PRO MEMORIA

140-lecie urodzin Witolda Łaźniewskiego (24 V 1865 – 8 X 1938), właściciela ziemskiego, botanika, ur. w Pieścidłach w dawnym woj. ciechanowskim, zm. w swoim majątku Musuły pod Grodziskiem Mazowieckim, studiował w wielu uniwersytetach, m.in. botanikę na Uniwersytecie w Monachium, gdzie pod kierunkiem K. Goebela wykonał pracę doktorską dotyczącą ekologii roślin górskich, *Beiträge zur Biologie der Alpenpflanzen* (1896).

125-lecie urodzin Tadeusza Koźniewskiego (29 IV 1880 – 22 IX 1921), biochemika, fizjologa roślin, ur. w Kwiryłach na Kaukazie, zm. w Warszawie, asystenta katedry chemii lekarskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie pracował pod kierunkiem Leona Marchlewskiego, profesora chemii farmaceutycznej Uniwersytetu Warszawskiego, autora prac dotyczących m.in. morfologii roślin, mikrobiologii, chemii barwników, m.in. chlorofilu (wraz z L. Marchlewskim).

125-lecie urodzin Władysława Feliksa Kubika (22 V 1880 – 22 IV 1928), ogrodnika, botanika, ur., zm. we Lwowie, asystenta botaniki w Uniwersytecie Lwowskim, docenta ogrodnictwa w Akademii Rolniczej w Dublinach oraz w Wyższej Szkole Lasowej we Lwowie, kierownika Zakładu Sadowniczego Ministerstwa Rolnictwa w Zaleszczykach, gdzie założył największą w Polsce winnicę, autora prac dotyczących morfologii roślin oraz licznych publikacji poświęconych zagadnieniom ogrodnictwa.

100-lecie urodzin Jadwigi Dyakowskiej (1 II 1905 – 7 IX 1992), paleobotanika, histo-

ryka botaniki, kynolog, ur. w Zakopanem, zm. w Krakowie, profesora UJ, kierownika Zakładu Paleobotaniki Instytutu Botaniki UJ, organizatora i długo-

letniego kierownika Biblioteki Instytutu Botaniki UJ (obecnie Biblioteka Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN i Instytutu Botaniki UJ), autorki m.in. pierwszego polskiego podręcznika palinologii (1959); dla upamiętnienia jej działalności utworzono (w 1994 r.) w Uniwersytecie Jagiellońskim Muzeum Botaniczne i Pracownię Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (w obrębie Ogrodu Botanicznego Instytutu Botaniki). Zob. *Wiad. Bot.* 38(1/2) (1994): 160–162; 46(3/4) (2002): 65–66.

100-lecie urodzin Bronisława Jaronia (15 II 1905 – 1942), botanika, pioniera polskiej

archeobotaniki i palinologii, ur. w Głogowie k. Rzeszowa, zamordowanego w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu, asystenta Ogrodu Botanicznego UJ, gdzie pracował pod kierunkiem Władysława Szafera; zajmował się badaniami flor

plejstocenijskich m.in. z Żydowszczyzny k. Grodna, był też autorem sławnych opracowań szczątków roślinnych odnalezionych w prehistorycznej osadzie kultury łużyckiej w Biskupinie (1936, 1938) oraz w wykopaliskach średniowiecznych w Gnieźnie (1939). Zob. *Wiad. Bot.* 36(3/4) (1992): 63.

100-lecie urodzin, 20-lecie śmierci Stanisławy Pawłowskiej (22 VI 1905 – 20 IV 1985),

systematyka roślin, ur. w Tarnowie, zm. w Krakowie (nazwisko panięskie – Bulanda), żony i współpracownika klasyka botaniki polskiej, systematyka, fitogeografa i fitosocjologa Bogumiła P a w ł o w s k i e g o (1898–1971), asystentki-wolontariuszki

W. Szafera w Instytucie Botaniki UJ, później pracownika Instytutu Botaniki PAN; autorki ponad 20 publikacji, w tym opracowań wielu taksonów do *Flory polskiej*, m.in. rodzin *Crasulaceae*, *Saxifragaceae*, rozdziału „Charakterystyka statystyczna i elementy flory polskiej” w *Szacie roślinnej Polski* (1959 i późniejsze wyd.), a także szeroko cytowanej pracy *Endemiczne gatunki roślin w Polsce i ich ochrona* (1952). Zob. *Wiad. Bot.* 34(4)(1990): 50–52; 44(1/2)(2000): 81–86.

80-lecie urodzin Jana Zurzyckiego (10 II 1925 – 27 VII 1984), fizjologa roślin, ur., zm. w Krakowie, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, kierownika Katedry (późniejszego Zakładu) Fizjologii Roślin, współorganizatora Instytutu Biologii Molekularnej UJ (nazwanego w 1985 r. IBM

im. J. Zurzyckiego), wybitnego badacza procesu fotosyntezy, zwłaszcza ruchu chloroplastów w komórkach, autora ok. 70

oryginalnych prac naukowych, a także książki *Fotosynteza a problemy wyżywienia* (1963) oraz współredaktora (wraz z M. Michniewiczem) uniwersyteckiego podręcznika *Fizjologia roślin* (1977, wyd. 2 – 1982). Zob. *Wiad. Bot.* 29(1) (1985): 3–4.

145-lecie śmierci Józefa Fiedorowicza (13 II 1777 – 12 II 1860), zakonnika Zgromadzenia Misjonarzy, florysty, ur. w Szakinowie na Żmudzi, zm. w Iłkuście w Kurlandii, autora nie opublikowanych notatek florystycznych z okolic Iłkušty, cytowanych przez wielu botaników, m.in. Józefa Paczoskiego.

50-lecie śmierci Romana Kobendzy (15 II 1886 – 24 XI 1955), dendrologa, florysty, fitosocjologa, ur. w Niechcicach w dawnym woj. piotrkowskim, zm. w Warszawie, asystenta i inspektora Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego zasłużonego dla rozwoju kolekcji roślinnych, profesora SGGW, autora m.in. prac: *Stosunki fitosocjologiczne Puszczy Kampinoskiej* (1930), *Goloborza i ich stosunek do lasów w Górach Świętokrzyskich* (1939) oraz podręcznika *Botanika leśna* (1950).

Alicja ZEMANEK

**SPRAWOZDANIA ZE SPOTKAŃ
NAUKOWYCH
SCIENTIFIC MEETING REPORTS**

**KRAJOWE SYMPOZJUM „JURASSICA IV”
(BAŁTÓW, 27–29 WRZEŚNIA 2004)**

**Symposium “Jurassica IV”
(Bałtów, Poland, 27–29 September 2004)**

W gminie Bałtów, w Górach Świątokrzyskich, odbyło się sympozjum „Jurassica IV”, zorganizowane przez Polską Grupę Roboczą Systemu Jurajskiego, afiliowaną jako sekcja Polskiego Towarzystwa Geologicznego. Celem sympozjum była wymiana informacji o badaniach

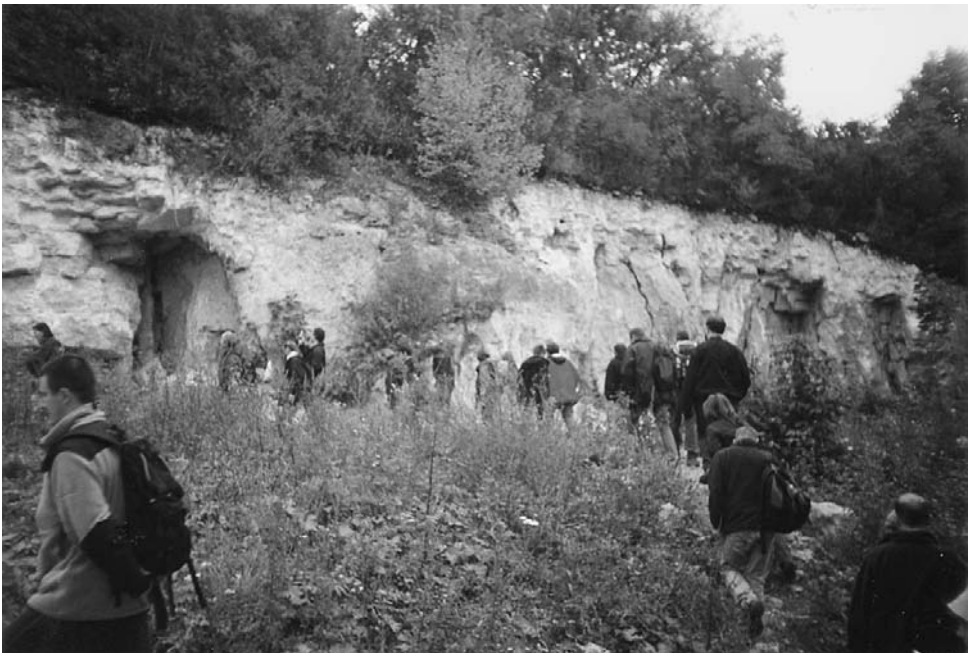
utworów mezozoicznych, zwłaszcza jurajskich, prowadzonych przez geologów, paleozoologów oraz paleobotaników. Omawiane były też sprawy związane z organizacją VII Kongresu Jurajskiego, który odbędzie się w Polsce, w 2006 roku. W sympozjum wzięło udział około 60 osób reprezentujących większość ważniejszych ośrodków naukowych w kraju, a także goście z Anglii, Rosji, Rumunii i Słowacji.

W pierwszym dniu odbyła się sesja referatowa, w czasie której przedstawiono 15 referatów. Dominowała w nich tematyka geologiczna, ale pojawiały się także treści paleozoologiczne oraz paleobotaniczne. Te ostatnie zawierał referat przygotowany przez grupę 11 badaczy, wygłoszony przez dr Przemysława Gedla (Instytut Nauk Geologicznych PAN, Kraków) pt. „Rekonstrukcja paleośrodowiska sedimentacji środkowojurajskich ilów rudonośnych Gnaszyna (Jura Krakowsko-Częstochowska)”. Referent oprócz badań nad geologią, małżoraczkami, nannoplanktonem wapiennym, otwornicami, szkarłupniami i ślimakami, przedstawił własne

badania nad cystami *Dinoflagellata* oraz aktualne wyniki badań prowadzonych przez dr Jadwigę Ziaję (Instytut Botaniki PAN, Kraków) nad sporamami i ziarnami pyłku.

Treści botaniczne były zawarte także w innych wystąpieniach: prof. Ioana Bucura (Uniwersytet w Cluj, Rumunia), mgr. Mariusza Hoffmanna (Bielsko-Biała) i dr. Bogusława Kołodzieja (Instytut Nauk Geologicznych UJ) „Paleogeograficzne i środowiskowe uwarunkowania występowania glonów bentonicznych z górnej jury-najniższej kredy: przykłady z Polski” oraz mgr Anny Marii Ociepy (Instytut Botaniki UJ) „Stan wiedzy o jurajskiej florze obszaru Antarktyki”.

Wśród prezentowanych w czasie sesji referatów duże zainteresowanie uczestników wzbudziła trójwymiarowa prezentacja jurajskich jeżowców autorstwa dr Andrzeja Boczarowskiego (Uniwersytet Śląski, Sosnowiec). Gość z Anglii, dr Paul D. Taylor (Muzeum Historii Naturalnej, Londyn), pół żartem, pół serio wygłosił referat na temat „folkloru skamieniałości”, przedstawiając w nim legendy, przesady, przedmioty oraz budowle,

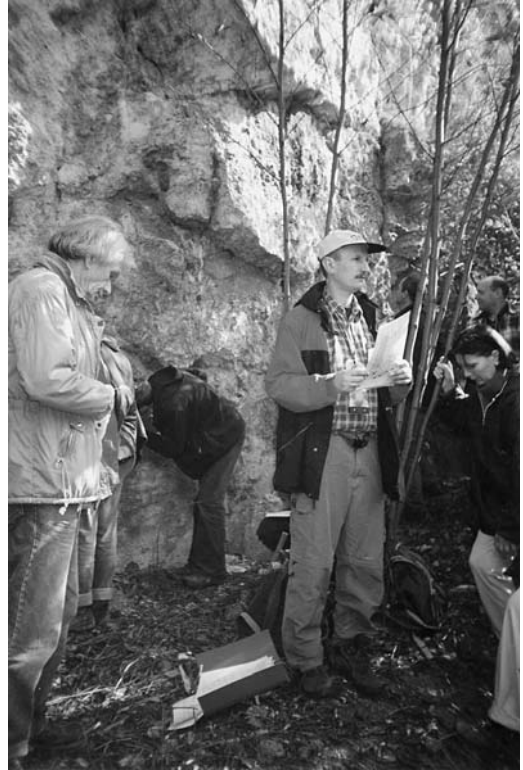
Fot. 1. Odsłonięcie Bałtów-Zarzeczce (Fot. J. Ziaja).

Phot. 1 Bałtów-Zarzeczce outcrop (Phot. J. Ziaja).

w których wykorzystano skamieniałości, takie jak amonity czy belemnity. Bliższe informacje na ten temat można znaleźć na stronie internetowej Muzeum Historii Naturalnej w Londynie: <http://www.nhm.ac.uk/fossilfolklore/>.

Ożywione dyskusje odbywały się do późnej nocy.

Na drugi dzień odbyła się sesja terenowa, w czasie której uczestnicy mogli zobaczyć jurajskie stanowiska i powiększyć swoje kolekcje skamieniałości. Prowadzącymi sesję byli: prof. Ewa Roniewicz (Instytut Paleobiologii PAN, Warszawa), dr Jacek Gutowski (Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa) oraz dr Grzegorz Pieńkowski (Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa). Sesja rozpoczęła się w Bałtowie. Tam, na lewym brzegu rzeki Kamiennej, znajduje się odsłonięcie wapieni zawierające amonity, które datują wiek tych osadów na środkowy oksford. Poza tym można tam znaleźć jurajską faunę bentoniczną, m.in. małże. Miąższość omawianych osadów na podstawie wierceń ocenia się na ponad 75 m. Dalsza trasa wiodła na prawy brzeg Kamiennej, do Bałtowa – Zarzeczca (Fot. 1), gdzie widoczne są skałki zbudowane głównie z jurajskich koralii, które tworzyły płaskie, talerzowate kolonie. Z tego obszaru prof. Ewa Roniewicz opisała 20 gatunków koralii, zamieszkujących dno jurajskiego morza na głębokości 20–70 m. Stwierdzono tam też m.in. występowanie mięczaków, mszywiolów i gąbek. Następnie uczestnicy sesji odwiedzili stanowisko Lemierze (Lemiesze), na którym zapoznali się z wapieniami złożonymi z odłamków kolonii koralii. Oznaczone stąd koralie, prof. Ewa Roniewicz zaliczyła do 60-ciu gatunków. Tworzyły one półkoliste, masywne kolonie oraz kolonie gałązkowe, które żyły w płytkim morzu, blisko zwierciadła wody. Nieco dalej, na skarpie Kamiennej, na stanowisku Stoki Duże, można było podziwiać wapienne bloki skalne zbudowane m.in. z kolców jeżowców i fragmentów kolonii koralii (Fot. 2). Ostatnim etapem sesji terenowej w tym dniu było zwiedzanie neolitycznej kopalni krzemieni pasiastych w rezerwacie archeologicznym Krzemionki Opatowskie.

Fot. 2. Stanowisko Stoki Duże; wśród uczestników prowadzący sesję terenową dr Jacek Gutowski (z prawej strony), oraz prof. Andrzej Radwański (z lewej) (Fot. J. Ziąja).

Phot. 2. Stoki Duże locality; among participants dr Jacek Gutowski – leader of the field trip (on the right) and prof. Andrzej Radwański (on the left) (Phot. J. Ziąja).

Po południu odbyło się spotkanie poświęcone sprawom organizacyjnym VII Kongresu Jurajskiego. Następnie uczestnicy sympozjum wzięli udział w uroczystym otwarciu Muzeum Jurajskiego, rozpoczynającego swą działalność w Bałtowskim Parku Jurajskim, istniejącym od 7 sierpnia 2004 roku. Warto nadmienić, że głównym inicjatorem i inwestorem Bałtowskiego Parku Jurajskiego jest pan Piotr Lichota, założyciel stowarzyszenia „Delta”, zajmującego się rozwojem Parku oraz Stowarzyszenia na rzecz rozwoju Gminy Bałtów „Bałt”. Park jest czynny od 1 kwietnia do 31 października. Więcej informacji o nim można znaleźć na stronie internetowej: <http://www.parkjurajski.pl>.

Po części oficjalnej oraz zwiedzeniu muzeum, w którym zgromadzono piękne okazy kopalnej fauny, tropy dinozaurów oraz w mniejszej ilości okazy flory, uczestnicy sympozjum zostali zaproszeni na ognisko, pieczenie kiełbasek i degustację różnych lokalnych smakołyków. Tu mieli okazję, w niezwyklej scenerii, mając za plecami naturalnej wielkości rekonstrukcje dinozaurów, podyskutować na interesujące ich tematy.

W ostatni dzień sympozjum odbyła się wyieczka do kamieniołomu w Wierzbicy, pod przewodnictwem dr Jacka Gutowskiego (Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa). Kamieniołom cementowni w Wierzbicy, nieczynny od 2002 roku, jest położony około 20 km na południowy zachód od Radomia, na obszarze północno-wschodniego obrzeżenia Gór Świętokrzyskich. Wiek występujących tam osadów ocenia się na kimeryd. Są to osady morskie, w których bardzo licznie występują kopalne małże. Można tam też znaleźć pnie, osiągające 3 m długości i 30–40 cm średnicy, oznaczone w latach 80. XX wieku przez doc. dr hab. Marię Reymanówną, jako sagowce.

Streszczenia referatów oraz artykuły naukowe poświęcone tematyce związanej z sympozjum zostały opublikowane w drugim tomie *Tomów Jurajskich*, redagowanym przez zespół: mgr Krzysztof Dembicz, mgr Tomasz Praszki, prof. Andrzej Wierzbowski. Wydawcą jest Instytut Geologii Podstawowej Uniwersytetu Warszawskiego.

Następne, V Sympozjum „Jurassica” odbędzie się w 2005 roku w Pieninach.

Anna Maria OCIEPA, Jadwiga ZIAJA

**18 MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM
DIATOMOLOGICZNE
(MIĘDZYDROJE, 2–7 WRZEŚNIA 2004)**

**18th International Diatom Symposium
(Międzydroje, Poland, 2–7 September 2004)**

Okrzemki są jedną z najbogatszych w gatunki grup systematycznych jednokomórkowych glonów. Zastosowanie do badań mikroskopowych

elektronowych przyczyniło się bardzo do wzrostu zainteresowania taksonomią tej grupy i do znacznego powiększenia liczby jej badaczy. W 1985 roku zainicjowano utworzenie międzynarodowego towarzystwa do badań okrzemek (International Society for Diatom Research), które obecnie liczy 504 członków. Organizuje ono co dwa lata sympozja poświęcone badaniom okrzemek słodkowodnych i morskich, zarówno współczesnych, jak i kopalnych. Pierwsze sympozjum odbyło się w 1972 roku.

We wrześniu ubiegłego roku odbyło się takie sympozjum po raz pierwszy w Polsce. Jego organizatorem był profesor Andrzej Witkowski z Zakładu Paleoceanologii Instytutu Nauk Morskich Uniwersytetu Szczecińskiego. Na miejsce obrad wybrano Międzydroje, bardzo przyjemną miejscowość położoną nad Bałtykiem. W skład Komitetu Naukowego wchodził: dr Patrick J. Kociolek (z Kalifornijskiej Akademii Nauk w San Francisco w Stanach Zjednoczonych), profesor Horst Lange-Bertalot (z Uniwersytetu J. W. Goethego we Frankfurcie nad Menem w Niemczech), profesor Bożena Bogaczewicz-Adamczak i dr Małgorzata Witak (obydwie z Uniwersytetu Gdańskiego).

Spotkania odbywały się wygodnie, w pobliskim Międzynarodowym Domu Kultury. Po otwarciu Sympozjum przez profesora Witkowskiego, uczestników w imieniu rektora Uniwersytetu Szczecińskiego powitał profesor Ryszard Borówka oraz marszałek województwa zachodnio-pomorskiego profesor Zygmunt Meyer. Przedtem jeszcze, wieczorem poprzedniego dnia, miało miejsce sympatyczne towarzyskie spotkanie uczestników („Icebreaker”).

Wykłady ujęte były w siedem sekcji tematycznych: 1. Genetyka, filogeneza i ewolucja; 2. Morfologia, ontogeneza i taksonomia; 3. Zastosowanie okrzemek w biomonitoringu; 4. Biogeografia; 5. Zbiory, kolekcje i identyfikacja komputerowa; 6. Zbiorowiska okrzemek i czynniki środowiskowe; 7. Okrzemki morskie i śródlądowe. Wykładom towarzyszyły sesje posterowe. W sumie wygłoszono 64 referaty i poddano dyskusji blisko 140 posterów (pełne

teksty wystąpień ukażą się drukiem pod redakcją profesora Witkowskiego w wydawnictwie Biopress z Bristolu).

Oprócz tego odbyły się trzy robocze spotkania dyskusyjne: 1. Gatunki złożone (cryptic species) u okrzemek (prowadzący dr Linda Medlin i dr Wiebe Kooistra); 2. Morfogeneza w zastosowaniu do filogenezy i taksonomii okrzemek (prowadzący dr Eileen Cox i dr Shigeki Mayama); 3. Synchronizacja taksonomii, systematyki i ekologii w formacjach okrzemkowych w Azji (prowadzący dr Katarzyna Stachura-Suchoples, profesor Nina Strelnikowa i dr Irina Trifonowa). Ponadto odbyła się dyskusja specjalistów (panel) na temat molekularnej i morfologicznej taksonomii okrzemek, w której brali udział dr David Williams, dr Linda Medlin, profesor David Mann, profesor David Harwood, dr Richard Crawford, dr Wiebe Kooistra i dr Koen Sabbe.

Po pierwszym dniu obrad, we czwartek, przyjęciem koktajlowym podejmował wszystkich przyjezdnych profesor Zygmunt Meyer, marszałek województwa zachodnio-pomorskiego. Trzeciego dnia uczestnicy mieli do wyboru wycieczkę na zachodniopomorskie torfowiska lub na klify wyspy Wolin, do Wolińskiego Parku Narodowego i delty rzeki Świny. Obydwie wycieczki zakończył atrakcyjny koncert organowy w gotyckiej katedrze w Kamieniu Pomorskim. Dzień zamknęło świetnie zorganizowane ognisko i przyjęcie pod gołym niebem nad jeziorem w Golczewie; jego gospodarzem był burmistrz miasta Golczewa, pan Janusz Domański.

Przed końcem Sympozjum odbyło się Walne Zebranie członków Towarzystwa. Ogłoszono podczas tego zebrania wyniki wyborów nowego Vice-Przewodniczącego; to zaszczytne stanowisko powierzono naszemu koledze, profesorowi Witkowskiemu, który dotychczas działał już jako członek Zarządu Towarzystwa. Ustalono, że miejsce następnego sympozjum, w 2006 roku, będzie w rejonie jeziora Bajkał na Syberii.

Pobyt w Międzyzdrojach zakończył bankiet

urozmaicony pokazem polskich tańców narodowych, wykonanych przez zespół Pomorze z Akademii Rolniczej w Szczecinie.

Po Sympozjum zorganizowano pięciodniową wycieczkę. Jej trasa, ciesząca się dużym zainteresowaniem, objęła Mazury, ze spływem statkiem po malowniczej rzece Krutyni i obserwacją ptaków na jeziorze Łuknajno. Potem był przejazd do Biebrzańskiego Parku Narodowego z wypadem na Biebrzańskie Błota, a następnie wypłynięcie łodziami na rozlewiska w bagnistej dolinie rzeki Narwi w obrębie Parku Narodowego Rzeki Narwi. Ostatni dzień spędzono na zwiedzaniu Puszczy Białowieskiej, przede wszystkim ścisłego rezerwatu Białowieskiego Parku Narodowego, a zakończono go jeszcze jednym ogniskiem.

Osoby towarzyszące członkom Towarzystwa brały udział we wszystkich imprezach i wycieczkach, a ponadto w czasie posiedzeń urządzono im trzy całonocne wycieczki: pierwszą wzdłuż wybrzeży Bałtyku, potem na wyspę Rugię, i ostatnią na zwiedzanie Szczecina.

W spotkaniu wzięło udział blisko 200 diatomologów. Dzięki licznym sponsorom organizator umożliwił uczestnictwo 40 mniej zasobnym kolegom z szeregu krajów. W sumie, wytrawni i zainteresowani diatomolodzy reprezentowali 42 kraje: Albanię (1 osoba), Afrykę Południową (2), Argentynę (2), Australię (1), Belgię (4), Białoruś (3), Bośnię i Hercegowinę (1), Brazylię (1), Bułgarię (4), Chile (1), Chiny (4), Chorwację (2), Czechy (2), Danię (1), Estonię (2), Finlandię (1), Federację Rosyjską (17), Francję (4), Grecję (2), Hiszpanię (2), Holandię (5), Indie (2), Japonię (12), Kanadę (4), Litwę (3), Luksemburg (2), Macedonię (3), Meksyk (2), Niemcy (24), Norwegię (3), Senegal (1), Słowację (2), Stany Zjednoczone (18), Szwecję (3), Tajwan (1), Turcję (1), Ukrainę (6), Urugwaj (1), Węgry (1), Wielką Brytanię (16) i Włochy (2). Z Polski wzięły udział 32 osoby. O ile mi wiadomo, po raz pierwszy skład uczestników takiego sympozjum był tak urozmaicony.

Organizacja całego spotkania była pod każdym względem wzorowa. Grupa młodych

szczecińskich adeptów diatomologii, w składzie: mgr inż. Genowefa Daniszewska-Kowalczyk, dr Teresa Radziejewska, dr Małgorzata Bąk, dr Brygida Wawrzyniak-Wydrowska, mgr Ewa Wardzińska, mgr Patrycja Gregorewicz i dr Ewa Witoń, sprawnie opiekowała się uczestnikami i czuwała nad przebiegiem całości obrad i wycieczek. Sympatyczny nastrój podtrzymywała też spokojna, słoneczna pogoda.

Po tym Sympozjum, oprócz wspomnień, został uczestnikom świetnie opracowany tom, zawierający informacje organizacyjne, program Sympozjum, streszczenia wykładów i posterów, informacje o wycieczkach i lista uczestników. Zamieszczony w nim został także przewodnik do wycieczki na torfowiska Zachodniego Pomorza, napisany przez dr. Wojciecha Kowalskiego z Katedry Botaniki AR w Szczecinie i przewodnik na wyspę Wolin napisany przez dr Agnieszkę Popieleń z Katedry Botaniki US. Jako elementy ornamentacyjne tej książki wykorzystano świetnie skomponowane logo Sympozjum, a także kolorowe znaki firmowe sponsorów. Tom ten mieścił się wygodnie w (bardzo dobrej gatunkowo) poręcznej teczce opatrzonej logo Sympozjum, którym oznaczony był, także tradycyjnie dołączony, świetnej jakości długopis. Sympozjum dokumentuje też zbiorowa fotografia wykonana na nadmorskiej plaży.

Na wymienienie zasługują liczni dobroczyńcy, których poparcie i finansowe wsparcie przyczyniło się w znacznym stopniu do powodzenia tej naukowej imprezy. Byli to: Kalifornijska Akademia Nauk, Uniwersytet Szczeciński, Zachodniopomorski Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie, Firma Preoptic z Warszawy, niemieckie wydawnictwo Koeltz Scientific Books z Königstein, Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, Międzynarodowe Centrum Kultury w Międzyzdrojach, marszałek województwa zachodnio-pomorskiego, Elektrownia Dolna Odra, Dyrekcja Lasów Państwowych w Szczecinie, burmistrz miasta Golczewa oraz Baltic Marine Biologists.

Jadwiga SIEMIŃSKA

**VI OGÓLNOPOLSKIE SPOTKANIE
NAUKOWE „BIOLOGIA TRAW”
(KRAKÓW, 18–19 LISTOPADA 2004)**

**6th National Scientific Meeting „Grass biology”
(Cracow, Poland, 18–19 November 2004)**

Krakowianie są zawsze niesyci uroczystości okolicznościowych. Ponieważ upłynęło równo 10 lat od momentu, kiedy po raz pierwszy zakiełkowała myśl o cyklicznym organizowaniu krakowskich zgromadzeń botanicznych, podczas których mówi się wyłącznie o trawach, kolejne Spotkanie przypadające na 2004 r. musiało zostać określone mianem jubileuszowego. Tak więc tradycyjnie w listopadzie tego właśnie roku, w Instytucie Botaniki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, po raz szósty doszło do konferencji poświęconej *Poaceae*, jednakże pod tytułem „Biologia traw”, a nie – jak dotychczas – „Taksonomia, kariologia i rozmieszczenie traw w Polsce”.

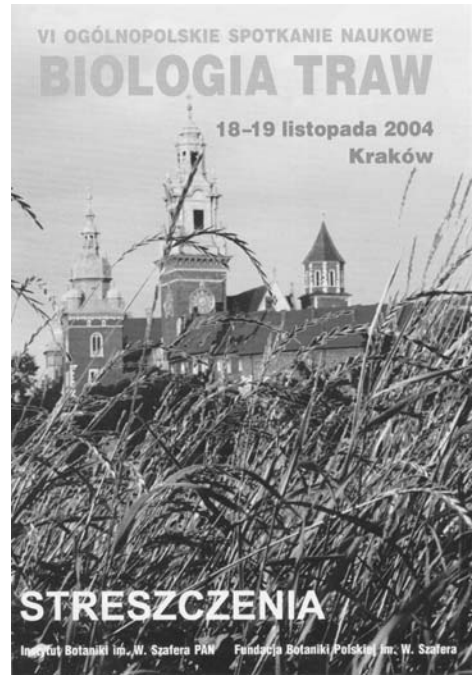
Tym razem, w celu wymiany myśli i opinii o trawach, zebrało się 71 osób z 19 ośrodków naukowych z Bydgoszczy, Katowic, Kielc, Krakowa, Lublina, Łodzi, Olsztyna, Poznania, Siedlec, Skierniewic, Torunia, Warszawy i Wrocławia. Najliczniejsze zespoły (oprócz Krakowa) stawiły się z Poznania i Katowic. Dla organizatorów miłym zaskoczeniem była obecność 21 osób, które przyjechały po raz pierwszy.

Okazało się, że aż 60 uczestników zechciało podzielić się wynikami swych badań nad trawami, czy to w formie referatu (których wygłoszono 28), czy też w formie plakatu (tych zaprezentowano 32). Spotkanie trwało, jak zwykle, zaledwie półtora dnia, toteż program był bardzo wypełniony i – ku szczeremu żalowi uczestników i organizatorów – nie wystarczyło czasu na oficjalne dyskusje i polemiki, które siłą rzeczy musiały odbywać się podczas przerw.

W referatach poruszano zagadnienia dotyczące taksonomii traw i roli, jaką w niej odgrywają badania molekularne (np. „Wartość systematyczna cech morfologicznych *Elymus caninus*” – M. Mizianty, M. Szklarczyk, „Biosystematyka *Elymus repens* – zmienność morfologiczna a różnicowanie genetyczne” – M. Szczepaniak). Wiążące się z tym problemy zastosowania badań kariologicz-

nych i anatomicznych w taksonomii i filogenezie przedstawiono np. w pracach „Struktura genomu w rodzaju *Phleum*” (A. Kula, E. Śliwińska i in.), czy „Ogólna charakterystyka kariotypu u przedstawicieli podrodzaju *Ceratochloa* w rodzaju *Bromus*” (J. Kłos, E. Śliwińska i in.). Były też referaty na tematy chorologiczne (np. „Rodzaj *Scolochloa* w Polsce” – L. Frey; „Rodzaj *Eragrostis* w Polsce” – J. Guzik, B. Sudnik-Wójcikowska), pojawiania się nowych gatunków (np. „*Echinochloa colomum* – rzadki efemerofit we florze Polski” – A. Urbisz) lub nowych stanowisk gatunków uznanych w naszym kraju za wymarłe („*Lolium remotum* – nowe stanowiska starego chwastu” – M. Kucharczyk). Nie zabrakło też wystąpień omawiających zagrożenia jakim podlegają trawy („Zagrożone i wymierające gatunki traw Dolnego Śląska” – Z. Kącki, E. Szczęśniak) oraz opisujących zmiany zachodzące pod wpływem działalności człowieka na obszarach dość dobrze zachowanych pod względem przyrodniczym („Gatunki traw towarzyszące siedliskom synantropijnym w Tatrzańskim Parku Narodowym” – Z. Mirek, H. Piękoś-Mirkowa). O bardzo rzadkim zespole ze związku *Thero-Airion*, jakim jest „Zespół *Filagini-Vulpietum* na Dolnym Śląsku” mówił P. Kwiatkowski. Interesujący i modny obecnie problem przedstawili na przykładzie egzotycznej trawy, P. Loro, A. Barcikowski i in. w wystąpieniu pt. „Osobnik, klon czy populacja – problem statusu biologicznego traw na przykładzie *Deschampsia antarctica*”. Skomplikowane zagadnienia dotyczące morfologii i anatomii poruszył R. Kosina („Niektóre aspekty biologii łuszczyk”), zaś „Znaczenie badań nad teratologią woreczka zalążkowego u traw”, jak zawsze interesująco i z pasją, przedstawiła R. Czapiak. Trzeba też wspomnieć o rzadko pojawiającym się podczas Spotkań temacie wykorzystania traw w praktyce („Kosmopolityczne trawy wskaźnikami zanieczyszczeń wielkich miast” – J. Kałużna-Czaplińska).

Podobne zagadnienia prezentowano także na planszach podczas sesji plakatowej. Omówiono np.: udział traw we florach poszczególnych regionów Polski („Trawy we florze Kotliny Dąbrowskiej” – W. Bąba, A. Kompała-Bąba),

występowanie przedstawicieli niektórych rodzajów na terenach przemysłowych („Trawy w zbiorowiskach rozwijających się na nieużytkach przemysłu cynkowo-olowiowego” – A. Kompała-Bąba, A. Błońska i in.), nieznanne dotychczas stanowiska traw dość rzadkich lub znajdujących się pod ochroną („Nowe stanowisko *Hordelymus europaeus* w Beskidzie Małym” – A. Barć i in.; „Stanowisko ostnicy Jana w Wielkich Lniskach k. Grudziądza” – G. Majtkowska, W. Majtkowski) czy wreszcie, podobnie jak w niektórych referatach, aspekty praktyczne użycia traw („Zdolność do zadarniania zróżnicowanych form taksonomicznych *Festuca rubra*” – B. Golińska, P. Goliński; „Charakterystyka ekotypów życicy trwałej (*Lolium perenne*) z Krymu” – J. Schmidt).

Zapowiedziano wydanie specjalnego tomu, w którym omawiane zagadnienia zostaną opublikowane w szerszym ujęciu.

Ponieważ jednak nie samą nauką żyje człowiek, organizatorzy starali się uprzyjemnić i uatrakcyjnić Spotkanie. W pierwszym dniu wszyscy chętni do spożycia wspólnego obiadu spotkali się w miłym i stylowym wnętrzu restau-

racji hotelu „U Pollera”, gdzie podczas posiłku zostały nie tylko spełnione stosowne jubileuszowe toasty, ale również wręczone uroczyste adresy prof. Tadeuszowi Korniakowi i prof. Romualdowi Kosinie, którzy od początku, a więc od 10 lat, uczestniczą w spotkaniach z trawami oraz prof. Marcie Mizianty, jako wytrwałej współorganizatorce cyklu spotkań. W drugim dniu z uczestnikami konferencji spotkała się niezmiennie lubiana przez publiczność aktorka Narodowego Teatru Starego z Krakowa, pani Anna Dymna, która już po raz drugi przeczytała wiersze sławiące urodę traw, łąk i pól. W „zeszytach streszczeń” zamieszczono, jak podczas kilku poprzednich konferencji, wiersze o trawach.

W wypowiedziach uczestników w trakcie obrad i na ich zakończenie padały (podobnie jak w poprzednich latach), nie tylko słowa uznania dla organizatorów, ale także słowa zachęty aby kontynuować listopadowe sympozja. Są one bowiem miejscem wymiany myśli na interesujące uczestników tematy, a niejednokrotnie też bodźcem do prowadzenia dalszych badań. Poza tym, obcując z trawami można się wiele od nich nauczyć i odnieść korzyści nie tylko natury naukowej. Bowiem, jak pięknie pisze w swoim wierszu pt. „Przystanek przed półmetkiem” poetka, pani Barbara Białowąs: „Trzeba mi było mądrości traw/ aby wyhamować,/ schylić się i spojrzeć/ poza granice swych rzęs”.

Na koniec, aby było jubileuszowo i przyszłościowo zarazem, fragment tekstu zamieszczonego w „zeszytach streszczeń”: „Mocnym życzeniem organizatorów jest, aby tradycja Spotkań, zakorzeniona już w świadomości polskich botaników, przetrwała. Tym bardziej, że liczba uczestników, a także prezentacji bynajmniej nie maleje! To dobrze, ponieważ nic tak nie zbliża ludzi jak bezpośrednie spotkania i rozmowy. Zatem wypada życzyć sobie nawzajem, aby nadal, przynajmniej przez kolejne 10 lat, zbierali się na te listopadowe biesiady naukowe ci wszyscy, którzy lubią, cenią i szanują naszą „siostrzyczkę trawę.” Trzeba żywić nadzieję, że tak się stanie!” A więc do zobaczenia w 2006 roku.

Ludwik FREY, Marta MIZIANTY

ZEBRANIE SEKCJI HISTORII BOTANIKI PTB (KRAKÓW, 11 KWIETNIA 2005)

**Meeting of the Section of History of Botany
of the Polish Botanical Society
(Kraków, Poland, 11 April 2005)**

W dniu 11 kwietnia 2005 r. w sali konferencyjnej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego odbyło się zebranie Sekcji Historii Botaniki PTB. Na wstępie przewodnicząca sekcji, prof. dr hab. Alicja Zemanek, poinformowała zebranych o planowanych zjazdach i sympozjach, w tym o wyjazdowym posiedzeniu Niemieckiej Akademii Przyrodników Leopoldina (Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina) we Wrocławiu w dniach 9–11 czerwca 2005 r. i II Konferencji Europejskiego Towarzystwa Historii Nauki (2nd Conference of the European Society for the History of Science) pod hasłem “The Global and the Local: the History of Science and the Integration of Europe” w Uniwersytecie Jagiellońskim w dniach 6–9 września 2006 r. Następnie do Sekcji przystąpiły dwie osoby: prof. dr hab. Romana Czapik, embriolog roślin z Uniwersytetu Jagiellońskiego i dr Iwona Arabas, historyk farmacji z Instytutu Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie oraz kierownik Muzeum Farmacji im. Antoniny Leśniewskiej (Oddziału Muzeum Historycznego M. St. Warszawy).

W części referatowej wysłuchano trzech wystąpień. Prof. Wanda Grębecka (Instytut Historii Nauki PAN) przedstawiła „Główne założenia grantu – Dzieje poznania granicy florystycznej pomiędzy Europą Wschodnią i Zachodnią przez polskich botaników XVIII/XIX w.”. Realizowany grant obejmuje następujące zagadnienia: 1) kondycja polskiej botaniki w okresie XVI–XVIII stulecia – proces dojrzewania do podjęcia światowych problemów oraz poznania kraju, 2) powstanie ośrodków badawczych niezbędnych do prowadzenia prac florystycznych, 3) prace badawcze i przebieg dużych ekspedycji podejmowanych przez kompetentnych przyrodników. Po referacie rozwinęła się dyskusja, której uczestnicy podnosili takie kwestie, jak przebieg granicy geobotanicznej

na ziemiach polskich, wpływ na nią rolnictwa i przemysłu, zagadnienia systematyki ówczesnej i obecnie stosowanej oraz źródeł drukowanych do podjętego programu badawczego. Dyskusję podsumowano stwierdzeniem, że wyniki badań historyka botaniki, w przeciwieństwie do wyników badań historyków matematyki czy fizyki, są przydatne dla współczesnej nauki.

Profesor Tomasz Majewski (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego) przedstawił „Życie i działalność Karola Huppenthala”. Karol Huppenthal (1874–1941) był jednym z uczniów Emila Godlewskiego sen. Studiował prawo, a następnie rolnictwo w Krakowie, Wrocławiu, Lipsku i Jenie. Przez większą część życia zawodowego związany był ze szkolnictwem rolniczym lub rolniczymi stacjami doświadczalnymi. Duży dorobek naukowy K. Huppenthala związany jest w większości z rolnictwem i publikowany w prasie rolniczej. Prelegent omówił następnie problem gatunku *Poa huppenthali* Rac. – wyklina Huppenthala. Gatunek ten nie został, niestety, opublikowany.

Trzeci referat wygłosił dr hab. Piotr Köhler, który zapoznał zebranych z życiem i działalnością „Edwarda Tangla – odkrywcy plazmodesm”. Edward Tangl (1848–1905) jest jednym z trzech botaników, obok Michała Hieronima Leszczyca-Sumińskiego (1820–1898) i Edwarda Strasburgera (1844–1912), związanych z polską nauką, wymienianych przez zagraniczne opracowania historii botaniki. W analogicznych polskich opracowaniach nie ma na jego temat żadnych informacji. Tangl początkowo pracował we Lwowie na uniwersytecie i w Dublinach w tamtejszej Szkole Gospodarstwa Wiejskiego. W okresie lwowskim był jednym z założycieli Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika. Po otrzymaniu nominacji na profesora Uniwersytetu w Czerniowcach, przeniósł się do tego miasta i spędził tam resztę życia. Największym osiągnięciem E. Tangla jest odkrycie plazmodesm i trafny opis roli, jaką pełnią w roślinach. Dzięki temu odkryciu wszedł na trwałe do historii botaniki światowej.

W krótkiej dyskusji, jaka rozwinęła się po obu referatach, podkreślono znaczenie dokumen-

tacji archiwalnej w badaniach biografistycznych oraz potrzebę jej tworzenia na bieżąco.

Piotr KÖHLER

V MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM TRITICEAE (PRAGA, CZECHY, 6–10 CZERWCA 2005)

5th International Triticeae Symposium
(Prague, Czech Republic, 6–10 June, 2005)

Plemię *Triticeae* liczy ponad 350 gatunków, wśród których znajdują się zarówno najważniejsze zboża reprezentowane przez gatunki z rodzajów: *Triticum*, *Hordeum* czy *Oryza*, jak i (w większości) wieloletnie trawy paszowe (np. *Agropyron*, *Elymus*, *Elytrigia*, *Leymus*, czy *Psathyrostachys*). Należy tu także duża liczba rocznych traw (np. z rodzajów *Aegilops*, *Secale*, *Hordeum* lub *Dasyphyrum*), pełniących ważną rolę puli genowej, wykorzystywanej w uprawie zbóż. Ponadto, niektórzy przedstawiciele plemienia to interesujące efemeryczne rośliny obszarów pustynnych (np. *Crithopsis*, *Eremopyrum*, *Heterantherium*), bądź też rodzaje bardzo ważne pod względem taksonomicznym, ponieważ ich przynależność do *Triticeae* nie jest pewna i wymaga dalszych badań (np. *Brachypodium*, *Festucopsis*, *Henardia*, *Pholiurus*, *Monerma*).

Niektóre gatunki *Triticeae* towarzyszą człowiekowi jako chwasty (czasami bardzo uporczywe!), a na niektórych siedliskach są dominującymi lub nawet jedynymi roślinami. Przedstawiciele *Triticeae* można napotkać niemal w każdym zakątku ziemi, chociaż centrum ich zróżnicowania to umiarkowana strefa na półkuli północnej. Rosną na glebach zarówno żyznych, jak i ubogich, niekiedy w bardzo skrajnych warunkach klimatycznych i glebowych. Gatunki z tej grupy są mocno zróżnicowane pod względem morfologicznym i sposobów rozmnażania, a co niezwykle istotne, charakteryzują się wielkim bogactwem genów i kompleksów genowych ważnych z punktu widzenia rolników i hodowców. Można śmiało powiedzieć, że w badaniach

filogenetycznych, ewolucyjnych i genetycznych jest to grupa modelowa.

Tak wielka liczba problemów powoduje, że *Triticeae* są obiektem zainteresowania wielu badaczy różnych specjalności z całego świata. Aby znaleźć wspólny język, aby móc porozumieć się w tak wielu kwestiach, konieczne jest stworzenie forum, gdzie prezentowane są wyniki badań, następuje wymiana doświadczeń, a w konsekwencji zbliżenie stanowisk w spornych kwestiach.

Ta właśnie myśl przyświecała organizatorom kolejnego, już piątego sympozjum poświęconego plemieniu *Triticeae*. Poprzednie spotkania odbywały się w Szwecji (1991), USA (1994), Syrii (1997) i Hiszpanii (2001). *Spiritus movens* zarówno tego, jak i poprzednich spotkań była dr Mary Barkworth (Utah State University, Logan, USA), inicjatorka powstania „International Triticeae Consortium”, organizacji zrzeszającej badaczy prowadzących bardzo różnorodne badania nad rodzajami tego plemienia. W działaniach organizacyjnych i naukowych wspiera ją prof. Roland von Bothmer, pracujący obecnie w Swedish University of Agricultural Sciences w Alnarp.

Tegoroczne Sympozjum odbywało się w Centrum Badań i Informacji na terenie praskiej Akademii Rolniczej, w eleganckiej, klimatyzowanej i tak przestronnej sali, że mimo dużej liczby uczestników (prawie 120 osób z pięciu kontynentów) pozostawało wiele pustych miejsc.

Spotkanie zostało podzielone na trzy zasadnicze, kolejno po sobie następujące sesje referatowe zatytułowane: 1. systematyka i filogeneza, 2. różnorodność biologiczna i ochrona, 3. hodowla i wykorzystanie zasobów genetycznych. Każdej z nich towarzyszyły sesje plakatowe. W pierwszym dniu po uroczystym otwarciu i przemówieniach przedstawiciele czeskiego Ministerstwa Rolnictwa oraz władz Akademii Rolniczej, w tzw. sesji zerowej bardzo interesujący referat („Twenty one years after Dewey and Löve”), dający przegląd dotychczasowych dokonań w badaniach nad *Triticeae*, wygłosili dr Barkworth i prof. von Bothmer.

Dla autorów sprawozdania najbardziej zajmująca była sesja pierwsza, zwłaszcza że w wygłaszanych referatach i prezentowanych

plakatach poruszano wiele zagadnień dotyczących rodzajów i gatunków (szczególnie *Elymus*, *Leymus* i *Hordeum*), którymi się na bieżąco zajmują.

W referacie wprowadzającym do sesji pierwszej, pt. „The *Leymus* Ns genome”, dr K. Anamthawat-Jónsson przedstawiła wyniki badań molekularnych nad *Leymus mollis* i *L. arenarius*, a przede wszystkim omówiła stan obecnej wiedzy o pochodzeniu i składzie genomu rodzaju. Wniosków było kilka, a jednym z nich było stwierdzenie, że rodzaj *Leymus* jest autoploidem lub alloplemieniem segmentalnym, a jego strukturę winno się oznaczać jako Ns(n). Trójka badaczy z Uniwersytetu w Chicago, R. Mason-Gamer, M. Burns i M. Naum, przedstawiła referat pt. „Polyploidy, introgression, and complex phylogenetic patterns within *Elymus*”, omawiający wyniki ich badań nad filogenezą rodzaju *Elymus*, zdaniem autorów pochodzenia alloplemienia. W rodzaju tym przynajmniej jeden ze składników genomu pochodzi od *Pseudoroegneria*. Również na temat budowy genomów w *Elymus* oraz mechanizmów powstawania alloplemieni roślin („The possible origin of the „StY” genome *Elymus*: a new mechanism of allopolyploidy in plants”) mówili Bao-Rong Lu i Q. Liu, znani badacze tej grupy traw z Institute of Biodiversity Science w Szanghaju. Pozostałe referaty tej sesji dotyczyły m.in.: rozprzestrzeniania się i specjacji pszenicy (badania przeprowadzone na podstawie badań archeobotanicznych), rewizji taksonomicznej *Triticum* przeprowadzonej w oparciu o analizy genetyczne, czy też obrazu jej filogenezy skonstruowanej w oparciu o badania DNA chloroplastów. Omawiano też problemy filogenezy i wzajemnych powiązań genetycznych w plemieniu *Triticeae* (np. referat O. Seberg i G. Petersen „Incongruence and the phylogeny of the *Triticeae*, czy B. Baum „Inferring genetic relationships among haploids in *Triticeae*: the utility of the 5S DNA units with examples”). Na zakończenie pierwszej sesji bardzo interesujący i pożyteczny referat wygłosiła M. Barkworth (we współautorstwie z J. McGrew), pt. „Determining ecological limits and predicting new localities

by combining herbarium data with spatial data”. Było to ważne wystąpienie, będące przestrożą dla tych wszystkich, którzy zapatrzeni w nowe techniki molekularne, nie doceniają, a nawet lekceważą wartość naukową zbiorów zielnikowych oraz danych ekologicznych.

Jak wspomniano, dopełnieniem sesji referatowej była sesja plakatowa. Autorzy sprawozdania (M. Mizianty i L. Frey) przedstawili plakat pt. „Taxonomy and nomenclature of wild members of *Triticeae* in Poland”, zawierający krótką charakterystykę taksonomiczną (z podaniem ważniejszych synonimów), ekologiczną i kariologiczną dziko rosnących w naszym kraju gatunków (*Elymus repens*, *E. caninus*, *E. hispidus*, *E. farctus*, *Hordeleymus europaeus*, *Leymus arenarius*, *Hordeum murinum* oraz dwóch gatunków *Brachypodium* – *pinnatum* i *sylvaticum*). Warto również wymienić plakat czeskich botaników z Instytutu Botaniki w Pruhonicach, V. Mahelki i F. Krahulca, pt. „Hybridization in *Elytrigia* at two ploidy levels: parents, progeny, chromosome numbers and genome size” oraz “The *Triticeae* in China”, autorstwa M. Barkworth, J. McGrew i G. Zhu. W tym wielkim i ludnym kraju opisano dotychczas aż 176 gatunków plemienia, reprezentujących 13 rodzajów (dla porównania w Ameryce Północnej jest ich zaledwie 75). Większość z nich to rośliny wieloletnie, rosnące w górach, a największym rodzajem jest *Elymus*, liczący blisko 90 gatunków. Nic zatem dziwnego, że w praskim Sympozjum wzięła udział liczna grupa uczonych z Kraju Środka.

Spośród referatów wygłoszonych w sesjach 2 i 3 warto wymienić bodaj kilka tytułów: „*Triticeae* biodiversity and conservation” (V. Holubec – Akademia Rolnicza w Pradze), „Molecular tools for genebank management and evaluation” (A. Börner, R. Varsney, A. Weidner – Institut für Pflanzengenetik und Kulturpflanzenforschung, Gatersleben, Niemcy), „Wild cereals in breeding” (J. Valkoun – International Center for Agricultural Research in the Dry Areas, Aleppo, Syria). W obydwu tych sesjach zgłoszone były trzy plakaty polskich uczestników Sympozjum z Instytutu Genetyki Roślin PAN w Poznaniu: „Genotypic and phenotypic distances between

chosen varieties of wheat *Triticum aestivum* L.” (K. Krystkowiak, T. Adamski, Z. Kaczmarek, M. Surma), „The frequency of transgression effects in F₁DH, F₂DH, SSD barley lines” (A. Kuczyńska, M. Surma, Z. Kaczmarek, T. Adamski) i „HMW glutenin composition in wheat doubled haploid populations” (M. Rębacz, M. Moczulski, M. Surma, T. Adamski).

W jednym z dni Sympozjum organizatorzy zaplanowali dwie wycieczki do wyboru. Jedna po starej Pradze, połączona ze zwiedzaniem browaru „Staropramen” i – oczywiście – degustacją piwa w jednym z lokali, a druga do Karlsteinu, obejmująca zwiedzanie gotyckiego zamku, zapoznanie się z okoliczną florą oraz wizytę w piwnicach pełnych beczek wina.

Sympozjum należy ocenić jako udane spotkanie naukowe i towarzyskie zarazem, które bez wątpienia przyczyniło się do zacieśnienia więzów dotychczasowych przyjaźni pomiędzy uczestnikami, nawiązania nowych znajomości, a przede wszystkim dostarczyło wielu tematów do naukowych przemysleń. Następne, już szóste International Triticeae Symposium, zaplanowano w Japonii.

Ludwik FREY, Marta MIZIANTY

Z ŻYCIA PTB POLISH BOTANICAL SOCIETY NEWS

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO W 2004 ROKU

Polish Botanical Society in 2004

I. DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACYJNA PTB

ZEBRANIA PLENARNE

W roku sprawozdawczym odbyły się 3 posiedzenia Zarządu Głównego: 24 kwietnia, 6 września i 27 listopada oraz Walne Zgromadzenie

Tabela 1. Władze Oddziałów PTB w 2004 roku.

Oddział	Data wy- boru władz	Przewodniczący	Wiceprzewodniczący	Sekretarz	Skarbnik
Białostocki	3.12.2004	dr Ewa Pirożnikow	dr Grażyna Łaska	dr Bożena Kiziewicz	dr Anna Matwiejuk
Bydgoski	9.06.2004	dr Ewa Krasicka- Korczyńska	prof. dr hab. Marek Jassem	mgr Tomasz Stosik	dr Anna Sawilska
Gdański	25.05.2004	prof. dr hab. Jacek Herbich	–	dr Monika Badura	dr Krystyna Burkiewicz
Kielecki	25.03.2004	dr Janusz Łuszczyński	dr Alojzy Przemyski	dr Joanna Czerwik- Marcinkowska	dr Krzysztof Toborowicz
Krakowski	20.05.2004	dr hab. Andrzej Jankun	dr hab. Konrad Wołowski; dr hab. Stefania Loster	dr Piotr Stolarczyk; mgr Bartosz Płachno	dr hab. Krystyna Towpasz; dr Barbara Barabasz- Krasny
Lubelski	11.05.2004	dr hab. Marek Kucharczyk	prof. dr hab. Elżbieta Weryszko- Chmielewska	dr Joanna Czarnecka	dr Alicja Buczek
Łódzki	11.05.2004	prof. dr hab. Jan Siciński	prof. dr hab. Kazimierz Marciniak	mgr Maria Serwik	dr Jacek Patykowski
Olsztyński	13.03.2003	prof. dr hab. Tadeusz Korniak	dr hab. Piotr Stypiński	dr Hanna Ciecierska	dr Magdalena Kucewicz
Poznański	12.05.2004	prof. dr hab. Elżbieta Zenkter	–	dr Tomasz Wyka	mgr Agnieszka Bagniewska- Zadworna
Skieniewicki	1.04.2004	dr Hanna Bryk	dr Ryszard Górecki	dr Małgorzata Podwyszyńska	dr Ludwika Kawa- Miszczak
Szczeciński	21.05.2004	dr Agnieszka Popiela	prof. dr hab. Andrzej Witkowski	dr Zofia Sotek	dr Małgorzata Bąk
Śląski	20.05.2004	dr hab. Ryszard Ciepał	dr Adam Rostański	dr Iwona Łukasik	dr Teresa Zaufal
Toruński	21.01.2001	dr Anna Goc	prof. dr hab. Tomasz Załuski	dr Anna Wojciechowska	dr Lucjan Rutkowski
Warszawski	22.05.2004	doc. dr hab. Helena Kubicka	dr hab. Jacek Zakrzewski	dr Magdalena Świąder	dr Teresa Tykarska
Wrocławski	17.06.2004	prof. dr hab. Krystyna Kromer	–	dr Magdalena Mularczyk	dr Ewa Szczęśniak

Delegatów połączone z wyborami nowego Zarządu PTB (6 września).

Posiedzenie wiosenne poświęcone było sprawom bieżącym Towarzystwa, w szczególności zaś organizowanemu we wrześniu 53 Zjazdowi PTB. Dyskutowano m.in. nad możliwościami obniżenia kosztów udziału w Zjeździe, tak aby mogli wziąć w nim liczny udział nie tylko pracownicy naukowcy, ale również studenci i doktoranci. Na posiedzeniu wrześniowym zaopiniowano 8 kandydatur na Członków Honorowych PTB i jedną do nadania Medalu im. Prof. W. Szafera. Przyjęto sprawozdania mery-

toryczne i finansowe z działalności PTB za lata 2001–2003 oraz Głównej Komisji Rewizyjnej. Zgłoszono także szereg postulatów dotyczących żywotnych spraw Towarzystwa i środowiska botanicznego w Polsce, adresowanych do nowego Zarządu Głównego. Na Walnym Zgromadzeniu Delegatów udzielono absolutorium ustępującemu Zarządowi Głównemu i powołano nowy.

Na posiedzeniu listopadowym dokonano podsumowania Zjazdu PTB, tegorocznej działalności biblioteki oraz aktywności poszczególnych oddziałów i sekcji Towarzystwa w roku 2004 (odbiór sprawozdań).

DANE OSOBOWE

W roku 2004 w większości oddziałów i sekcji wybrano nowe władze. Skład Zarządu przedstawiono w Tabelach 1 i 2. Towarzystwo Botaniczne na koniec tego roku liczyło 1387 członków, w tym 1098 zwyczajnych, 266 nadzwyczajnych i 23 honorowych. Do PTB przyjęto 75 nowych członków, a ubyło (zmarło, skreślono z listy lub zrzekło się członkostwa) 59 osób.

BIBLIOTEKA

Podniesiona wysokość składek członkowskich, egzekwowanie ich wpłat, spłacenie zaległych środków z OR PAN-u (przez likwidatora tej jednostki PAN) oraz prowadzenie rygorystycznej polityki finansowej opłat za druk publikacji w czasopismach PTB pozwoliło na restaurację aktywności biblioteki w zakresie katalogowania i udostępniania zbiorów. Wznowiona została międzynarodowa wymiana wysyłkowa czasopism PTB. Dzięki aktywności prof. Tomasza Majewskiego oraz dr Teresy Bielskiej uporządkowano zgromadzone przez wiele lat zbiory wydawnictw Towarzystwa. Zlecono również prace pozwalające na uporządkowanie lokalu bibliotecznego. Zatrudniono wykwalifikowaną bibliotekarkę, w wymiarze 2 × 6 godz. tygodniowo (wtorek i czwartek). Dzięki tym zabiegom biblioteka PTB może prowadzić bieżącą działalność i udostępniać zgromadzone zbiory czytelnikom. Posiada również swój adres e-mail: ptb-bibl@biol.uw.edu.pl, co zapewnia łatwy i szybki kontakt.

Gromadzenie zbiorów oparte jest w większości na wpływach z wymiany zagranicznej, w niewielkim stopniu z wymiany krajowej i darów. Czasopisma przeznaczone na wymianę, jak również wprowadzone do księgozbioru, biblioteka otrzymała nieodpłatnie od Zarządu Głównego PTB.

Obecny stan księgozbioru Biblioteki PTB liczy: 6542 woluminy wydawnictw zwartych (w tym 19 woluminów starodruków), 18 023 odbitek i broszur, 21 206 woluminów (812 tytułów) wydawnictw ciągłych.

W okresie sprawozdawczym opracowano 361 woluminów wydawnictw ciągłych (732 egz.)

i 32 wydawnictw zwartych, na łączną wartość 63.605,79 zł (przy wycenie wpływów Biblioteka opiera się na aktualnym, średnim kursie walut obcych publikowanym przez NBP). Do kontrahentów zagranicznych wysłano 2108 woluminów czasopism (4197 egz.), a do bibliotek polskich 37 (78 egz.). W ramach egzemplarza obowiązkowego przekazano 110 woluminów czasopism (124 egz.). Łącznie w 2004 roku rozesłano 2255 woluminów czasopism (4381 egz.).

Na miejscu z biblioteki skorzystało 25 osób, wypożyczając 12 książek, 168 czasopism, 4 odbitki. Wykonano kserokopie 18 różnych pozycji znajdujących się w księgozbiorze na 189 stronach dla 10 zamawiających. Na zamówienia instytucji i osób prywatnych sprzedano 366 egzemplarzy wydawnictw PTB.

II. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

Polskie Towarzystwo Botaniczne uczestniczy w rozwoju nauk botanicznych i upowszechnianiu wiedzy botanicznej na skalę ogólnopolską i międzynarodową. Organizowane sympozja, konferencje, sesje naukowe, wycieczki terenowe oraz regularne wydawanie własnych czasopism naukowych umożliwiają podnoszenie poziomu naukowego członków Towarzystwa i służą wymianę myśli naukowej.

W 2004 roku oddziały i sekcje Towarzystwa wzięły udział w organizacji następujących ogólnopolskich i międzynarodowych konferencji oraz spotkań naukowych:

- 1) 53 Zjazd Polskiego Towarzystwa Botanicznego pt. „Przyroda Polski w Europejskim Dziedzictwie Dóbr Natury”, 06–11.09.2004, Toruń – Bydgoszcz. Organizatorzy: Oddział Bydgoski i Toruński PTB w kooperacji z 8 placówkami naukowymi. W zjeździe uczestniczyło ponad 590 osób. Wygłoszono 475 referatów i komunikatów, w tym 5 zagranicznych. Streszczenia wydano drukiem w materiałach pokonferencyjnych.
- 2) The 14th FESPB Congress, 23–27.08.2004. Międzynarodowy kongres, w organizacji którego wzięli liczny udział członkowie Sekcji Fizjologii i Biochemii Roślin i Oddziału

Tabela 2. Władze sekcji PTB w 2004 roku.

Sekcja	Data wyboru władz	Przewodniczący	Wiceprzewodniczący	Sekretarz
Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin	8.09.2004	prof. dr hab. Elżbieta Bednarska	prof. dr hab. Józef Bednara	dr Joanna Leśniewska
Briologiczna	26.09.2001	dr Ewa Fudali	–	–
Dendrologiczna	28.06.2004	dr Tomasz Bojarczuk	dr Władysław Danielewicz	dr Ewa Jerzak
Fizjologii i Biochemii Roślin	25.09.2001	prof. dr hab. Franciszek Dubert	dr A. Rzepka	prof. dr hab. P. Wojtaszek
Fykologiczna	13.06.2002	prof. dr hab. Lubomira Burchardt	prof. dr hab. Barbara Rakowska; prof. dr hab. Andrzej Witkowski	dr Beata Messyasz
Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej		p.o. prof. dr hab. Janusz Faliński		
Historii Botaniki	5.04.2004	prof. dr hab. Alicja Zemanek	prof. dr hab. Tomasz Majewski	dr hab. Piotr Köhler
Kultur Tkankowych Roślin	26.09.2004	doc. dr hab. Teresa Orlikowska	prof. dr hab. Elżbieta Zenkteler	dr Rafał Mól
Lichenologiczna	9.09.2004	prof. dr hab. Józef Kiszka	dr Anna Zalewska	dr Grzegorz Leśniański
Mikologiczna	8.09.2004	prof. dr hab. Alina Skirgiełło	prof. dr hab. Maria Ławrynowicz; prof. dr hab. Wiesław Mułenko	dr Janusz Łuszczynski
– przy oddz. łódzkim		dr Kazimierz Kocpyński	dr Izabela Kałucka	mgr Dominika Seta
– przy oddz. poznańskim		prof. dr hab. Anna Bujakiewicz	–	dr Tomasz Leski
– przy oddz. warszawskim		prof. dr hab. Joanna Marcinkowska	–	dr Krystyna Grzelak
Ogrodów Botanicznych i Arboretów	21.05.2002	dr Maria Lankosz-Mróz	mgr E. Jeżak	mgr T. Bielska
Paleobotaniczna	28.06.2003	prof. dr hab. Anna Sadowska	dr Aleksandra Kohlman-Adamska	dr G. Worobiec
Pteridologiczna	9.09.2004	prof. dr hab. Halina Piękoś-Mirkowa	–	prof. dr hab. Elżbieta Zenkteler

Krakowskiego. W Kongresie uczestniczyło ponad 920 naukowców z 53 krajów, z czego ok. 93% z Europy, w tym ok. 180 osób z Polski. Odbyło się 10 sesji plenarnych, 20 sesji tematycznych, workshop „Transcriptomics”, konferencja satelitarna „Forest genomics” oraz sesja posterowa.

- 3) Ogólnopolskie Sympozjum pt. „Torfowiska Gór i Wyżyn”, 21–22.06.2004, Kielce–Białe Ługi k/Daleszyc. Sympozjum zorganizowane było przez Oddz. Kielecki, Instytut Geografii i Instytut Biologii Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach.
- 4) Zjazd Sekcji Dendrologicznej PTB pt.

„Drzewo w krajobrazie kształtowanym przez człowieka”, 28–29.05.2004. Zjazd był zorganizowany przez: Sekcję Dendrologiczną PTB, Katedrę Botaniki i Ochrony Przyrody Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie przy współpracy z Regionalną Dyrekcją Lasów Państwowych w Olsztynie, Nadleśnictwem Kudypy. Udział wzięło 85 osób. W trakcie Sympozjum miało miejsce 39 wystąpień. W ramach zjazdu odbyły się wycieczki terenowe: zwiedzanie kolekcji Leśnego Arboretum Warmii i Mazur w Kudypach, leśnych powierzchni doświadczalnych Mortzfelda w Rezerwacie

- „Las Warmiński” w Nadleśnictwie Nowe Ramuki, parkowo-pałacowych w Dylewie i Bednarce oraz Parku Krajobrazowego Wzgórz Dylewskich.
- 5) XXVIII Krajowa Konferencja Naukowa w ramach cyklu „Rejonizacja chwastów segetalnych w Polsce” pt. „Sukcesja wtórna roślinności na gruntach porolnych”, 8–10.07.2004. Organizatorzy: Katedra Botaniki i Ochrony Przyrody UWM wraz z Oddziałem Olsztyńskim PTB. Udział wzięło 80 osób. W trakcie sympozjum prezentowanych było w sumie 36 wystąpień. Streszczenia opublikowano w materiałach konferencyjnych. Dodatkowo prace zostaną opublikowane w recenzowanym czasopiśmie naukowym: *Acta Botanica Warmiae et Masuriae* Nr 4. W czasie sesji terenowej uczestnicy konferencji zapoznali się z walorami przyrodniczymi Suwalskiego Parku.
 - 6) IV Ogólnopolskie Sympozjum Mikologiczne w Sandomierzu, 24–26.09.2004. Współorganizatorami byli: UMCS i członkowie Sekcji Mikologicznej.
 - 7) XIX Zjazd Lichenologów Polskich, 8–11.09.2004, Toruń, Lubostroń (w ramach 53 Zjazdu PTB) z dwudniową sesją terenową pt. „Porosty w Dolinie Dolnej Wisły i na obszarze przemysłowych Kujaw”; współorganizator Sekcja Lichenologiczna. Udział wzięło 25 osób.
 - 8) XX Zjazd Lichenologów Polskich pt. „25-lecie Sekcji Lichenologicznej Polskiego Towarzystwa Botanicznego – bilans i zamierzenia”, 4–5.12.2004, Karpacz.
 - 9) 18th International Diatom Symposium 2–7.09.2004, Międzyzdroje. W sympozjum uczestniczyło 190 osób z 40 krajów, w tym 52 prelegentów z zagranicy. Zaprezentowano około 200 wystąpień (referatów i plakatów). Współorganizatorami byli m.in.: Oddz. Szczeciński, Sekcja Mikologiczna.
 - 10) V Toruńskie Seminarium Ekologiczne pt. „Kryteria ochrony ekosystemów”, 25–27.06.2004, Toruń. Współorganizatorzy: Oddz. Toruński i Instytut Ekologii i Ochrony Środowiska UMK. Liczba uczestników: ponad 50 osób; referatów i komunikatów: 35. Drukiem wydano materiały pokonferencyjne.
 - 11) Warsztaty Lichenologiczne pt. „Porosty Parku Narodowego Podił’skie Tovtry na Ukrainie”, 14.02.2004, Kraków (w ramach XVIII Zjazdu Lichenologów Polskich); udział wzięło 20 osób. Współorganizator – Sekcja Lichenologiczna.
 - 12) 14-ta Międzynarodowa Ekologiczna Szkoła Letnia – Warsztaty Zielenicowe, 22–25.06.2004, Poznań, pod kierunkiem prof. F. Hindaka (Słowacka Akademia Nauk, Brno). Organizatorem jest Sekcja Fykologiczna, Zakład Hydrobiologii UAM oraz Old Dominion University w Norfolk, USA. W warsztatach udział wzięli studenci, doktoranci i młodzi naukowcy z Polski, USA, Litwy i Czech.
- Konferencje i sympozja pozwalają na śledzenie postępu w różnych dziedzinach nauk, które skupia Polskie Towarzystwo Botaniczne. Jednakże, ze względu na ich wysoki koszt, udział młodych ludzi jest w nich ograniczony. W rozwijaniu poglądów, zaszczepianiu pasji naukowych, pogłębianiu wiedzy studentów oraz młodych naukowców służą spotkania naukowe, których przykładem są Warsztaty Zielenicowe. Organizatorem 14-tej Międzynarodowej Ekologicznej Szkoły Letniej od roku 1991 jest prof. Lubomira Burchardt (Sekcja Fykologiczna). Cykliczność programowa tej Szkoły związana jest z kształceniem młodych adeptów sztuki hydrobiologicznej zarówno w zakresie taksonomii i ekologii organizmów wodnych, jak i ekologii biocenoz słodkowodnych, słonawo- i słonowodnych. Co roku wykładowcami są specjaliści od poszczególnych grup systematycznych glonów. Prezentują oni nowe systemy taksonomiczne glonów pro- i eukaryotycznych, aktualną wiedzę z tego zakresu, jak również przeprowadzają praktyczne zajęcia związane z ich oznaczaniem.
- W roku sprawozdawczym zorganizowano 100 posiedzeń naukowych w Oddziałach PTB, na których wygłoszono 129 referatów (Tab. 3). Podczas 45 sesji zorganizowanych przez Sekcje

wyłożono 44 referaty, natomiast w ramach zjazdów i konferencji naukowych zaprezentowano łącznie 624 referaty i postery (Tab. 4). W spotkaniach sesyjnych uczestniczyli także uczniowie, nauczyciele, studenci i sympatycy Towarzystwa. Poniżej podano przykładowe tematy poruszane na lokalnie organizowanych posiedzeniach naukowych:

- 17 stycznia – „Biopaliwa – rośliny alternatywne – przyszłość”. Sesja zorganizowana przez Oddz. Warszawski; 46 uczestników; przedstawiono 7 referatów.
- 3 lutego – Dyskusja o problemach geobotanicznych Pomorza z udziałem prof. Krystyny i Janusza Falińskich z Białowieskiej Stacji Geobotanicznej Uniwersytetu Warszawskiego. Sesja zorganizowana przez Oddz. Szczeciński.
- 6 marca – „Nowe „oblicza” funkcji RNA”. Sesja zorganizowana przez Oddz. Warszawski; 58 uczestników; przedstawiono 4 referaty.
- 19 marca – „Zmiany składu gatunkowego flory okrzemek *Bacillariophyceae* w Zalewie Szczecińskim, w wyniku długotrwałych dopływów wód Odry”. Sesja zorganizowana przez Oddz. Szczeciński.
- 26 marca – „Ciekawsze wyniki i wnioski z inwentaryzacji szaty roślinnej gmin Sławoborze i Rąbano, w północnej części Wysoczyzny Łobeskiej (powiat Świdwin) oraz gmin Gościno i Rymań, na granicy Pobrzeża Szczecińskiego i Koszalińskiego (powiat Kołobrzeg)”. Sesja zorganizowana przez Oddz. Szczeciński.
- 23 kwietnia – Sesja naukowa „Stanowisko archeologiczne Osłonki na południu Kujaw – zapis zmian środowiska przyrodniczego”, Kraków. Zorganizowana przez członków Sekcji Paleobotanicznej.
- maj – Jubileuszowa sesja Śląskiego Oddziału PTB poświęcona 60 rocznicy urodzin prof. dr hab. Stanisława Wiki. Organizatorzy: Oddział Śląski PTB i Katedra Geobotaniki i Ochrony Przyrody Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska UŚ.
- 8–9 maja – „Osobliwości szaty roślinnej Bagien Biebrzańskich”. Sesja terenowa zor-

ganizowana przez Oddz. Warszawski; 52 uczestników.

- 22 maja – „Ogród Botaniczny Uniwersytetu Warszawskiego, czyli nowa jakość w starym stylu”. Sesja zorganizowana przez Oddz. Warszawski, udział wzięły 32 osoby, przedstawiono 5 referatów. Sesji towarzyszyła wystawa fotograficzna pt. „Ogród wczoraj i dziś” oraz zwiedzanie Ogrodu i szklarni.
- 8–17 czerwca – Kurs Ekologii Krajobrazu dla studentów Uniwersytetu w Groningen (Holandia), Dobra Szczecińska. Współorganizator Oddz. Szczeciński.
- 26 czerwca – „Zioła – przyprawy, olejki eteryczne – leczenie”. Sesja zorganizowana przez Oddz. Warszawski; 49 uczestników; przedstawiono 6 referatów i zorganizowano zwiedzanie kolekcji ziół Ogrodu Botanicznego CZRB PAN w Powsinie.
- 16 października – „Różnorodność roślin użytkowych, gromadzenie i ich ochrona”. Sesja zorganizowana przez Oddz. Warszawski; 34 uczestników; przedstawiono 5 referatów i zwiedzano bank nasion Ogrodu Botanicznego CZRB PAN w Powsinie.
- 18 listopada – „Glony wybranych ekosystemów mszarnych Pomorza ze szczególnym uwzględnieniem desmidiów”. Sesja zorganizowana przez Oddz. Szczeciński.
- 24 listopada – „Osobliwości przyrodnicze Forlandsundet (W Spitsbergen) w świetle toruńskich wypraw polarnych, w latach 2000–2004”. Sesja zorganizowana przez Oddz. Toruński.
- 9 grudnia – „Badania geobotaniczne flory okrzemkowej wybranych torfowisk Pomorza Zachodniego”. Sesja zorganizowana przez Oddz. Szczeciński.
- 15 grudnia – „Nobel 2004 w dziedzinie chemii”. Sesja zorganizowana przez Oddz. Toruński.

III. WSPÓLPRACA NAUKOWA Z TOWARZYSTWAMI I ORGANIZACJAMI NA TERENIE KRAJU

Członkowie Oddziałów i Sekcji Towarzystwa prowadzą stałą lub okresową współpracę z wieloma organizacjami oraz towarzystwami

Tabela 3. Dane liczbowe Oddziałów PTB w 2004 roku.

Oddział	Liczba członków									Liczba posiedzeń	Liczba referatów	Liczba prelegentów zagranicznych
	Ogólna	Zwyczajnych	Nadzwyczajnych	Honorowych	Zagranicznych	Emerytowanych	Przyjętych w 2004 r.	Wystąpiło	Członkowie wspierający			
Białostocki	28	28	–	–	–	–	1	–	–	1	0	–
Bydgoski	26	10	16	–	–	–	1	2	–	5	4	–
Gdański	92	80	11	1	–	–	5	–	–	4	4	–
Kielecki	29	24	5	–	–	–	–	1	–	2	2	–
Krakowski	208	179	25	4	5	23	13	–	–	20	22	–
Lubelski	92	87	4	1	3	11	7	2	–	10	10	–
Łódzki	102	74	26	2	1	7	6	1	3	9	10	1
Olsztyński	43	27	15	1	–	6	–	–	–	5	5	–
Poznański	208	154	52	2	–	37	9	7	–	7	10	1
Skieniewicki	41	40	–	1	–	10	2	1	1	8	8	–
Szczeciński	48	14	34	–	–	7	5	–	1	5	6	–
Śląski	65	65	–	–	–	–	5	–	–	9	11	1
Toruński	57	49	5	3	–	9	2	–	–	5	4	–
Warszawski	247	178	63	6	–	61	16	44	3	6	27	–
Wrocławski	101	89	10	2	1	20	3	1	–	4	6	–
	1387	1098	266	23	10	191	75	59	8	100	129	3

Tabela 4. Dane liczbowe sekcji PTB w 2004 roku.

Sekcja	Liczba członków	Spotkania ogólnosekcyjne /liczba/			Liczba wystąpień na zjazdach, posiedzeniach PTB
		spotkań	uczestników	referatów	
Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin	95	1	b.d.	–	44
Briologiczna	23	1	9	–	5
Dendrologiczna w Szczecinie	100	3 8	b.d.	20 9	51
Fizjologii i Biochemii Roślin	250	2	b.d.	–	116
Fykologiczna	142 (w tym 10 zagranicznych)	4	84	b.d.	43
Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej	b.d.				182
Historii Botaniki	35	2	b.d.	3	7
Kultur Tkankowych Roślin	30	1	30	–	33
Lichenologiczna	49 (w tym 3 zagranicznych)	3	45	–	29
Mikologiczna	60	13	120	12	81
Ogrodów Botanicznych i Arbo-retów	64	3	95	–	16
Paleobotaniczna	50	3	25	–	10
Pteridologiczna	27	1	b.d.	–	7
	925	45	408	44	624

na terenie kraju. Współpracują z placówkami naukowymi, zarządami obszarów chronionych, z władzami lokalnymi i ogólnopolskimi, z fundacjami, kołami i klubami, kształtując świadomość w zakresie ochrony środowiska oraz wspierając edukację młodzieży i ich nauczycieli. Wielu członków PTB wchodzi w skład zespołów i komisji np. Komitetu Badań Naukowych, Botaniki PAN, Ochrony Przyrody PAN, Badań Polarnych PAN, Fizjologii, Genetyki i Hodowli Roślin, Olimpiady Biologicznej itp., pełniąc funkcję recenzentów oraz przewodniczących. W organizacjach rządowych i pozarządowych zajmują ważne stanowiska, wchodząc w skład zarządów i rad. Jako biegli biorą udział w wydawaniu różnych ekspertyz i opinii. Współpracując z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody prowadzą konsultacje, inwentaryzacje przyrodnicze i plany ochrony.

Poniżej podano przykłady jednostek, z którymi współpracują Oddziały i Sekcje Towarzystwa (wykaz nie uwzględnia placówek naukowych): 1) "A and A Biotechnology" Sc., Gdynia – Oddz. Gdański; 2) Arboretum Leśne Zakładu Doświadczalnego SGGW w Rogowie – Oddz. Skierniewicki; 3) Biuro Ochrony Warstwy Ozonowej, Instytut Chemii Przemysłowej w Warszawie – Oddz. Skierniewicki; 4) Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej w Gdyni – Oddz. Gdański; 5) Bolimowski Park Krajobrazowy (Zarząd w Skierniewicach) – Oddz. Skierniewicki; 6) Centralne Muzeum Morskie w Gdańsku – Sekcja Paleobotaniczna; 7) Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w Katowicach – Oddz. Śląski; 8) Centrum Edukacji Ekologicznej przy Pałacu Młodzieży w Katowicach – Oddz. Śląski; 9) Chełmskie Parki Krajobrazowe – Oddz. Lubelski; 10) Częstochowskie Towarzystwo Naukowe – Oddz. Łódzki; 11) Drawieński Park Narodowy – Oddz. Szczeciński; 12) Europejskie Stowarzyszenie Roślin Strączkowych – Oddz. Olsztyński; 13) Federacja Europejskich Towarzystw Fizjologii Roślin – Oddz. Olsztyński; 14) Federacja Zielonych „Gaja” – Oddz. Szczeciński; 15) Fundacja Centrum Edukacji Ekologicznej Wsi w Krośnie – Oddz. Gdański; 16) Gdańskie Towarzystwo

Naukowe – Oddz. Gdański; 17) Kieleckie Towarzystwo Naukowe – Oddz. Kielecki; 18) Klub Przyrodników – Oddz. Gdański, Oddz. Szczeciński; 19) Koło Ekologiczne w Zespole Szkół Podstawowych w Bobolicach – Oddz. Szczeciński; 20) Koło Pszczelarzy – Oddz. Lubelski; 21) Komisja Kształtowania Przestrzeni Polski Północnej PAN – Oddz. Gdański, Szczeciński; 22) Komisja Kształtowania Przestrzeni Polski Północnej PAN – Oddz. Szczeciński; 23) Komisja Ochrony Roślin, Grzybów i Ogrodów Botanicznych – Sekcja Mikologiczna; 24) Komisja Ogrodów Botanicznych i Arboretów – Sekcja Ogrodów Botanicznych i Arboretów; 25) Komisja Utylizacji Odpadów i Ochrony Środowiska – Oddz. Śląski; 26) Komitet Badań Polarnych PAN – Oddz. Toruński; 27) Krajowy Fundusz na rzecz Dzieci Wybitnie Uzdolnionych – Oddz. Gdański; 28) Krajowy Ośrodek Badania i Dokumentacji Zabytków – Warszawa, o/Gdańsk – Sekcja Paleobotaniczna; 29) Krajowy Ośrodek Badania i Dokumentacji Zabytków (Warszawa, Gdańsk) – Oddz. Gdański; 30) Kujawsko-Pomorskie Centrum Demokracji Lokalnej – Oddz. Bydgoski; 31) Lasy Państwowe – Oddz. Bydgoski, Gdański, Krakowski, Lubelski, Szczeciński, Toruński; 32) Liga Ochrony Przyrody – Oddz. Bydgoski, Krakowski, Lubelski, Łódzki, Olsztyński, Skierniewicki, Szczeciński, Warszawski; 33) Lubelskie Towarzystwo Naukowe – Oddz. Lubelski; 34) Łódzkie Stowarzyszenie „Film – Przyroda – Kultura” – Oddz. Łódzki; 35) Łódzkie Towarzystwo Naukowe – Oddz. Łódzki; 36) Międzynarodowe Miasteczko Edukacji Ekologicznej w Rogoźniku – Oddz. Śląski; 37) Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu – Oddz. Lubelski; 38) Ministerstwo Ochrony Środowiska – Oddz. Gdański, Warszawski, Sekcja Mikologiczna; 39) Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi – Sekcja Paleobotaniczna; 40) Muzeum Archeologiczne w Gdańsku – Oddz. Gdański, Sekcja Paleobotaniczna; 41) Muzeum Archeologiczne w Krakowie – Sekcja Paleobotaniczna; 42) Muzeum Historii Miasta Gdańska – Oddz. Gdański, Sekcja Paleobotaniczna; 43) Muzeum Historii Naturalnej, Węgry – Sekcja Paleobotaniczna; 44) Muzeum Śląskie

- w Katowicach – Sekcja Paleobotaniczna; 45) Muzeum w Elblągu – Sekcja Paleobotaniczna; 46) Nadleśnictwo Barlinek – Oddz. Szczeciński; 47) Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – Oddz. Skierniewicki, Sekcja Fykologiczna; 48) Ogrody botaniczne i arboreta w całym kraju – Oddz. Lubelski, Warszawski; 49) Okręgowy Komitet Olimpiady Biologicznej – Oddz. Szczeciński; 50) Państwowa Rada Ochrony Przyrody – Oddz. Szczeciński; 51) Parki Krajobrazowe Gór Świętokrzyskich i Pomorza – Oddz. Kielecki; 52) Parki Narodowe: Kampinoski, Wigierski, Bieszczadzki, Tatrzański, Ojcowski – Sekcja Ogrodów Botanicznych i Arboretów; 53) Poleski Park Narodowy – Oddz. Lubelski; 54) Polska Asocjacja Ekologii Krajobrazu – Oddz. Lubelski; 55) Polski Klub Ekologiczny (okręg górnośląski) – Oddz. Śląski; 56) Polskie Towarzystwo Biochemiczne – Oddz. Olsztyński, Oddz. Toruński; 57) Polskie Towarzystwo Ekologiczne – Oddz. Lubelski, Olsztyński, Toruński; 58) Polskie Towarzystwo Fitopatologiczne – Oddz. Olsztyński; 59) Polskie Towarzystwo Fotografików Przyrodniczych – Sekcja Ogrodów Botanicznych i Arboretów; 60) Polskie Towarzystwo Geograficzne – Oddz. Lubelski, Toruński; 61) Polskie Towarzystwo Gleboznawcze – Oddz. Olsztyński; 62) Polskie Towarzystwo Hydrobiologiczne – Oddz. Olsztyński; 63) Pszczelnicze Towarzystwo Naukowe – Oddz. Lubelski; 64) Polskie Towarzystwo Leśne – Oddz. Lubelski; 65) Polskie Towarzystwo Leśne i Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Gdańsku – Oddz. Gdański; 66) Polskie Towarzystwo Limnologiczne – Oddz. Olsztyński; 67) Polskie Towarzystwo Miłośników Kaktusów – Oddz. Lubelski; 68) Polskie Towarzystwo Nauk Agrotechnicznych – Oddz. Olsztyński; 69) Polskie Towarzystwo Nauk Ogrodniczych – Oddz. Skierniewicki; 70) Polskie Towarzystwo Ogrodów Botanicznych – Sekcja Ogrodów Botanicznych i Arboretów; 71) Polskie Towarzystwo Parazytologiczne – Oddz. Olsztyński; 72) Polskie Towarzystwo Przyrodników im. Kopernika – Oddz. Łódzki; 73) Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze – Oddz. Toruński; 74) Porozumienie na Rzecz Ochrony Mokradeł – Oddz. Gdański; 75) PTTK – Oddz. Szczeciński; 76) Rada Leśna Kompleksu Promocyjnego „Lasy Oliwsko-Darżlubskie” – Oddz. Gdański; 77) Rada Naukowa Ogródu Botanicznego w Lublinie – Oddz. Lubelski; 78) Rady Naukowe Parków Narodowych – Oddz. Kielecki; 79) Regionalne Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Ekologicznej w Myśliczynie – Oddz. Bydgoski; 80) Roztoczański Park Narodowy – Oddz. Lubelski; 81) Starostwo Powiatowe w Nakle n/N – Oddz. Bydgoski; 82) Stowarzyszenie Absolwentów Akademii Rolniczej – Oddz. Wrocławski; 83) Stowarzyszenie Ekologiczne w Barcinie – Oddz. Bydgoski; 84) Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Ogrodnictwa CITO – Sekcja Ogrodów Botanicznych i Arboretów; 85) Stowarzyszenie na rzecz ochrony dziedzictwa „Młyn Papiernia” w Barlinku – Oddz. Szczeciński; 86) Stowarzyszenie Naukowo Techniczne Inżynierów i Techników Ogrodnictwa – Oddz. Skierniewicki; 87) Szczecińska Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych – Oddz. Szczeciński; 88) Szczecińskie Towarzystwo Naukowe – Oddz. Szczeciński; 89) Towarzystwo Naukowe Lubelskie – Oddz. Lubelski; 90) Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Olsztynie – Oddz. Olsztyński; 91) Wojewódzka Inspekcja Handlowa w Lublinie – Oddz. Lubelski; 92) Wojewódzka Komisja Ochrony Przyrody – Oddz. Bydgoski, Gdański, Kielecki, Lubelski, Łódzki, Szczeciński, Śląski, Toruński; 93) Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – Oddz. Lubelski, Olsztyński, Śląski; 94) Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska – Oddz. Olsztyński; 95) Wojewódzki Konserwator Przyrody – Oddz. Bydgoski, Gdański, Kielecki, Krakowski, Lubelski, Olsztyński, Szczeciński, Śląski, Toruński; 96) Wojewódzki Konserwator Przyrody (w ramach Komisji Konsultacyjnej ds. opracowania Planów Ochrony Rezerwatów Przyrody) – Oddz. Kielecki; 97) Zarząd Zespołu Lubelskich Parków Krajobrazowych – Oddz. Lubelski; 98) Zespół Szkół Rolniczych w Pszczelnej Woli – Oddz. Lubelski; 99) Zespół Zamojskich Parków Krajobrazowych – Oddz. Lubelski; 100) Związek Polskich Fotografów Przyrody – Oddz.

Lubelski; 101) Związek Szkółkarzy Polskich – Sekcja Ogrodów Botanicznych i Arboretów.

IV. WSPÓŁPRACA NAUKOWA TOWARZYSTWA Z ORGANIZACJAMI ZAGRANICZNYMI

Współpraca naukowa Towarzystwa z organizacjami zagranicznymi uwidacznia się w kilku aspektach: we współpracy Oddziałów i Sekcji, przynależności Sekcji do federacji towarzystw oraz indywidualnej przynależności członków PTB do międzynarodowych towarzystw naukowych. Poniżej podano najważniejsze przykłady współpracy:

- Sekcja Biochemii i Fizjologii Roślin jest członkiem Federacji Europejskich Towarzystw Fizjologii Roślin (FESPB) oraz członkiem International Association of Plant Physiologist (IAPP). Prof. F. Dubert jest prezydentem FESPP;
- Grupa palinologiczna z Sekcji Paleobotanicznej jest afiliowana przy Międzynarodowej Federacji Towarzystw Palinologicznych (International Federation of Palynological Societies – IFPS) jako Towarzystwo Palinologiczne. Przedstawicielem Polski w tej Federacji jest dr M. Malkiewicz;
- Sekcja Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin jest członkiem International Association of Sexual Plant Reproduction Research (IASPRR). Dr hab. Ewa Szczuka jest sekretarzem generalnym stowarzyszenia;
- Sekcja Kultur Tkankowych Roślin afiliowana przy International Association for Plant Cell Tissue Culture & Biotechnology;
- Sekcja Lichenologiczna współpracuje z British Society, Nordic Lichen Society, Bryologiczko-Lichenologiczne Sekcje (Česka Botanica Společnost), Institute of Botany Vilnius, Lithuania; National Academy of Science, Kiev, Ukraine; Państwowym Uniwersytem w Grodnie;
- Oddział Śląski współpracuje z Międzynarodowym Miasteczkiem Edukacji Ekologicznej w Rogoźniku;
- Oddział Gdański współpracuje z European Pollen Database;

- Oddział Szczeciński bierze udział w pracach Komisji Helsińskiej (Baltic Marine Environment Protection Commission);
- Oddział Olsztyński współpracuje z Europejskim Stowarzyszeniem Roślin Strączkowych oraz Federacją Europejskich Towarzystw Fizjologii Roślin;
- Sekcja Dendrologiczna współpracuje z Międzynarodowym Towarzystwem Uprawy i Ochrony Drzew, Niemieckim Towarzystwem Przyjaciół Cisa oraz Niemieckim Towarzystwem Arboretów;
- Sekcja Ogrodów Botanicznych i Arboretów współpracuje z Botanic Garden Conservation International;
- Sekcja Paleobotaniczna prowadzi stałą współpracę z następującymi placówkami: Florida Museum of Natural History, Gainesville, USA; Instytut Nauk Geologicznych Narodowej Akademii Nauk Białorusi w Mińsku; Institute of Botany, Chinese Academy of Sciences, Beijing, Chiny; Geological Institute, Academy of Sciences of the Czech Republic; Uniwersytet im. Karola w Pradze; Instytut Nauk Geologicznych AN Ukrainy w Kijowie; Muzeum Historii Naturalnej w Budapeszcie; Uniwersytet Chiba, Japonia; Pracownia Archeobotaniczna przy Instytucie Archeologii, Wiesbaden; Centre for Archaeology, English Heritage, Fort Cumberland, Eastney Portsmouth; Instytut Archeologii Czeskiej Akademii Nauk w Pradze; Instytut Botaniki Chińskiej Akademii Nauk, Pekin; Instytut Geologii i Paleontologii Chińskiej Akademii Nauk w Nankinie; Instytut Botaniki im. V. N. Komarova, Rosyjska Akademia Nauk, St. Petersburg; Pacific Oceanological Institute, Władywostok; Laboratorium Paleontologii, Uniwersytet w Bukareszcie; Staatliches Museum für Naturkunde Stuttgart; National Museum, Copenhagen.

Wiele osób reprezentujących Polskie Towarzystwo Botaniczne przynależy jednocześnie do innych towarzystw i stowarzyszeń zagranicznych. Pełnią w nich często istotne funkcje w zarządach i radach na forum międzynarodowym, m.in.:

- Council of Europe, Bern Convention Group of Experts on European Flora Conservation – dr hab. J. Puchalski, przewodniczący;
- International Association for Vegetation Science – prof. dr hab. J. Herbich i prof. dr hab. M. Herbichowa z Oddz. Gdańskiego;
- International Peat Society – prof. dr hab. J. Herbich i prof. dr hab. M. Herbichowa z Oddz. Gdańskiego;
- International Mire Conservation Group – prof. dr hab. J. Herbich i prof. dr hab. M. Herbichowa z Oddz. Gdańskiego;
- International Association for Landscape Ecology – prof. dr hab. J. Herbich z Oddz. Gdańskiego;
- International Association for Plant Cell Tissue Culture & Biotechnology – prof. dr hab. J. J. Rybczyński, członek i reprezentant na Polskę;
- International Association of Pteridologists (IAP) – prof. dr hab. J. Szejma z Oddz. Gdańskiego;
- International Society for Diatom Research (ISDN) – prof. dr hab. Andrzej Witkowski z Oddz. Szczecińskiego został wybrany w bieżącym roku vice prezydentem ISDN;
- New York Academy of Science – prof. dr hab. J. Szejma z Oddz. Gdańskiego, członek;
- Członek rady ds. Ochrony Roślinnych Zasobów Genowych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi przy IHAR – dr hab. J. Puchalski;
- Członek Wetland International – prof. dr hab. J. Szejma z Oddz. Gdańskiego;
- Prezydent European Council for Conservation of Fungi – prof. dr hab. M. Ławrynowicz z Oddz. Łódzkiego;
- Przedstawiciel Polski w Radzie Konsultacyjnej Europejskiej Palinologicznej Bazy Danych – prof. dr hab. M. Latałowa z Oddz. Łódzkiego;
- Członek Rady Głównej International Mire Conservation Group – dr hab. L. Wołejko z Oddz. Szczecińskiego;
- Członek Naukowej Grupy Roboczej przy Komitecie Siedliskowym w Brukseli – prof. dr hab. J. Herbich z Oddz. Gdańskiego.

V. DZIAŁALNOŚĆ NA RZECZ OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Działalność na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego jest bardzo ważnym aspektem aktywności Towarzystwa. Przejawia się ona poprzez zaangażowanie członków w pracach na rzecz ochrony przyrody w Polsce. Członkowie PTB współpracują z komisjami i komitetami na wszystkich szczeblach administracji państwowej. Są członkami rad naukowych i społeczno-naukowych obszarów chronionych. Udzielają konsultacji jednostkom państwowym i organizacjom pozarządowym. Pełnią funkcję biegłych do spraw ochrony środowiska. Wykonują ekspertyzy, inwentaryzacje przyrodnicze, opracowują plany ochrony rezerwatów przyrody oraz listy roślin chronionych. Opiniują także projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Członkowie Towarzystwa wchodzi w skład wielu organów decydujących o ochronie środowiska przyrodniczego w Polsce:

Rad Naukowych Parków Narodowych i Krajobrazowych (m.in. prof. R. Olaczek, prof. M. Ławrynowicz, prof. J. K. Kurowski, prof. L. Kucharski, prof. J. Hereźniak, prof. J. Jasnowska, dr hab. L. Wołejko, prof. R. Markowski, prof. Z. Mirek, dr hab. M. Kucharczyk, dr L. Wojtuś, dr B. Żołnierz),

Wojewódzkich Komisji Ochrony Przyrody (prof. R. Olaczek, prof. J. Hereźniak, prof. S. Wika, prof. J. Herbich, prof. M. Herbichowa),

Państwowej Rady Ochrony Przyrody (prof. J. Herbich od 2001 r., prof. J. Szejma od 2004 r.),

Komitetu Ochrony Przyrody PAN (prof. Z. Mirek – wiceprzewodniczący, prof. J. Herbich – członek prezydium),

Komitetu Botaniki PAN (prof. W. Żukowski – przewodniczący, prof. T. Wodzicki – honorowy przewodniczący, prof. S. Zajączkowski – wiceprzewodniczący),

Komitetu Ekologii PAN (prof. K. Grodzińska),

Komisji Ochrony Środowiska PAN (prof. Jerzy Fabiszewski – przewodniczący).

Komisji Ochrony Przyrody PAN (prof. Maria Ławrynowicz – wiceprzewodnicząca),

W Ministerstwie Środowiska prof. Jacek Herbich pełni funkcję eksperta w sprawach Dyrektywy Habitatowej. Od 2003 r. jest również członkiem Naukowej Grupy Roboczej przy Komitecie Siedliskowym w Brukseli.

Prof. Stanisław Wika jest członkiem Rady Nadzorczej Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Komisji Utylizacji Odpadów i Ochrony Środowiska.

Prof. Zbigniew Mirek pełni funkcję przewodniczącego Komitetu Sterującego „Natura 2000”.

Dr hab. Marek Kucharczyk jest członkiem Wojewódzkiej Rady Ochrony Przyrody, Wojewódzkiej Komisji ds. Ocen Oddziaływania na Środowisko, Wojewódzkiego Zespołu Realizacyjnego „NATURA 2000”, Zarządu Zespołu Lubelskich Parków Krajobrazowych.

Prof. Maria Ławrynowicz w roku 2004 została powołana do PROP (jako wiceprzewodnicząca), gdzie w Komisji Ochrony Roślin, Grzybów i Ogrodów Botanicznych odpowiada za sprawy ochrony grzybów w Polsce.

Członkowie Oddziałów współpracują także z lokalnymi organizacjami i jednostkami mającymi na celu ochronę środowiska przyrodniczego. Sporządzają plany obszarów chronionych, dokonują inwentaryzacji i czynnie uczestniczą w realizacji projektów na rzecz ochrony środowiska. Oddział Śląski współpracuje z Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w Katowicach, poprzez wymianę informacji dotyczących przyrody Górnego Śląska oraz problemów ekologicznych tego regionu. Pozostaje też w ścisłym kontakcie z Instytutem Ekologii Terenów Uprzemysłowionych w Katowicach i Instytutem Dendrologicznym w Kórniku. Członkowie tego Oddziału są współzałożycielami i aktywnymi działaczami Pracowni Zachowania Różnorodności Biologicznej Górnego Śląska.

Członkowie Oddziału Wrocławskiego w 2004 roku brali udział w typowaniu obszarów do programu Natura 2000; aktywnie działają również na rzecz likwidacji istniejącego pod Łabskim Szczytem wyciągu narciarskiego i rezygnacji z planów jego rozbudowy.

Członkowie Oddziału Szczecińskiego prowadzą stałą współpracę z Nadleśnictwem Barlinek w zakresie realizacji programu podnoszenia retencji wodnej w lasach. Wraz z Federacją Zielonych „Gaja” biorą czynny udział w ochronie muraw kserotermicznych Pomorza. Realizowane są trzy projekty czynnej ochrony muraw kserotermicznych: w rezerwach „Bielinek nad Odrą” i „Brodogóry” oraz w parku naturalistycznym „Dolina Miłości” w Zatonii Dolnej.

Członkowie Oddziału Toruńskiego biorą czynny udział w pracach Rady Naukowej Parku Narodowego Bory Tucholskie, Drawieńskiego Parku Narodowego, w radach społeczno-naukowych 6 parków krajobrazowych i leśnych kompleksów promocyjnych, w komisji ochrony przyrody Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych. Są także członkami Wojewódzkiej Komisji Ochrony Przyrody woj. kujawsko-pomorskiego i lubelskiego, w Radzie Programowej Centrum Edukacji Ekologicznej w Funce, w Stowarzyszeniu Regionalnym na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju w Gorzowie Wlkp.

Członkowie Oddziału Warszawskiego biorą udział w realizacji 5 tematów w V Ramowym Programie Unii Europejskiej na rzecz ochrony środowiska, a Oddziału Lubelskiego projektów ostoi „Natura 2000”, pracując nad utworzeniem obszarów chronionych tejże sieci w województwie lubelskim. Członkowie Oddziału Kieleckiego brali udział w pracach Wojewódzkiej Komisji do Spraw Ocen Oddziaływania na Środowisko w Kielcach. Członkowie Oddziału Olsztyńskiego współpracując z Instytutem Ochrony Środowiska w Warszawie, biorą udział w wypracowywaniu metod biologicznych wg Dyrektywy Unii Europejskiej przy Ministerstwie Środowiska. Członkowie Oddziału Gdańskiego wykonali szczegółową inwentaryzację przyrodniczą i przygotowali wniosek dla gmin Słupsk i Ustka o utworzenie obszaru chronionego krajobrazu (OChK).

Członkowie PTB biorą udział w spotkaniach konsultacyjnych dotyczących ochrony środowiska przyrodniczego, wykonują ekspertyzy i wydają opinie. Biorą udział w tworzeniu strategii rozwoju miast, gmin i powiatów.

Członkowie Oddziału Szczecińskiego są autorami ekspertyz stanu środowiska przyrodniczego na podstawie flory glonów w tzw. ciepłym kanale Dolnej Odry. Opiniują projekty miejscowych planów oraz inwestycji budowlanych realizowanych na terenach objętych ochroną. Zaproponowali wniesienie poprawek i zmian w przepisach prawa powszechnego (np. rozporządzenia ds. ochrony gatunkowej, klasyfikacji rezerwatów) przekazywanych do Ministerstwa Środowiska lub członków Państwowej Rady Ochrony Przyrody. Opracowują plany ochrony rezerwatów przyrody w Województwie Zachodniopomorskim np. rezerwatu „Jezioro Szare”, „Stary Załom”, „Dęby Wilczkowskie”, „Rezerwat na rzece Grabowa”. Przez członków PTB tegoż oddziału wykonana była inwentaryzacja przyrodnicza gminy „Brzeźno”. Są oni również autorami wielu opracowań ekofizjograficznych do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Członkowie Oddziału Kieleckiego wspólnie z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody w Kielcach dokonali wizji lokalnych wybranych rezerwatów przyrody i opracowali opinie do sporządzonych planów ochrony w wybranych rezerwach województwa świętokrzyskiego.

Członkowie Sekcji Mikologicznej biorą czynny udział w pracach nad czerwoną listą grzybów Europy oraz w pracach nad grzybami zagrożonymi i chronionymi w Polsce objętymi przez European Council for Conservation of Fungi. Uczestniczą także w kartowaniu grzybów makroskopowych w Europie w ramach programu Europejskiej Rady Ochrony Grzybów oraz programu Planta Europa. Konsultacje z członkami Sekcji Mikologicznej zaowocowały określeniem listy gatunków grzybów dziko występujących, objętych ochroną prawną (Rozporządzenie MŚ z dn. 9 lipca 2004 r.; Dz.U. nr 168, poz. 1765 z dn. 28 lipca 2004).

VI. UPOWSZECHNIANIE WIEDZY BOTANICZNEJ

Upowszecznianie wiedzy botanicznej jest jednym ze statutowych celów działalności Towarzystwa. Wszystkie oddziały i sekcje realizując

ten cel, biorą czynny udział w organizowaniu i współorganizowaniu wykładów, spotkań naukowych, prelekcji, szkoleń, wystaw, olimpiad i konkursów biologicznych, sesji i wycieczek terenowych oraz pogadarek i poradnictwa. Członkowie PTB kierując swoje słowa do młodzieży szkolnej, nauczycieli, studentów i sympatyków Towarzystwa, wykorzystują wszelkie dostępne formy propagowania wiedzy. Uczestniczą również w pracach lokalnych i ogólnopolskich fundacji, kół naukowych i klubów. Do szerokiego kręgu słuchaczy trafiają także dzięki uczestniczeniu w audycjach radiowych i programach telewizyjnych (tę działalność praktykuje większość oddziałów) oraz zamieszczając popularnonaukowe artykuły na łamach takich czasopism jak: *Chrońmy Przyrodę Ojczystą*, *Przyroda Górnego Śląska*, *Wprost*, *Planta*, *Kubajak*, wyd. ECO-CONSENSUS, a także w przewodnikach i książkach. Od tego roku funkcjonuje również internetowy serwis botaniczny.

KRZEWIENIE WIEDZY WŚRÓD MŁODZIEŻY I NAUCZYCIELI

W upowszechnianiu wiedzy botanicznej ważną rolę odgrywa zaangażowanie członków PTB w odbywające się każdego roku Festiwale Nauki. Organizowane w wielu miastach Polski, także w miejscowościach oddalonych od ośrodków akademickich, nie tylko pobudzają ciekawość naukową, ale również krzewią wiedzę botaniczną i uczą dbałości o środowisko naturalne. W 2004 roku członkowie wszystkich oddziałów Towarzystwa Botanicznego wzięli aktywny udział w realizacji tego przedsięwzięcia, organizując i prowadząc odczyty, pokazy i prezentacje, wystawy tematyczne i pracownie specjalistyczne. W ramach Festiwalu Zachodniopomorskiego dokonano również przeglądu filmów przyrodniczych i zorganizowano wiele wycieczek terenowych (Oddz. Szczeciński).

Członkowie PTB prowadzili szkolenia dla nauczycieli gimnazjów i liceów z zakresu ochrony środowiska, przyrodnicze prelekcje oraz zajęcia z ekologii i ochrony przyrody dla uczniów (Oddz. Bydgoski, Gdański, Lubelski, Olsztyński, Warszawski, Sekcja Lichenolo-

giczna), a także prelekcje w zakresie ochrony gatunków roślin chronionych i zagrożonych wyginięciem (Oddz. Lubelski). „Drzewa w mieście” to przykład prelekcji dla młodzieży Technikum Samochodowego w Bydgoszczy, w którym wzięło udział 150 osób (Oddz. Bydgoski). Członkowie Oddziału Gdańskiego prowadzili wykłady i zajęcia terenowe z ekologii roślin i ochrony przyrody na kursach specjalistycznych dla nauczycieli, organizowanych przez Ośrodek Metodyczny w Elblągu.

Oddział Śląski współpracuje z Międzynarodowym Miasteczkiem Edukacji Ekologicznej w Rogoźniku, Centrum Edukacji Ekologicznej przy Pałacu Młodzieży w Katowicach oraz Polskim Klubem Ekologicznym (okręg górnośląski), prowadząc zajęcia z zakresu botaniki dla dzieci i młodzieży. Młodzież szkół średnich wraz z opiekunami brała czynny udział w zebraniach tego Oddziału, prezentując swoje dokonania z zakresu ochrony przyrody i środowiska. Członkowie Oddziału Olsztyńskiego byli prelegentami na konferencjach z cyklu „Edukacja ekologiczna” organizowanych przez Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Olsztynie. Wygłosili szereg referatów na temat „Ochrona przyrody w Polsce północno-wschodniej”. „Spotkania z ekologią” stanowią cykl spotkań dla studentów Katedry Ekologii Roślin zorganizowanych przez Oddział Gdański. „Dendroflora parków łódzkich”, to tytuł szkolenia dla nauczycieli szkół podstawowych i średnich, zorganizowanego przez Oddział Łódzki wraz z LOP. Oddział Gdański współpracując z Krajowym Funduszem na rzecz Dzieci Wybitnie Uzdolnionych, zorganizował na obozie przyrodniczym w Miedzeszynie zajęcia z zakresu systematyki i morfologii mszaków. Oddział Kielecki przeprowadził 8 botanicznych wycieczek terenowych dla członków Polskiego Towarzystwa Entomologicznego oraz młodzieży szkolnej i studentów. Członkowie Oddziału Szczecińskiego, w ramach stałej współpracy z Kołem Ekologicznym działającym w Zespole Szkół Podstawowych w Bobolicach, urządzają co roku na łąkach pełnikowych „botanizowanie” z młodzieżą.

OLIMPIADY I KONKURSY

Ciekawą formą upowszechniania wiedzy botanicznej, stosowaną przez większość oddziałów, stanowią olimpiady i konkursy. Przykładem takiej działalności jest coroczny (obecnie XXI) Konkurs Dendrologiczny przy Oddziale Łódzkim pod hasłem „Znam drzewa i krzewy”, czy V Konkurs Dendrologiczny w Częstochowie organizowany przez Oddział Łódzki wspólnie z Zarządem Okręgu LOP. Oddział Toruński co roku organizuje konkurs na najlepszą pracę magisterską. W olimpiadach członkowie PTB pełnią rolę współorganizatorów oraz funkcje: przewodniczących, egzaminatorów i recenzentów (np. M. Herbichowa, J. Herbich, E. Mazurek). Są jurorami w Konkursach Fotograficznych organizowanych przez Koła Naukowe Botaników (Oddział Śląski). Biorą udział także w układaniu testów np. w Wojewódzkim Konkursie Biologicznym, Konkursie Wolszczan, Olimpiadach Biologicznych, m.in. przy Oddziale Gdańskim Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. M. Kopernika).

KOŁA NAUKOWE

Członkowie oddziałów pełnią opiekę merytoryczną nad Kołami Naukowymi, np. Kołem Naukowym Botaników Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska UŚ (Oddz. Śląski), Naukowym Studenckim Kołem Botanicznym (Oddz. Gdański, Kielecki), Kołami Naukowymi Uniwersytetu Łódzkiego, Poznańskiego i Akademii Świętokrzyskiej (Sekcja Mikologiczna) oraz Kołem Ekologów (Oddz. Gdański).

SZKOLENIA, PORADNICTWO, WYKŁADY I PRELEKCJE

Członkowie Oddziału Olsztyńskiego prowadzą szkolenia dla personelu medycznego z zakresu mikologii lekarskiej, konsultacje naukowe w zakresie diagnostyki, terapii i profilaktyki grzybic, zwłaszcza trudnych do zdiagnozowania przypadków grzybic u człowieka. Przeprowadzają ekspertyzy mikologiczne dotyczące grzybów wielkoowocnikowych wywołujących zatrucia gastryczne i psychotropowe, a także dotyczące stanu zagrzybienia budynków miesz-

kalnych i użyteczności publicznej. Prowadzą wykłady popularnonaukowe dla Uniwersytetu Trzeciego Wieku oraz Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. Członkowie Oddziału Gdańskiego prowadzą zajęcia dla służb leśnych poświęcone ekologicznym podstawom hodowli lasu oraz szkolenia dla leśniczych pt. „Prawna ochrona roślin w Polsce”. Prowadzili również warsztaty pt. „Ochrona torfowisk wysokich bałtyckich” w Sulęcynie.

Członkowie Towarzystwa udzielają porad i konsultacji zarówno instytucjom, stowarzyszeniom, jak i osobom indywidualnym. Poradnictwo obejmuje szeroki zakres zagadnień, m.in. gospodarki zadrzewieniami, ochronę gatunkową oraz programów rolno-środowiskowych (Oddz. Bydgoski), w zakresie ogrodnictwa i zagadnień pszczelarskich (Oddz. Lubelski).

Członkowie Oddziału Bydgoskiego na zaproszenie Stowarzyszenia Miłośników Miasta Bydgoszczy wygłosili prelekcję pt. „Historia ogrodów”, w której udział wzięło 200 osób. Wygłaszane przez członków PTB wykłady obejmują szeroki zakres tematyczny. Poruszają sprawy szczególnie istotne dla współczesnego człowieka, od „alternatywnych źródeł energii” poprzez „ziarno pyłku i jego działanie alergizujące”, po szeroko rozumianą „ochronę przyrody”. Z wykładów Sekcji Kultur Tkankowych dowiedzieć się można, jak „wykorzystuje się ciekły azot w ochronie roślinnych zasobów genowych”, a Sekcji Paleobotanicznej, „jak odtwarza się szatę roślinną i inne elementy środowiska przyrodniczego minionych epok”.

WYCIECZKI

Wycieczki – to kolejna, ciesząca się dużą popularnością, forma krzewienia wiedzy botanicznej. Członkowie Oddziału Szczecińskiego są jednymi z prężniej działających w tym zakresie. W ramach IV Zachodniopomorskiego Festiwalu Nauki zorganizowali oni 12 wycieczek obejmujących różne zagadnienia. Ponadto zorganizowali: wycieczkę do Parku Żeromskiego w Szczecinie dla Koła Turystyki Pieszej „Wiercipięty”, dla dzieci ze szkoły podstawowej nr 69 pod hasłem „Wiosna w parku”, sesję terenową

dla Szczecińskiego Towarzystwa Naukowego pt. „Przyroda Cedyńskiego Parku Krajobrazowego i historia bitew nad Odrą”.

WYSTAWY

Upowszechnianiu wiedzy botanicznej sprzyjają wystawy o tematyce przyrodniczej, organizowane przez członków Towarzystwa. Regularne wystawy malarstwa i fotografii odbywają się w Krakowie (Sekcja Historii Botaniki – 7 wystaw w Muzeum Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego). W 2004 roku autorami wystaw byli również: Oddział Skierniewicki – „Ogólnopolska Wystawa Lili w Łazienkach Królewskich w Warszawie”; Sekcja Mikologiczna – wystawy grzybów m.in.: w Białowieży, Borach Tucholskich, Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Łódzkiego; Oddział Szczeciński – „Walory przyrodnicze Doliny Chocieli” dla Towarzystwa Ekologiczno-Kulturalnego w Bobolicach.

INTERNETOWY SERWIS BOTANICZNY

Internetowy serwis botaniczny „Lonicera” jest nowoczesnym sposobem upowszechniania wiedzy botanicznej zainicjowanym przez Oddział Szczeciński. Miesięcznie odwiedza go od kilku tysięcy (na początku roku) do kilkunastu tys. osób (obecnie). Serwis popularyzuje najnowsze odkrycia botaniczne i wydarzenia związane z botaniką i ochroną szaty roślinnej w kraju i na świecie. Zawiera informacje o bieżącej ofercie wydawniczej z zakresu botaniki oraz system nawigacji umożliwiającej dostęp do naukowych periodyków botanicznych (krajowych i zagranicznych) oraz innych stron botanicznych.

Wyrazem popularyzacji działalności Towarzystwa jest publikowanie informacji o Oddziałach i Sekcjach PTB, a także konferencjach, zjazdach i sympozjach, w których udział biorą jego członkowie, podnosząc swoje kwalifikacje. Informacje te zamieszczane są w *Wiadomościach Botanicznych*, zaś sprawy bieżące Towarzystwa umieszczone są na stronie internetowej (<http://ptb.ib-pan.krakow.pl>). Ponadto Oddział Poznański oraz Sekcje Historii Botaniki i Kultur Tkankowych Roślin posiadają własne strony

internetowe, do których linki znajdują się na stronie głównej PTB.

VII. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

Towarzystwo Botaniczne prowadzi działalność wydawniczą, korzystając z pomocy finansowej Komitetu Badań Naukowych. Z funduszy przyznanych na 2004 rok ukazały się następujące tomy wydawnictw Towarzystwa:

- Acta Societatis Botanicorum Poloniae* vol. 73 (z. 1, 2, 3, 4)
- Acta Agrobotanica* vol. 57 (z. 1 i 2)
- Acta Mycologica* vol. 39 (z. 1 i 2)
- Monographiae Botanicae* vol. 93
- Wiadomości Botaniczne* vol. 48 (z. 1/2 i 3/4)
- Rocznik Dendrologiczny* vol. 52
- Biuletyn Ogrodów Botanicznych, Muzeów i Zbiorów* vol. 13.

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA ODDZIAŁÓW I SEKCJI

1. *Bibliografia botaniki w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności (1818–1952–2000)*, red. P. Köhler. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków 2004, ss. 459.
2. *Bibliografia Pteridologiczna Polski (1848–2003)*, red. H. Piękoś-Mirkowa, E. Zenkter. Obejmuje ona prace 329 autorów polskich i 506 publikacji, których tematyka pteridologiczna zaznaczona jest już w samym tytule pracy. Wykaz prac uzupełnia indeks rzeczowy, indeks nazwisk autorów oraz indeks łacińskich nazw taksonów i syntaksonów.
3. *Czas, ludzie, zwierzęta, czyli 14 opowieści o zwierzętach i ludziach*. 2004, red. M. Kubik. Stowarzyszenie Artystów „Za”.
4. *O Willibaldzie Besserze. O Antonim Andrzejowskim. Eseje do książki pamiątkowej poświęconej Krzemieńcowi*. Wanda Grębecka.
5. *Poradnik ochrony siedlisk: tom 1–5*. 2004, red. M. Herbichowa, J. Herbich.
6. *Przewodnik po nadwiślańskich parowach gminy Pruszcz*. 2004, Z. Erdman, E. Krasicka-Korczyńska, M. Korczyński, K. Zbielska. Polskie Towarzystwo Botaniczne Oddział w Bydgoszczy, Świecie 2004, s. 6–15.
7. *Przyroda Polski w europejskim dziedzictwie dóbr natury*. 2004, Streszczenia referatów i plakatów 53 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego.
8. *Late Glacial and Holocene history of vegetation in Poland based on isopollen maps*. Ralska-Jasiewiczowa M. (red.) 2004. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
9. Regionalna bibliografia botaniczna przygotowana we współpracy z Fundacją Akademii Rolniczej w Szczecinie (2010), M. Ziarnek, K. Ziarnek, L. Wołejko.
10. Rزتoczański Park Narodowy 2004. Południowa oś przyrodniczo-edukacyjna Zwierzyniec-Florianka-Górecko Kościelne. – współautorstwo podręcznika dr hab. Bogdan Lorens.
11. *Szlak turystyczny nadwiślańskimi stokami Diabelskich i Czarcich Gór*. 2004, red. Z. Erdman, K. Zbielska, Polskie Towarzystwo Botaniczne Oddział w Bydgoszczy, Świecie, ss. 40.
12. *Uprawa moreli*. 2004, red. T. Jakubowski, Hortpress.
13. *Zagrożone gatunki flory naczyniowej Dolnego Śląska*. 2004, praca zbiorowa pod red. Z. Kąckiego.
14. *2 Biuletyny Informacyjne Sekcji Pteridologicznej*, rozestane do wszystkich członków Sekcji.
15. *Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna „Dolina rzeki Moszczeniczki”*. 2004, przewodnik. Z. Sobisz, W. Antkowiak.
16. *Ścieżka przyrodnicza „Szlakiem słupskich pomników przyrody”*. 2004, przewodnik. Z. Sobisz, W. Antkowiak.
17. Park podworski w Niemicy. Inwentaryzacja botaniczna. Z. Sobisz (nienotowane od 1875 r. stanowisko *Laevipes cruciata* (przitulinka krzyżowa) między Gdańskiem i Szczecinem).

MATERIAŁY W PRZYGOTOWANIU:

1. Monografia „Przeszłość torfowisk Polski” – materiały konferencyjne, Magdalena Ziarnek, Krzysztof Ziarnek
2. Trwają przygotowania publikacji podsumowującej 50 lat badań mikosocjologicznych w Polsce (redakcja: prof. M. Ławrynowicz we współpracy z prof. A. Bujakiewicz, prof. W. Mułenko oraz wszystkich mikosocjologów). Druk zaplanowano w *Monographiae Botanicae*.

VIII. WYRÓŻNIENIA

W 2004 roku, za wybitne prace naukowe i upowszechnianie wiedzy botanicznej wyróżnienia honorowe przyznano kolejnym członkom.

W 2004 roku godność Członka Honorowego PTB nadano:

Doc. Dr Františkowi Hindákowi
 Prof. Oldze Erdelskiej
 Prof. Romanie Czapiak
 Prof. Krystynie Falińskiej
 Prof. Alicji Górskiej-Brylass
 Prof. Krystynie Grodzińskiej
 Prof. Alinie Kacperskiej-Lewak
 Prof. Krzysztofowi Rostańskiemu

Prof. Adam Zajac i prof. Maria Zajac zostali odznaczeni Medalem im. W. Szafera za redakcję dzieła *Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce*.

Medalem im. Z. Czubińskiego odznaczono prof. Hannę Piotrowską.

Medalami im. B. Hryniewieckiego odznaczono: dr Andrzeja Noryskiewicza, mgr Kaja Romeyko-Hurko, dr Hannę Werblan-Jakubiec, prof. Małgorzatę Wierzbicką, Muzeum Przyrodnicze w Kazimierzu Dolnym.

Ponadto Minister Edukacji Narodowej i Sportu przyznał nagrodę zespołową za podręcznik *Torfy i Torfowiska* (Herbich J., Herbichowa M. *Szata roślinna torfowisk Polski*, W: P. Ilnicki, *Torfowiska i torf*. Wyd. AR im. A. Cieszkowskiego w Poznaniu, Poznań, s. 179–203).

Anna MIKUŁA

VARIA

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

53. ANNA RUMEK

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 25 XI 1909 Podgórze [ówcześnie samodzielne miasto w Galicji, obecnie prawobrzeżna część Krakowa], – 13 II 1969 Pszczyna.

2. Rodzina – ojciec – Andrzej Rumeck, pracownik Zarządu Miejskiego w Krakowie, matka – Wiktoria z domu Hudaszek, siostry – Helena Michalik, – Bronisława Kaczmar, – Michalina Straż, pracownik Miejskich Zakładów Energetycznych w Krakowie – Maria.

3. Wykształcenie – 1917/1918 – I klasa w XLIII Szkole Ludowej w Krakowie, 1918/1919–1922/1923 – klasy II–VI w XLV Szkole Powszechnej im. H. Sienkiewicza w Krakowie, 1923/1924–1928/1929 – Państwowe Gimnazjum Żeńskie typu humanistycznego w Krakowie, 24 V 1929 – matura tamże. 1929/1930–1933/

1934 – studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego (botanika jako przedmiot główny, geografia – poboczny). 1934 – kurs limnologiczny zorganizowany przez Stację Hydrobiologiczną na Wigrach.

4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – 30 VI 1939 – magister filozofii w zakresie botaniki [obrona na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, promotor: prof. Jadwiga Wołoszyńska] na podstawie pracy opublikowanej następnie pod tytułem: Okrzemki torfowiska w Borku Fałęckim koło Krakowa. Les diatomées de la tourbière à Borek Fałęcki près de Cracovie. Materiały do Fizjografii Kraju. *Documenta Physiographica Poloniae* 1946 2: 1–36. [20 III 1951 – rygorozum z zakresu systematyki i ekologii roślin jako przedmiotu głównego i z zoologii jako przedmiotu pobocznego], 21 III 1951 [publiczna obrona] – doktor nauk matematyczno-przyrodniczych [promocja na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego, promotor: prof. Jadwiga Wołoszyńska] na podstawie rozprawy „Fitoplankton powierzchniowy Zatoki Gdańskiej i jego sezonowość” składającej się z dwóch opublikowanych wcześniej prac: 1. Lista gatunków fitoplanktonu powierzchniowego Zatoki Gdańskiej. List of the phytoplankton species occurring in the superficial water layers in the Gulf of Gdańsk. *Biuletyn Morskiego Laboratorium Rybackiego w Gdyni* 1948 4: 139–141, tabl. I–VIII; 2. Sezonowe występowanie gatunków w fitoplanktonie Zatoki Gdańskiej. Seasonal Occurrence of Phytoplankton Species in the Gulf of Gdańsk. *Biuletyn Morskiego Instytutu Rybackiego w Gdyni* 1950 5: 145–149, tabl. I.

5. Przebieg pracy zawodowej – 1930 i 1934–1939 [–1945?] – Uniwersytet Jagielloński, Zakład Botaniki Farmaceutycznej: 1930 – młodsza asystentka, 1 I 1934 – 31 VIII 1938 – asystentka wolontariuszka, 1 IX 1938 – 31 VIII 1939 – kontraktowa młodsza asystentka [w swych życiorysach podawała, że była zatrudniona do 1 III 1945], 4 VI 1941 – 31 I 1942 – Statistisches Amt [niemiecki Urząd Statystyczny] w Krakowie: mechaniczna [sic!] pomoc biurowa. 10 II 1942 – 18 VI 1945 – Zakład prof. Bujwida wyrobu

surowic i szczepionek w Krakowie: bakteriolog. 1 VII – 31 X 1945 – Państwowy Zakład Higieny w Gdyni, Dział Bakteriologii: asystent naukowy. 1945–1952 – Morski Instytut Rybacki w Gdyni [noszący początkowo nazwę: Główny Morski Urząd Rybacki], Laboratorium Morskie: 1 XI 1945 – 31 XII 1948 – pracownik naukowy, 1 I 1949 – 29 II 1952 – samodzielny pracownik naukowy, [równocześnie:] 1 IX 1946 – 31 VIII 1948 – Akademia Lekarska w Gdańsku, Katedra Botaniki na Wydziale Farmacji: starszy asystent. 26 III 1952 – 31 III 1955 – Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Gdańsku. 1 IV 1955 – 31 XII 1956 – Zakład Badania Wodociągów i Kanalizacji Politechniki Śląskiej w Gliwicach: starszy pracownik naukowo-badawczy. 1 I – 31 XII 1957 – Zakład Badania Wodociągów i Kanalizacji Instytutu Gospodarki Komunalnej w Warszawie: starszy pracownik naukowo-badawczy [1 I 1958 placówka ta została przejęta przez Zakład Biologii Wód PAN]. 1958–1969 – Zakład Biologii Wód Polskiej Akademii Nauk w Krakowie: 1 I – 28 II 1958 – p.o. [pełniła obowiązki] adiunkta, od 28 II 1958 do śmierci – adiunkt, [równocześnie:] 1 X 1963 – 31 III 1965 – Instytut Gospodarki Komunalnej w Warszawie: Ośrodek Badawczo-Doświadczalny w Goczałkowicach [1/2 etatu].

6. Podróże naukowe – [brak informacji]

7a. Zakres badań botanicznych – fykologia.

7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac – Opublikowała 14 prac. Spis jej publikacji liczący 10 pozycji w: J. Siemińska, 1990. Polska Bibliografia Fykologiczna. The Polish Phycological Bibliography. *Bibliografie Botaniczne*, t. 3, cyt. s. 308–309. Najważniejsze prace (oprócz rozpraw magisterskiej i doktorskich) [opublikowane pod nazwiskiem Rumek lub Rumkówna]: 1. 1950. Odżywianie się larw storni (*Pleuronectes flesus* L.). The food of Flounder larvae (*Pleuronectes flesus* L.). *Biuletyn Morskiego Instytutu Rybackiego w Gdyni* 5: 13–18; 2. 1950 [wyd. 1951]. Badania nad fauną i florą denną Zatoki Gdańskiej dokonane przy użyciu hełmu nurkowego. Część IV. Investigations of the bottom fauna and flora in the Gulf of

Gdańsk made by using a diving helmet. Part IV. *Bull. Int. Acad. Polon. Sci. Lett., Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B: Sci. Nat. (II)* **1950**(7–10): 223–267 [współautorzy: W. Kałkowski, H. Franckiewicz, H. Wojtusiak, R. J. Wojtusiak]; 3. 1952. Mikołajek nadmorski (*Eryngium maritimum* L.). *Chrońmy Przyrodę Ojczystą* **8**(3): 12–20; 4. 1957. Plankton i peryfiton zbiornika goczałkowickiego w roku 1956. [w:] K. Starmach i E. Zaczyński (red.), *Hydrobiologiczne badania zbiorników wodnych. Polska Akademia Nauk. Komitet dla spraw Górnśląskiego Okręgu Przemysłowego. Komisja dla spraw gospodarki wodnej i ochrony wód przed zanieczyszczeniem. Biuletyn nr 8*, s. 61–76; 5. J. Oszaś, 1957. Historia klimatu i flory Ziemi Dobrzyńskiej w późnym glacie i w holocenie. History of the climate and flora of the Dobrzyń region (Northern Poland) in the late Glaciation and Holocene. *Instytut Geologiczny. Biuletyn* **118**, *Z Badań Czwartorzędu w Polsce* **8**: 179–232 [A. Rumek oznaczyła i zinterpretowała okrzemki]; 6. 1975. Sukcesja obrastania przedmiotów podwodnych przez rośliny i zwierzęta w cyklach rocznych. The succession of fouling of submerged objects by flora and fauna – in annual cycles. *Studia i Materiały Oceanologiczne* **9** (*Biologia Morza*): 15–44 [współautor: W. Mańkowski].

7c. Główne osiągnięcia naukowe – Opracowała pod względem fykologicznym niewielkie torfowisko w Borku Fałęckim (obecnie na terenie Krakowa) i stwierdziła bogatą florę okrzemek. Wśród nich jeden gatunek – *Pinnularia episcopiformis* – opisała jako nowy dla nauki. Pod względem ekologicznym interesująca okazała się grupa gatunków arktyczno-alpejskich i halo-fitów; te ostatnie wskazywały na stare związki z mikroflorą liczniejszych niegdyś w tej okolicy solanek. Na podstawie obecności gatunków planktonowych wywnioskowała o istnieniu w przeszłości jeziora, które na skutek sukcesji zamieniło się w obecne torfowisko [patrz: p. 4, praca magisterska]. Sumiennie zestawiła wiadomości o gatunkach glonów wchodzących w skład planktonu Zatoki Gdańskiej i Puckiej, wykazała sezonowość flory planktonu, opracowanie fitoplanktonu w tej części Bałtyku w cyklu

rocznym jej autorstwa było nowatorskie [patrz: p. 4, prace doktorskie]. Dokonała analizy fitoplanktonu będącego pożywieniem larw storni i stwierdziła, że w ich diecie najwięcej było okrzemek [patrz: p. 7b, poz. 1]. Brała udział w pionierskich badaniach flory i fauny dennej Bałtyku prowadzonych przez zespół kierowany przez prof. Romana J. Wojtusiaka z Uniwersytetu Jagiellońskiego [patrz: p. 7b, poz. 2], a także w doświadczeniach nad sukcesją i rozmieszczeniem pionowym glonów na palach wbitych w dno morza, rezultatem tych ostatnich badań było stwierdzenie występowania 181 gatunków oraz kilkunastu odmian [patrz: p. 7b, poz. 6]. W latach 1955–1965 zbierała próbki planktonu i osobiście rejestrowała obserwacje w terenie, mające na celu uchwycenie i udokumentowanie zmian zachodzących w zespołach roślinnych i zwierzęcych w zbiorniku na Wiśle w Goczałkowicach; zaledwie niewielką część zebranych danych zdołała opracować i opublikować [patrz: p. 7b, poz. 4].

Była uważana w swych czasach za najlepszego w Polsce znawcę okrzemek.

8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – 1945 – zorganizowała pracownię algologiczną w Laboratorium Morskim Głównego Morskiego Urzędu Rybackiego. 1945–1952 – współpracowała z prof. Tadeuszem Sulmą (1905–1993) przy organizacji Zakładu Botaniki Farmaceutycznej Akademii Lekarskiej w Gdańsku, 1946/1947 i 1947/1948 – prowadziła ćwiczenia i wycieczki z zakresu botaniki farmaceutycznej dla studentów I roku farmacji Akademii Lekarskiej w Gdańsku. 1947 – prowadziła zajęcia z algologii dla studentów szkół wyższych w ramach wakacyjnych kursów z zakresu biologii morza zorganizowanych w Morskim Laboratorium Morskiego Instytutu Rybackiego. 1948 i 1949 – w miesiącach letnich na zlecenie Ministerstwa Oświaty brała udział jako wykładowca w kursach szkoleniowych w zakresie biologii dla nauczycieli szkół podstawowych (Ognisko Przyrodnicze w Gdyni). 1950 – w ramach corocznych kursów biologiczno-rybackich organizowanych dla studentów szkół wyższych przez Morski Instytut Rybacki wykladała „Plankton

roślinny” oraz „Rośliny osiadłe morza”. 1951 – brała udział (w miesiącach letnich) jako wykładowca w kursach dla nauczycieli biologii szkół średnich z całej Polski, organizowanych przez warszawską Wyższą Szkołę Pedagogiczną. W okresie pracy w Morskim Instytucie Rybackim współpracowała z różnymi szkołami wyższymi dostarczając materiał algologiczny do ćwiczeń oraz udzielała pomocy przy opracowywaniu zagadnień algologicznych w laboratorium i w terenie. 1952 – zorganizowała Pracownię Ochrony Wód Powierzchniowych w ramach Oddziału Higieny Komunalnej Wojewódzkiej Stacji Sanitarно-Epidemiologicznej w Gdańsku. 5–10 X 1953 – uczestniczyła w kursie sanitarnej ochrony wód powierzchniowych przed zanieczyszczeniem prowadzonym przez Państwową Zakład Higieny w Warszawie na zlecenie Instytutu Doskonalenia i Specjalizacji Kadr Lekarskich.

9. Działalność w innych dziedzinach – W czasie II wojny światowej była członkiem Rady Głównej Opiekuńczej (legitymacja nr 298).

10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – 1952–1955 – Wojewódzka Stacja Sanitarно-Epidemiologiczna w Gdańsku: kierownik Pracowni Ochrony Wód Powierzchniowych w Oddziale Higieny Komunalnej. 1955–1956 – kierownik Ośrodka Naukowo-Badawczego na Zbiorniku Zaporowym w Goczałkowicach Zakładu Badania Wodociągów i Kanalizacji Politechniki Śląskiej. 1957 – kierownik Ośrodka Naukowo-Badawczego na Zbiorniku Zaporowym w Goczałkowicach Zakładu Badania Wodociągów i Kanalizacji Instytutu Gospodarki Komunalnej w Warszawie. 1958–1962 – Stacja Hydrobiologiczna w Goczałkowicach Zakładu Biologii Wód PAN: 1 I – 28 II 1958 – p.o. [pełniła obowiązki] kierownika, a następnie 28 II 1958 – 8 IV 1962 – kierownik stacji. 1963–1965 – kierownik Ośrodka Badawczo-Doświadczalnego w Goczałkowicach Instytutu Gospodarki Komunalnej w Warszawie.

11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – [brak informacji].

12. Inne informacje – 1938 – otrzymała

zasilek z Komisji Fizjograficznej Polskiej Akademii Umiejętności na opracowanie okrzemek piaszczystych ławic podwodnych w pobliżu Półwyspu Helskiego, 1939 – otrzymała zasilek z Komisji Fizjograficznej PAU na opracowanie okrzemek ławic podwodnych Małego Morza [Zatoki Puckiej]. Od wybuchu II wojny światowej do połowy 1941 wraz z prof. J. Wołoszyńską opiekowała się Zakładem Botaniki Farmaceutycznej UJ zajęтым przez niemieckie oddziały wojskowe. Komitet Badań Fizjograficznych PAU finansował następujące jej badania: 1947 i 1948 – fitoplankton Zatoki Gdańskiej, 1951 – flora łąk podwodnych [na odcinku Jurata–Jastarnia], 1952 – dalsze badania florystyczne przybrzeżnych szuwarów i przyległych wydm Zatoki Puckiej na odcinku Jurata–Jastarnia. 1949 – na zlecenie Państwowej Rady Ochrony Przyrody opracowywała torfowisko „Bielawskie Błoto” pod względem algologicznym celem dostarczenia argumentacji dla utworzenia rezerwatu z wyłączonej części torfowiska oraz zagospodarowania pozostałej jego części. 1952–1955 – jako kierownik Pracowni Ochrony Wód Powierzchniowych przeprowadziła zespołowe badania stanu sanitarnego rzeczki Elblązki od jeziora Drużno do ujścia do Zalewu Wiślanego oraz rzeki Wierzyca od źródeł do jej ujścia do Wisły. Podczas Zjazdu PTB w Gdańsku w 1955 wygłosiła referat „Fitoplankton polskiego Bałtyku” [niepublikowany]. Po służbowym przeniesieniu do Goczałkowicz rozpoczęła badania kształtowania się życia biologicznego w środowisku wodnym nowo powstającego sztucznego zbiornika na Wiśle od pierwszych chwil zalewania terenów lądowych. Stację badawczą urządziła w baraku; pomimo tak trudnych warunków potrafiła zorganizować i utrzymać pracę naukową tej niewielkiej stacji. Początkowo rejestrowała w miarę możliwości wszystkie obserwacje dokonywane w terenie oraz zbierała próbki celem dokumentacji zachodzących zmian. Wykonywała szczegółowe analizy formującego się zespołu planktonowego. Rezultaty prac referowała na posiedzeniach Komitetu do Spraw Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego (w komisji do spraw gospodarki wodnej i ochrony wód przed

zanieczyszczeniem). Współpracowała również z Wojewódzkim Przedsiębiorstwem Wodociągów i Kanalizacji w Katowicach (udział w konferencjach awaryjnych i kontakty z laboratorium uzdatniania wody pitnej w Rejonie Goczałkowickim). Odnaczała się niezwykle hartem ducha i niezmiennym zapałem do pracy. Była serdeczna, gościnna i uprzejma. Pomagała pracownikom Stacji Hydrobiologicznej oraz chętnie przyjmowała studentów, którzy w Goczałkowicach odbywali praktyki pod jej kierunkiem. Władza biegła językami: angielskim, francuskim, łacińskim, niemieckim i rosyjskim, słabo – czeskim. Była członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego od ok. 1934, a po II wojnie światowej należała również do Związku Zawodowego (od 15 V 1945) i Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej (od 1 II 1949). W I półroczu 1961 przebywała na urlopie naukowym celem napisania rozprawy habilitacyjnej [nie napisała]. Nie zdołałem ustalić miejsca pochówku.

13. Wykaz najważniejszych źródeł – Archiwalne: Archiwum Akademii Medycznej w Gdańsku (ul. M. Skłodowskiej-Curie 3a) – Umowa o pracę (Anna Rumkówna); Archiwum Nauki PAN i PAU (ul. św. Jana 26, Kraków) – K II-1 (akta osobowe A. Rumek); Archiwum UJ – KM 56 (Anna Rumek), S II 524 (“Liber promotionum Universitatis Jagellonicae”, 1932–1966) nr 10536, S II 619 (Anna Rumkówna), WF II 49 („Protokoły posiedzeń Rady Wydziału Filozoficznego” z lat akad. 1925/1926–1938/1939) k. 423, WMP 171 i 172 (Anna Rumek); Archiwum Urzędu Miasta Krakowa (ul. Dobrego Pasterza 116, Kraków) – Karty Rejestru Mieszkańców (E-10): ul. Kremerowska 8/8 (Anna Rumek). Publikowane: P. Köhler, 2002. *Botanika w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności. Botany at the Academic Society of Cracow, Academy of Sciences and Letters and the Polish Academy of Sciences and Letters (1815–1952)*. Studia i materiały do dziejów Polskiej Akademii Umiejętności, t. 2; E. Krzyżanek, 1970. Dr Anna Rumek (1909–1969). *Acta Hydrobiologica* 12(4): 325–327; A. Ropelewski,

1978. Profesor Kazimierz Demel. Żołnierz – badacz morza – nauczyciel. Wydawnictwo Morskie Gdańsk, ss. 380; I. Turowska, 1975. 45-lecie Katedry i Zakładu Botaniki Farmaceutycznej Akademii Medycznej im. Mikołaja Kopernika w Krakowie. Kraków, ss. 23, cyt. s. 4; I. Turowska, 1980. Działalność naukowa i dydaktyczna Katedry i Zakładu Botaniki Farmaceutycznej w Krakowie. Kraków, ss. 68 + 20 tabl. (zdjęcie), cyt. s. 7.

14. Materiały ikonograficzne – Archiwalne: Archiwum Nauki PAN i PAU (ul. św. Jana 26, Kraków) – K II-1 (akta osobowe A. Rumek) [zdjęcie opublikowane w niniejszym biogramie]; Katedra i Zakład Botaniki Farmaceutycznej Collegium Medicum UJ: Kronika fotograficzna dziejów Katedry [album zdjęć pracowników katedry]. Publikowane: E. Krzyżanek, 1970. Dr Anna Rumek (1909–1969). *Acta Hydrobiologica* 12(4): 325–327; I. Turowska, 1980. Działalność naukowa i dydaktyczna Katedry i Zakładu Botaniki Farmaceutycznej w Krakowie. Kraków, ss. 68 + 20 tabl. (zdjęcia), zdjęcie nr 4.

Piotr KÖHLER

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

54. JADWIGA TELEŻYŃSKA

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 24 IX 1906 Łuck (Wołyń), 12 I 2001 Wrocław.

2. Rodzina – ojciec – Konstanty Teleżyński (1871–1960), inżynier, architekt miejski w Łucku; matka – Weronika z domu Rymowicz (1875–1953), nauczycielka, absolwentka kursów pedagogicznych w Petersburgu; rodzeństwo – Henryk (1905–1989), profesor botaniki, organizator Katedry Anatomii i Cytologii Roślin w Instytucie Botanicznym Uniwersytetu Wrocławskiego (1947), później kierownik analogicznej katedry na Uniwersytecie Warszawskim; Helena (1910–1989), inżynier rolnik.

3. Wykształcenie – 1926 – egzamin maturalny w Prywatnym Żeńskim Gimnazjum W. Arciszowej w Lublinie; 1926–1930 – studia na Wydziale Ogrodniczym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, specjalizacja: agronomia społeczna; 1928 – roczny staż w Państwowym Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach.

4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – 14 X 1930 – inżynier ogrodnik, na podstawie pracy dyplomowej „Nasiennictwo ogrodnicze w Polsce” [niepublikowanej], wykonanej pod kierunkiem prof. W. Grabskiego [30 XII 1949 – tytuł uznany przez Wydział Ogrodniczy SGGW za stopień magistra nauk agrotechnicznych na podstawie Ustawy o stopniu inżyniera z dnia 28 I 1948]; [21 XI 1961 – publiczna obrona pracy doktorskiej podczas posiedzenia Rady Wydziału Rolniczego Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu, 23 XI 1961 – egzaminy z ogólnej uprawy roli i roślin oraz ekonomii politycznej], 28 XI 1961 – uchwała Rady Wydziału Rolniczego WSR we Wrocławiu o nadaniu tytułu doktora nauk rolno-leśnych na podstawie rozprawy „Wpływ odczynu, wilgotności gleby i światła na wzrost i plony cibory jadalnej” [promotor: prof. Bolesław Świętochowski z WSR we Wrocławiu] (praca opublikowana ze skrótami pt. *Badania nad wrażliwością cibory jadalnej (*Cyperus esculentus* L.) na niektóre warunki siedliska. Cz. I. Wpływ odczynu, wilgotności gleby i światła na wzrost i plon cibory jadalnej. *Zeszyty Naukowe WSR we Wrocławiu, Ser. Roln.* 15, 1962, **46**: 119–164); 4 XII 1962 – promocja doktorska.*

5. Przebieg pracy zawodowej – I 1931 – V 1933 – instruktorka powiatowa w Okręgowym Towarzystwie Organizacji i Kółek Rolniczych w Garwolinie. V 1933 – IX 1939 – inspektor Kół Gospodyń Wiejskich w Wołyńskiej Izbie Rolniczej w Łucku. 1939–1944 – praca w spółdzielczości rolniczej, później jako pielęgniarka w szpitalu i przychodni przeciwgruźliczej, okresowo agronom w Centrali Nasiennej w Łucku. 1945–1948 – pracowała w sowchozie w Sediu koło Uchty przy wyрубie lasu i w gospodarstwie rolnym oraz w obozie karnym w Uchcie. Od 1 VI 1949 – praca w Wydziale Oświaty Rolniczej Wojewódzkiej Rady Narodowej we Wrocławiu. 1 IX 1949 – 6 II 1952 – st. asystent, od 7 II 1952 (w brzmieniu nowej ustawy od 1 X 1962) do 30 IX 1973 – adiunkt Ogrodu Botanicznego, podlegającego Katedrze Ekologii i Geografii Roślin Uniwersytetu Wrocławskiego, 1950–1970 – zastępca kierownika tegoż ogrodu.

6. Podróże naukowe – trzymiesięczny staż w Bułgarii (w latach sześćdziesiątych).

7a. Zakres badań botanicznych – ekologia, aklimatyzacja i introdukcja roślin uprawnych, uprawa hydroponiczna roślin.

7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac. Była autorką 11 prac naukowych (w tym 3 we współautorstwie) oraz ponad 10 doniesień, prac popularnonaukowych i popularnych. Nie opublikowano jej pełnej bibliografii; niepublikowana – w Archiwum Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego; prace z okresu zatrudnienia w Ogrodzie Botanicznym w: Nowak T., Wójcik B., Mularczyk M. 1995. Katalog publikacji pracowników Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego i publikacji o Ogrodzie Botanicznym za

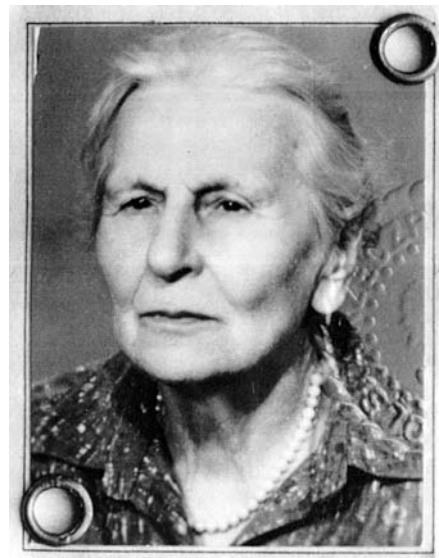
lata 1811–1994. *Prace Ogródu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego* 2(1): 199–307. Ważniejsze prace: 1. 1956. Próby uprawy *Cyperus esculentus* L. *Rocz. Nauk Roln.* 74 – A – I: 91–110; 2. 1960. Rośliny chronione. Morfologia i biologia roślin. [w:] J. Augustynowicz, J. Teleżyńska (red.), *Przewodnik po Ogrórze Botanicznym Uniwersytetu Wrocławskiego*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław, s. 86–95, 95–107; 3. praca doktorska – patrz p. 4; 4. 1963. Badania nad wrażliwością cibory jadalnej (*Cyperus esculentus* L.) na niektóre warunki siedliska. Cz. II. Badania nad kiełkowaniem bulwek cibory jadalnej. *Zesz. Nauk. WSR Wrocław, Ser. Roln.* 16, 49: 79–94; 5. 1970. Malina tekszla i możliwość jej uprawy. *Wiadomości Botaniczne* 14: 69–77; 6. 1971. Wpływ intensywności światła i długości dnia na produkcję biomasy siewek zbóż w uprawie hydroponicznej. *Acta Agrobotanica* 24(1): 87–110; 7. Teleżyński H., Teleżyńska J. 1973. Double fertilization in *Helianthus*. *Acta Soc. Bot. Pol.* 42: 323–343, pl. I–IV.

7c. Główne osiągnięcia naukowe – wyselekcjonowanie (wraz z zespołem) odmiany cibory jadalnej ‘Wera’, plennej, wysokotłuszczowej i przystosowanej do warunków klimatycznych Polski. Ponadto badania nad aklimatyzacją roślin użytkowych z gatunków *Rubus arcticus* i *Sophora japonica*, nad podkiełkowaniem zbóż na paszę witaminową oraz nad wegetatywnym rozmnażaniem roślin trudno korzeniących się.

8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – bezpośrednio po ukończeniu studiów zajmowała się szerzeniem oświaty rolniczej i pracą szkoleniową wśród kobiet wiejskich, obejmującą organizację pracy w domu i w obejściu, chów zwierząt gospodarskich, uprawę warzyw, żywienie rodziny, higienę, wychowywanie dzieci itd. Po wojnie, wraz z Zofią Gumińską i Janem Augustynowiczem, kierowała porządkowaniem i odbudową zniszczonego wskutek działań wojennych Ogródu Botanicznego we Wrocławiu. Zaprojektowała i zorganizowała przeznaczony dla uczniów i studentów dział morfologii i biologii roślin oraz założyła poletka z roślinami chronionymi.

Była główną organizatorką działalności dydaktycznej Ogródu, obejmującej oprowadzanie wycieczek i konsultacje. Prowadziła zajęcia praktyczne z wiedzy ogrodniczej dla studentów biologii oraz praktyki studenckie, nauczycielskie i uczniowskie. W Polskim Towarzystwie Botanicznym, którego członkiem była co najmniej od 1951 r., zajmowała się dydaktyką i popularyzacją wiedzy botanicznej, m.in. szkoleniem nauczycieli i organizacją wystaw. Jako członek Ligi Ochrony Przyrody prowadziła wykłady i szkolenia dla młodzieży i wychowawców. Działała też w Stowarzyszeniu Inżynierów i Techników Ogrodnictwa.

9. Działalność w innych dziedzinach – w latach szkolnych – ZHP; 1923–1925 – Organizacja Przyszłość (Pet); 1943 – 3 XII 1944 – łączniczka Inspektoratu Łuck 27. Wołyńskiej Dywizji AK, pod pseudonimem „Olga”; w okresie pracy zawodowej do 1939 – działalność w Centralnym Towarzystwie Organizacji i Kółek Rolniczych; w okresie powojennym – działalność religijna i charytatywna, m.in. w Klubie Inteligencji Katolickiej, w Katolickiej Poradni Rodzinnej, pomoc Polakom na Ukrainie i w Kazachstanie; działalność w Związku Nauczycielstwa Polskiego; współpraca z Kuratorium Oświaty i Wychowania, PTTK, Wojewódzkim Zarządem

Kółek Rolniczych; członkostwo w Światowym Stowarzyszeniu Żołnierzy AK.

10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – Liga Ochrony Przyrody – członek Zarządu Okręgowego we Wrocławiu (do 1982).

11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – 1938 – Srebrny Krzyż Zasługi RP; 1954 – Srebrny, 1973 – Złoty Krzyż Zasługi PRL; 1972 – Złota Odznaka Honorowa Ligi Ochrony Przyrody; 28 IX 1983 – Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski; kilkakrotnie nagroda Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego.

12. Inne informacje – Dzieciństwo spędziła częściowo w Łucku, a częściowo w Małym Porsku będącym siedzibą szlacheckiego rodu Teleżyńskich herbu Gozdawa. W 1916 r., wobec zbliżającego się frontu, rodzina była zmuszona opuścić Wołyń i osiedliła się w Lublinie. Po ukończeniu studiów w Warszawie, w 1931 przeniosła się do Garwolina, a w 1933 powróciła do rodzinnego Łucka. Kierując pracą instruktorek powiatowych Wołyńskiej Izby Rolniczej odznaczała się dużą energią i samodzielnością. Zyskała autorytet i uznanie wśród współpracowników. Podczas okupacji Łucka pracowała w różnych instytucjach, działając równocześnie w konspiracji. W 1942 została zaprzysiężona w Związku Walki Zbrojnej, a następnie jako łączniczka AK utrzymywała kontakty z Delegaturą Okręgu, jeździła do Lublina, Równego, Włodzimierza i Horochowa. Używała swojego mieszkania na działalność konspiracyjną. Ułatwiała kontakty wykorzystując swoje wcześniejsze znajomości, m.in. z ks. Władysławem Bukowińskim (później, w latach 70. XX w., opracowała wraz ze swoją siostrą, Heleną Mittelstaedt kalendarium jego życia). 3 XII 1944 aresztowana przez UB, IV 1945 wywieziona do Komi Autonomicznej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej, skazana na 5 lat łagru. Była człowiekiem wyjątkowym, zawsze otwartym na potrzeby innych. Jej codzienna troska o sprawy materialne i duchowe osób z bliższego i dalszego otoczenia obejmowała, obok członków rodziny, wielu przyjaciół, znajomych i nieznajomych, z którymi się zetknęła.

Potrafiła zrozumieć każdego, udzielić porady i podnieść na duchu w trudnych sytuacjach. Gorąca patriotka, człowiek wielkiego serca, optymizmu i życzliwości, religijny, prawy, obowiązkowy, zawsze gotowy do pomocy i poświęcenia. 16 I 2001 spoczęła w grobie swoich rodziców na cmentarzu parafialnym św. Wawrzyńca we Wrocławiu.

13. Wykaz najważniejszych źródeł – Archiwalne: Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego: akta osobowe RK-120/alf. – Jadwiga Teleżyńska; Archiwum Akademii Rolniczej we Wrocławiu: akta dotyczące przewodu doktorskiego RdW-4000/18/86/3T; Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Dział Rękopisów: P. Zaleski, „Wspomnienia wołyńskie”, 1980–1981 (sygn. 16730/II); archiwum rodzinne: „Dane dotyczące pracy zawodowej i społecznej dr Jadwigi Teleżyńskiej Adiunkta Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego”, Wrocław, 6 XI 1972; „Wniosek o nadanie dr Jadwidze Teleżyńskiej Krzyża Kawalerskiego Orderu Odrodzenia Polski z tytułu ponad 30-letniej, szczególnie wyróżniającej się pracy dydaktyczno-wychowawczej”, Wrocław, 28 III 1983, Nr OB9120/83; „Ankieta personalna żołnierza 27 Wołyńskiej Dywizji AK”, 16 I 1995. Publikowane: Mikułowski B. 2001. Wspomnienie pośmiertne o Jadwidze Teleżyńskiej. *Wołanie z Wołynia* 3 (maj–czerwiec 2001): 41–42.

14. Materiały ikonograficzne – archiwum rodzinne.

Magdalena MULARCZYK

PRACE DR JADWIGI TELEŻYŃSKIEJ

1. Nasiennictwo ogrodnicze w Polsce. Praca dyplomowa nie publikowana. Warszawa 1930, 20 s.
2. Prace Kół Gospodyń Wiejskich w rejonie mleczarni. W: Rolnictwo a mleczarstwo. Wydawnictwo Wołyńskiej Izby Rolniczej, Łuck 1936, s. 303–313.
3. Wytyczne prac w Kółach Gospodyń Wiejskich w dziedzinie wytwórczości roślinnej. Wydawnictwo CTOiKR, Warszawa 1938, s. 89–116. Wyd. 2.: Wydawnictwo Izby Rolniczej, Kraków 1946, 28 s.
4. Wyniki prac nad aklimatyzacją i uprawą *Cyperus esculentus* L. Biuletyn Ogrodów Botanicznych nr 3, 1955, *Acta Soc. Bot. Pol.* 24(4): 766–769.

5. Próby uprawy *Cyperus esculentus* (cibora jadalna – migdałki ziemne). *Rocz. Nauk Roln.*, 1956, **74** – **A** – **I**: 91–110.
6. Cibora – cenna roślina uprawna. *Przegląd Ogrodniczy* (6): 28–30. Warszawa 1957.
7. Morfologia i biologia roślin. W: J. AUGUSTYNOWICZ, J. TELEŻYŃSKA (red.), Przewodnik po Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Wrocławskiego. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1960, s. 95–107.
8. Rośliny chronione. W: J. AUGUSTYNOWICZ, J. TELEŻYŃSKA (red.), Przewodnik po Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Wrocławskiego. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1960, s. 86–95.
9. Uprawa cibory jadalnej. *Hasło Ogrodnicze*, 1961, 6: 208–209.
10. Badania nad wrażliwością cibory jadalnej (*Cyperus esculentus* L.) na niektóre warunki siedliska. Część I. Wpływ odczynu, wilgotności gleby i światła na wzrost i plony cibory jadalnej. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu*, 1962, nr 46 (Rolnictwo XV): 119–164.
11. Badania nad wrażliwością cibory jadalnej (*Cyperus esculentus* L.) na niektóre warunki siedliska. Część II. Badania nad kielkowaniem bulwek cibory jadalnej. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu*, 1962, nr 49 (Rolnictwo XVI): 79–95.
12. Badania nad przechowywaniem nasiennych bulwek cibory jadalnej (*Cyperus esculentus* L.). *Biuletyn Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin* nr 1, 1963, s. 105–110.
13. Zastosowanie uprawy hydroponicznej i płytek gipsowych przy badaniu wzrostu zielonej masy zbóż. *Biuletyn Ogródów Botanicznych* nr 3, 1965, *Wiadomości Botaniczne*, tom IX, zeszyt 3, s. 247–251.
14. Malina tekszla i możliwość jej uprawy. *Biuletyn Ogródów Botanicznych* nr 1, 1970. *Wiadomości Botaniczne*, tom XIV, zeszyt 1, 1970, s. 69–77.
15. Wpływ intensywności światła i długości dnia na produkcję biomasy siewek zbóż w uprawie hydroponicznej. *Acta Agrobotanica*, 1971, **24** (1): 87–110.
16. Łzawica ogrodowa. *Biuletyn Ogródów Botanicznych* nr 3, 1972, *Wiad. Bot.* **16** (3): 189–195.
17. Obserwacje wzrostu i rozwoju łzawicy ogrodowej w Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Wrocławskiego. *Biologia w Szkole*, 1972, (135/5): 50–59.
18. Kolekcje roślinne oraz niektóre zadania organizacyjne ogrodów botanicznych. *Biuletyn Ogródów Botanicznych* nr 2, 1973, *Wiadomości Botaniczne*, tom XVII, zeszyt 2: 117–119.
19. Wpływ różnych warunków klimatyczno-glebowych Polski na plonowanie cibory jadalnej i jakość jej bulwek. *Acta Universitatis Wratislaviensis* No 530, *Prace Botaniczne* XXV, 1982, s. 41–62.
20. HRYNKIEWICZ J., TELEŻYŃSKA J. Perelkowiec japoński (*Sophora japonica* L.) w parkach wrocławskich. *Rocznik Dendrologiczny* vol. XIX, 1965, s. 141–149.
21. ŚWIĘTOCHOWSKI B., KRĘŻEL R., TELEŻYŃSKA J. Wpływ terminu sadzenia przy różnym nawożeniu mineralnym na plony bulwek cibory jadalnej (*Cyperus esculentus* L.). *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu*, 1958, nr 14, s. 105–117.
22. TELEŻYŃSKA J., KAROLINI W. Cibora jadalna, czyli migdał ziemny. *Owoce, Warzywa, Kwiaty* nr 18, Warszawa. [ok. 1970].
23. TELEŻYŃSKI H., TELEŻYŃSKA J. 1973. Double fertilization in *Helianthus*. *Acta Soc. Bot. Pol.* **42**: 323–343, pl. I–IV.

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

55. JADWIGA HALINA SUPNIEWSKA

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 3 V 1913 Turek (Wielkopolska), – 2 I 1984 Kraków.

2. Rodzina – ojciec – Stefan Obrębski, urzędnik, matka – Maria [brak informacji o nazwisku]

rodowym], pianistka, mąż – Janusz Supniewski (1899–1964), profesor farmakologii w Uniwersytecie Jagiellońskim, następnie w Akademii Medycznej w Krakowie, a w końcu kierownik Zakładu Farmakologii Polskiej Akademii Nauk w Krakowie [ślub 9 VII 1936].

3. Wykształcenie – brak informacji o początkowych etapach edukacji, 1932 – matura w gimnazjum humanistycznym im. Królowej Jadwigi w Poznaniu. 1932/1933–1935/1936 – studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego, 1936 – absolutorium. 1951–1952 – Uniwersytet Jagielloński, Katedra Anatomii i Cytologii Roślin: uzupełniający kurs technik badań cytologicznych odbyty pod kierunkiem prof. Marii Skalińskiej.

4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – 26 VI 1939 – mgr filozofii w zakresie botaniki [obrona na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego, przewodniczący komisji egzaminacyjnej: prof. Adam Wodziczko] na podstawie pracy: „Drewna kopalne z pokładów czwartorzędowych w Łękach Dolnych koło Pilzna” [wykonanej w Instytucie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego pod kierunkiem prof. Władysława Szafera, opublikowanej jako część pracy: M. Klimaszewski, W. Szafer, 1945. Plejstocen w Łękach Dolnych koło Tarnowa. The pleistocen in Łęki Dolne near Tarnów. *Starunia* 19: 1–34]. 11 XII 1961 [publiczna obrona] – doktor nauk przyrodniczych [18 IV 1962 – promocja na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UJ, promotor: prof. Marek Gatty-Kostyál] na podstawie rozprawy: „*Ammi visnaga* Lam. – zawartość ciał leczniczych w surowcu krajowym”, opublikowanej poprzednio w trzech częściach: 1. Badania nad *Ammi visnaga* Lam. Część I. Próba uprawy w Polsce. *Dissertationes Pharmaceuticae* 1954 6: 129–147; 2. Badania nad *Ammi visnaga* Lam. Część II. Oznaczenie zawartości keliny w surowcu krajowym. *Dissertationes Pharmaceuticae* 1956 8(1): 63–74; 3. Badania nad *Ammi visnaga* Lam. Część III. Otrzymanie keliny z surowca krajowego. *Dissertationes Pharmaceuticae* 1957 9(1): 61–71. 1 II 1971 – powołanie przez Sekretarza Naukowego Polskiej Akademii Nauk na stanowisko samo-

dzielnego pracownika naukowo-badawczego [według ówczesnie obowiązującej *Ustawy o PAN* stanowisko to było równorzędne ze stanowiskiem docenta i tak też była tytułowana, stanowisko takie otrzymywały osoby na podstawie dorobku naukowego, ale nie posiadające habilitacji].

5. Przebieg pracy zawodowej – 1937–1938 – Uniwersytet Jagielloński: Instytut Botaniczny: wolontariuszka [wykonywała pracę magisterską – oznaczała drewna kopalne pod kierunkiem prof. Władysława Szafera]. 1939–1945 – w czasie II wojny światowej utrzymywała się z szycia. 1945–1946 – Uniwersytet Jagielloński: Ogród Botaniczny, dział roślin leczniczych – asystent wolontariusz. 1947–1948 – wykonywała analizy paleobotaniczne jako prace zleczone dla Muzeum Ziemi w Warszawie i Muzeum Archeologicznego Polskiej Akademii Umiejętności. 1 III 1949–1951 – Instytut Geologiczny w Warszawie, Pracownia Paleobotaniczna [mieszcząca się w Krakowie w Instytucie Botanicznym UJ]: 1949 – pracownik naukowy, 1950–1951 – adiunkt. 1953–1972 [1972–1983 pracowała na 1/4 etatu] – Komisja Nauk Farmaceutycznych PAN, przejęta w 1954 przez Zakład Farmakologii PAN, od 1974 Instytut Farmakologii PAN: 1 I 1953 – 31 X 1954 – Stacja Badania Roślin Leczniczych w Bronowicach koło Krakowa – prace zleczone, 1 XI 1954 – 30 VI 1956 – starszy asystent, 30 VI 1956 – 31 I 1971 – adiunkt, 1 II 1971 – 31 I 1972 – samodzielny pracownik naukowo-badawczy. 1 II 1972 – emerytowana. Po przejściu na emeryturę zatrudniona w niepełnym wymiarze godzin w okresie 1 II 1972 – 1 IV 1983.

6. Podróże naukowe – 1936–1938 – wyjazdy do Włoch, Francji, Jugosławii, Czechosłowacji i na Węgry w celu zapoznania się z roślinnością śródziemnomorską, 1958 – Francja (m.in. Uniwersytet Paryski, Milly-La-Forêt, Montpellier), 1959 – Szwecja (Laboratory of Cytogenetics, Swedish Seed Association, Svalöf), 1960 – Szwajcaria (Laboratoire de Physiologie Végétal, Université de Lausanne), 1961 – Jugosławia (Instytut Badania Roślin Leczniczych, Belgrad), 1964 – dwumiesięczne stypendium otrzymane z Wanda Roehr Foundation na pobyt w Holandii (Wageningen, Baarn, Leyda, Utrecht).

7a. Zakres badań botanicznych – kultury tkankowe roślin leczniczych, fitochemia, paleobotanika.

7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac – Była autorką lub współautorką 40 publikacji. Niepełny spis jej publikacji zawierają opracowania: M. Górkiewiczowa, B. Morawska-Nowak. 1984. *Bibliografia publikacji pracowników Instytutu Farmakologii Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (1954–1983). Bibliography of publications written by the staff of the Pharmacological Institute of Polish Academy of Sciences in Cracow (1954–1983)*. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź, Zakł. Narod. im. Ossolińskich, ss. 362; B. Morawska-Nowak, M. Górkiewiczowa, 1994. *Bibliografia publikacji pracowników Instytutu Farmakologii Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Cz. II (1984–1993). Bibliography of publications written by the staff of Institute of Pharmacology of Polish Academy of Sciences in Cracow. Part II (1984–1993)*. Instytut Farmakologii PAN, Kraków, ss. XLII + 184; pełna bibliografia – w posiadaniu autora. Najważniejszych 10 prac (oprócz rozpraw doktorskich): 1. 1958. Wpływ kinetyny na procesy mitotyczne w merystemach wierzchołkowych korzeni roślin. *Dissertationes Pharmaceuticae* **10**(4): 265–280; 2. 1959. Grzyby wywołujące halucynacje i ich składniki chemiczne. *Postepy Higieny i Medycyny Doświadczalnej* **13**: 265–282 [współautor: J. Supniewski]; 3. 1963. Observations on the action of trimethyl- β -chloroethylammonium chloride on plants. II. Wheat, carrot, beet. *Bulletin de l'Académie Polonaise des Sciences, Série des Sciences Biologiques* **11**(3): 155–159; 4. 1963. Observations on the action of trimethyl- β -chloroethylammonium chloride on plants. III. Effect of the growth of hypocotyls of the radish. *Bulletin de l'Académie Polonaise des Sciences, Série des Sciences Biologiques* **11**(8): 411–416; 5. 1969. Biological effects of n-nitrosodiethylamine on the development of *Raphanus sativus* L. var. *radicula* DC, cv. *Saxa*. *Bulletin de l'Académie Polonaise des Sciences, Série des Sciences Biologiques* **17**(2): 115–120 [współautorka:

B. Dohnal]; 6. 1969. Further observations on the biological effect of n-nitrosodiethylamine of some plants. *Bulletin de l'Académie Polonaise des Sciences, Série des Sciences Biologiques* **17**(4): 251–255 [współautorka: B. Dohnal]; 7. 1972. Tissue culture of *Solanum laciniatum* Ait. Part I. *Dissertationes Pharmaceuticae et Pharmacologicae* **24**(2): 187–192 [współautorka: B. Dohnal]; 8. 1972. Tissue culture of *Solanum laciniatum* Ait. Part II. Analysis of some compounds biosynthesized *in vitro*. *Dissertationes Pharmaceuticae et Pharmacologicae* **24**(2): 193–203 [współautorka: B. Dohnal]; 9. 1977. Chromatographic study of marmesin and visnagin occurrence in *Ammi visnaga* Lam. suspension tissue cultures. *Acta Soc. Bot. Pol.* **46**(4): 559–567 [współautorka: B. Dohnal]; 10. 1982. Terpenoids in tissue culture of *Strophanthus intermedius* Pax. *Acta Biologica Cracoviensia, Series: Botanica* **24**: 37–42 [współautorki: B. Rozkrutowa, B. Dohnal].

7c. Główne osiągnięcia naukowe – Przeprowadziła analizę fitochemiczną metabolitów wtórnych *Ammi visnaga* oraz wyizolowała kelinę i oznaczyła zawartość tego związku w różnych organach tej rośliny [patrz: p. 4, prace doktorskie]; wykazała, że kinetyna w optymalnych stężeniach pobudza wzrost korzeni [patrz: p. 7b, poz. 1]; przebadła aktywność biologiczną związków wpływających na wzrost roślin: chlorku trime-tylo- β -chloroetyloamoniowego i n-nitrozodiet-ylaminy (wykazała, że pod wpływem pierwszego z nich korzenie rosną lepiej, a części nadziemne gorzej [patrz: p. 7b, poz. 3, 4], natomiast pewne stężenia drugiego z powyższych związków powodują szybszy wzrost roślin *Raphanus sativus* [patrz: p. 7b, poz. 5, 6]); otrzymała i opisała kalusy z korzeni, łodyg, liści i owoców *Solanum laciniatum* [patrz: p. 7b, poz. 7]; stwierdziła, że metabolizm hodowli tkankowych *Solanum laciniatum* prowadzonych przez 2–3 lata *in vitro* jest różny od roślin gruntowych, wykazała duże różnice w biosyntezie wolnych aminokwasów (ilości na ogół mniejsze, zespół ich liczniejszy), wykazała również, że w badanych kalusach nie zachodzi biosynteza alkaloidów steroidowych [patrz: p. 7b, poz. 8]; wykazała, że w komór-

kach z hodowli zawieszinowych *Ammi visnaga* występuje furanochromon (wisnagina) i furanokumaryna (marmezyna), natomiast większe ilości tych związków występują w hodowlach wykazujących daleko posuniętą organogenezę [patrz: p. 7b, poz. 9]; stwierdziła występowanie terpenoidów (cholesterolu, stigmasterolu i β -sitosterolu) w kulturach tkankowych *Strophanthus intermedius* Pax. [patrz: p. 7b, poz. 10].

Jej głównym osiągnięciem jest zainicjowanie, a następnie prowadzenie prac badawczych w zakresie hodowli tkanek roślin leczniczych. Prowadziła badania fitochemiczne uzyskanych tkanek ukierunkowane głównie na zawartość związków biologicznie czynnych. Badała również wpływ substancji wzrostowych i mutagennych na rośliny oraz kultury tkankowe.

8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – Zorganizowała i przez wiele lat prowadziła pionierską w skali Polski pracownię hodowli tkanek roślin leczniczych.

9. Działalność w innych dziedzinach – Zapisła w testamencie ogromną, jak na ówczesne warunki, kwotę 1 000 000 zł na rzecz Instytutu Farmakologii PAN i Katedry Farmakologii Akademii Medycznej w Krakowie. Obie instytucje otrzymały po 500 000 zł. Instytut Farmakologii przyjął zapis i utworzył w 1985 Fundację im. Jadwigi i Janusza Supniewskich. Akademia Medyczna również przyjęła zapis i uchwałą Senatu AM przekazała całą kwotę na potrzeby swej Katedry Farmakologii.

10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – 1 II 1972 – 1 IV 1983 – już po przejściu na emeryturę nadal kierowała w pracowni, następnie Zakładzie Fitochemii Instytutu Farmakologii PAN badaniami naukowymi w zakresie hodowli *in vitro* tkanek roślin leczniczych.

11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – 1979 – Nagroda Jubileuszowa przyznana przez dyrektora Instytutu Farmakologii PAN.

12. Inne informacje – Była członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego (od ok. 1946) i Polskiego Towarzystwa Geologicznego. W połowie lat 60-tych XX w. przygotowywała rozprawę habilitacyjną, ale jej nie ukończyła.

Biegłe władała językiem francuskim. Była pracownikiem bardzo pilnym i sumiennym.

13. Wykaz najważniejszych źródeł – Archiwalne: Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego – S III 246 (Jadwiga Supniewska), W BiNoZ 166 (Jadwiga Supniewska); Instytut Farmakologii PAN (ul. Smętna 12, 31-343 Kraków) –teczka osobowa; Sekretariat uczelni Collegium Medicum UJ (ul. św. Anny 12, 31-008 Kraków) – Protokoły posiedzeń Senatu AM z 1984. Publikowane: S. Kohlmünzer, B. Dohnal, B. Rozkrutowa, 1986. Doc. dr Jadwiga Halina Supniewska (1913–1984). *Wiad. Bot.* **30**(1): 3–6; E. Zastawniak, P. Köhler, 2001. Polskie badania paleobotaniczne trzeciorzędu. Polish palaeobotanical research of the Tertiary. *Botanical Guidebooks* **25**: 158.

14. Materiały ikonograficzne – Archiwalne: Instytut Farmakologii PAN (ul. Smętna 12, 31-343 Kraków) –teczka osobowa. Publikowane: S. Kohlmünzer, B. Dohnal, B. Rozkrutowa, 1986. Doc. dr Jadwiga Halina Supniewska (1913–1984). *Wiad. Bot.* **30**(1): 3–6.

Piotr KÖHLER

Konsultacja: prof. dr hab. Wanda KISIEL

WSPOMNIENIE O MOIM NAUCZYCIELU

Remembrance on my teacher

20 października 2004 roku odeszła od nas nagle Prof. dr Wanda Truszkowska, emerytowany profesor zwyczajny Akademii Rolniczej we Wrocławiu. Jej tragiczna śmierć była wielkim wstrząsem dla całego środowiska naukowego, gdyż do ostatniej chwili swego życia była wśród nas, mimo przejścia w 1987 roku na emeryturę. Niezwykle przywiązanie Pani Profesor do środowiska akademickiego, gdzie przez 33 lata piastowała funkcję kierownika Katedry Fitoopatologii, nie pozwoliły Jej zostawić swoich współpracowników. Była i zawsze będzie dla nas naukowym autorytetem.

Profesor W. Truszkowska urodziła się 8 kwietnia 1917 roku w Sosnowcu, gdzie w 1935 roku zdała maturę w Państwowym Gimnazjum

im. E. Plater. W roku następnym podjęła studia w zakresie botaniki na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. Działania wojenne przerwały studia, zaczęła pracować w Polskim Czerwonym Krzyżu w Sosnowcu. Wstąpiła do Związku Walki Zbrojnej, gdzie pracowała przy kolportażu prasy konspiracyjnej w Zagłębiu Dąbrowskim. Dramatyczne przeżycia rodzinne: wywiezienie siostry do obozu koncentracyjnego w Ravensbrück oraz śmierć najbliższego Jej człowieka w Oświęcimiu, były przyczyną rezygnacji z pracy w podziemiu. Po wojnie W. Truszkowska wróciła na studia do Poznania, gdzie w 1946 roku uzyskała dyplom magistra filozofii w zakresie botaniki. W tym samym roku podjęła pracę, jako asystent w Katedrze Botaniki i Farmakognozji Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu.

Od stycznia 1950 roku, aż do ostatnich dni swego życia pracowała niestrudzenie w Katedrze Fitopatologii, uzyskując kolejne stopnie i tytuły naukowe; w 1950 roku doktora (Uniwersytet im. M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie); w 1954 roku docenta; w 1963 roku profesora nadzwyczajnego; w 1973 roku profesora zwyczajnego.

Wielostronne zainteresowania naukowe Profesor Truszkowskiej obejmują cztery główne dziedziny: botanikę, mikologię, fitopatologię oraz ekologię. W obrębie zainteresowań Pani Profesor W. Truszkowskiej można wyodrębnić dwa główne nurty. Jeden obejmuje zagadnienia związane z chorobami roślin powodowanych przez grzyby, w aspekcie ekologii, zaś drugi związany był z badaniami *Pyrenomyces*. Wspaniałe zbiory tych grzybów powstały dzięki ogromnej pasji twórczej Pani Profesor i będą służyć zawsze wielu zainteresowanym mikologom i botanikom. Choroby roślin uprawnych, powodowane przez grzyby, były traktowane przez Panią Profesor nie tylko z punktu widzenia fitopatologa, lecz również botanika i ekologa. Bardzo istotne było poznanie nie tylko sprawców tych chorób, lecz również ich zapobieganie. W związku z tym, wspólnie z „uprawowcami” prowadziła badania dotyczące wpływu czynników agrotechnicznych (płodozmian, technika uprawy roli) na zdrowotność roślin uprawnych. Zapoczątkowały one cykl

prac opisujących procesy biotyczne zachodzące w środowisku glebowym oraz wśród roślin. Szereg prac poświęciła również badaniom zdrowotności nasion roślin uprawnych w aspekcie przechowywania ich w różnych warunkach środowiska.

W wyniku swoich wieloletnich badań opracowała 110 publikacji w tym: 90 oryginalnych prac twórczych, 10 prac popularnonaukowych oraz 10 artykułów. Publikacje naukowe z zakresu fitopatologii, mikologii i ekologii wniosły znaczący wkład w rozwój nie tylko polskiej, ale również światowej nauki.

Profesor Wanda Truszkowska równoległe z badaniami naukowymi prowadziła działalność dydaktyczną. Dzięki zaangażowaniu, głębokiej wiedzy i pasji naukowej, prowadzone przez Nią zajęcia dydaktyczne stały na bardzo wysokim poziomie i były świetnie odbierane przez grono słuchaczy. Nauczanie sprawiało zawsze Pani Profesor wiele radości i satysfakcji. Starła się służyć ludziom swoją wiedzą i doświadczeniem. Dzięki temu mogła wypromować 80 magistrów oraz 11 doktorów. Była recenzentem 29 rozpraw habilitacyjnych; wielu pracownikom opiniowała ich dorobek naukowy na tytuł profesora. Śledzenie kariery naukowej swoich uczniów, z których kilkunastu jest już profesorami, sprawiało Pani Profesor zawsze dużo radości, była z nich po prostu dumna. Niewątpliwie o Pani Profesor można mówić jako o Mistrzu-Nauczycielu, który potrafił swój entuzjazm i pasję naukową zaszcześcić wielu ludziom.

Pani Profesor była również „filarem” wielu Towarzystw Naukowych. Jej działalność rozpoczęła się w 1947 roku, od momentu wstąpienia do Oddziału Wrocławskiego Polskiego Towarzy-

stwa Botanicznego, gdzie pełniła różne funkcje. Przewodniczącą tego Towarzystwa była przez trzy kolejne kadencje, zawsze bardzo zaangażowana w jego działalność naukową. Jako botanik i honorowy członek Towarzystwa była emocjonalnie z nim związana, aż do ostatnich dni swego życia. Uważała bowiem, że uczestniczenie w zebraniach naukowych oraz wspaniałych wycieczkach do rezerwatów przyrody, może pomóc w poszerzeniu wiadomości z wielu dziedzin. Równoległe z działalnością w Polskim Towarzystwie Botanicznym, aktywnie uczestniczyła w powstawaniu Polskiego Towarzystwa Fitopatologicznego. Przewodniczącym Zarządu Głównego tego Towarzystwa z siedzibą w Poznaniu był prof. dr Karol Mańka. Natomiast Profesor Wanda Truszkowska utworzyła w 1971 roku Oddział Wrocławski PTFitu, gdzie, aż do 1996 r. pełniła funkcję przewodniczącego. Potrafiła wokół siebie zrzęścić wielu ludzi, którzy zafascynowani problemami fitopatologii, stali się członkami Polskiego Towarzystwa Fitopatologicznego, lub też jego wiernymi sympatykami. W uznaniu ogromnych zasług Polskie Towarzystwo Fitopatologiczne uhonorowało Panią Profesor członkostwem honorowym.

Swoją działalność naukową prowadziła również we Wrocławskim Towarzystwie Naukowym i Towarzystwie Nauk Agrotechnicznych, piastując różne funkcje, włącznie z przewodniczeniem w WTN-ie. Wszystkim nam się wydawało, że Pani Profesor stale będzie aktywnie uczestniczyć w naszych zebraniach naukowych. Z właściwą sobie energią i entuzjazmem potrafiła stawiać zarówno ciekawe pytania, jak i rozwiązywać problemy. Będzie nam bardzo brakowało Pani Profesor, lecz jak pisze ks. Jan Twardowski: „Można odejść na zawsze by stale być blisko.”

Nauka była dla Pani Profesor wielką pasją i sensem życia, dlatego zdawać by się mogło, że nie miała już czasu na nic więcej. A jednak, jako wspaniała Człowiek żarliwej wiary, wielki patriota, wrażliwy na krzywdę ludzi oraz zwierząt, udzielała się bardzo aktywnie w wielu towarzystwach. Należała do: Klubu Inteligencji Katolickiej, Towarzystwa Przyjaciół KUL-u, Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej,

Towarzystwa Pomocy im. Św. Brata Alberta oraz Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami. Dla Towarzystw tych była nie tylko wsparciem duchowym, ale i materialnym, co pięknie zaznaczyła w swej ostatniej woli.

Pani Profesor Wanda Truszkowska pozostanie w naszej pamięci jako wybitny uczony, nauczyciel wielu pokoleń młodych ludzi. Człowiek o wielkiej kulturze osobistej, który swoją postawą będzie zawsze wzorem do naśladowania. Często korzystaliśmy z Jej ogromnej wiedzy i doświadczenia. Dziękujemy za to wszystko Pani Profesor i obiecujemy, że Cię nie zawiedzimy. Wierzmy, że tam gdzie teraz przebywasz, nie masz już żadnych problemów i zmartwień.

Małgorzata NARKIEWICZ-JODKO

BOTANIKA NA WESOŁO FUN BOTANY

Wykaz chorób, z którymi prędzej czy później zetknie się botanik . . .

Drżączka (*Briza*)
 Gnidosz (*Pedicularis*)
 Liszajec (*Lepraria*)
 Wszawiec (*Tordylium*)
 Zaraza (*Orobanche*)
 Rumian (*Anthemis*)
 Krwawnica (*Lythrum*)
 Włośnica (*Setaria*)
 Świerzbica (*Knautia*)
 Owsica (*Avenastrum*)
 Pokrzywa (*Urtica*)
 Glistnik (*Chelidonium*)
 Ospowiec (*Varicellaria*)
 Plamica (*Arthonia*)

. . . a na które, na szczęście, istnieje w przyrodzie uniwersalne panaceum:

Gojnik (*Sideritis*)

Lidia NOWAK

NOWE PERIODYKI I SERIE NEW PERIODICALS AND SERIES

TOMY JURAJSKIE

Od roku 2003 ukazuje się nowe polskie czasopismo *Tomy Jurajskie* (ISSN 1731-3708), wydawane przez Instytut Geologii Podstawowej Uniwersytetu Warszawskiego, z inicjatywy jego pracowników i doktorantów. Jest to rocznik, którego pierwszy tom ukazał się we wrześniu 2003 roku. *Tomy Jurajskie* zamieszczają polskojęzyczne teksty z angielskimi streszczeniami dotyczące wszystkich zagadnień okresu jurajskiego. W czasopiśmie publikowane są prace zarówno z zakresu geologii, jak i paleozoologii czy paleobotaniki. Wszystkie artykuły są recenzowane. W wydrukowanych tomach tego czasopisma opublikowane zostały także streszczenia referatów przedstawionych na konferencjach naukowych z cyklu „Jurassica”, organizowanych przez Polską Grupę Roboczą

Systemu Jurajskiego, sekcję Polskiego Towarzystwa Geologicznego. Na ostatnich stronach drugiego tomu czasopisma *Tomy Jurajskie* zamieszczona została bardzo przydatna lista nazwisk oraz adresów badaczy zajmujących się okresem jurajskim w Polsce.

Czasopismo ukazuje się w formacie A4; tom I zawiera 127, a tom 2 – 181 stron druku. Dodatkowe informacje o czasopiśmie, a także spisy treści opublikowanych dotychczas tomów, zainteresowani mogą znaleźć na stronie internetowej <http://www.geo.uw.edu.pl/JURAJSKIE/index.htm>.

Adres redakcji:

Redakcja czasopisma „Tomy Jurajskie”

Instytut Geologii Podstawowej

Wydział Geologii

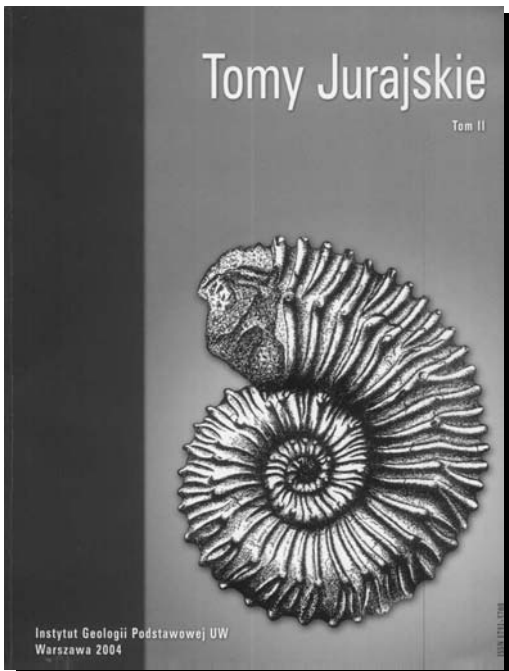
Uniwersytet Warszawski

Al. Żwirki i Wigury 93

02-089 Warszawa

E-mail: redakcja@tomyjurajskie.most.org.pl

Anna Maria OCIEPA, Jadwiga ZIAJA

RECENZJE • BOOK REVIEWS

CASTROVIEJO S. ET AL. (eds), *Claves de Flora iberica, Plantas vasculares de la Península Ibérica e Islas Baleares. I. Pteridophyta, Gymnospermae, Angiospermae (Lauraceae–Euphorbiaceae)*. Real Jardín Botánico, CSIC, Madrid 2001, 776 str., 1186 rycin kreskowych, format ok. 13 × 21 cm. Cena 24 EURO. ISBN: 84-00-07932-9 (całość), 84-00-07933-7 (tom I).

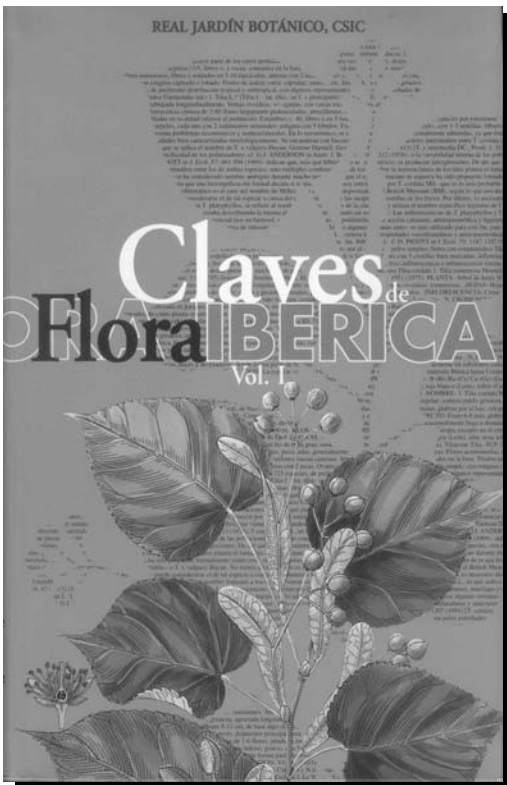
Jak w przypadku większości szczegółowych flor „narodowych” czy regionalnych, cykl wydawniczy obliczonego na 21 tomów dzieła *Flora iberica* (obejmującego swym zasięgiem florę Półwyspu Pirenejskiego wraz ze śródziemnomorskim archipelagiem Balearów) należy liczyć w dziesięcioleciach. Pierwszy z dotychczas wydanych dziesięciu tomów ukazał się w roku

1986, ostatni natomiast w 2003. To monumentalne dzieło, przygotowywane przez Królewski Ogród Botaniczny w Madrycie, „pączkuje” w międzyczasie publikacjami, będącymi efektami ubocznymi, bądź wstępnymi wersjami opracowań przygotowywanych do *Flory* przez jej autorów. W ten sposób powstała np. seria *Archivos de Flora iberica*, w ramach której ukazały się m.in. całościowe wykazy nazw miejscowych rodzajów i gatunków w językach i dialektach narodów zamieszkujących teren objęty zasięgiem *Flory*, wykazy liczb chromosomów roślin naczyniowych czy dane chorologiczne dotyczące tej grupy roślin. W czasopiśmie madryckiego Ogródu Botanicznego (*Anales del Jardín Botánico de Madrid*) zamieszczane są też regularnie uzupełnienia i poprawki do wydanych tomów dzieła.

Do najnowszych publikacji przygotowanych w ramach projektu *Flora iberica* należy prezentowana w niniejszej recenzji praca *Claves*

de Flora iberica. Stanowi ona niejako wyciąg z pierwszych ośmiu tomów szczegółowej *Flory*, przeznaczony przede wszystkim do użytku w terenie. Książka zawiera nie tylko – jak sugeruje tytuł – wszystkie pomieszczone w wielotomowej *Florze* klucze do oznaczania taksonów (do poziomu podgatunków), lecz także całość (!) występującej tam ikonografii (jedynie o zmniejszonych w stosunku do oryginału rozmiarach rycin, co jednak przy wyrazistym druku i bardzo starannych, cieniowanych kreskowych rysunkach nie powoduje zagubienia szczegółów, a wysoka rozdzielczość druku pozwala nawet na użycie lupy w celu zapoznania się z detalami przez osoby o słabszym wzroku). Dla wyobrażenia sobie stopnia odchudzenia całości trzeba wziąć pod uwagę, że na 776 stronach formatu mniejszego niż A5 pomieszczono zgrab informacji przydatny w terenowym oznaczaniu, której to informacji wersja pełna zajmowała łącznie ponad 5 300 stron formatu niemal półtorakrotnie większego. Kompresję tę osiągnięto zarówno poprzez zmniejszenie czcionki i rycin (w oryginale zwykle całostronicowych), dwuszpaltowość druku, pozostawienie bardzo wąskiego marginesu, jak i druk na cienkim „biblijnym” papierze. Wyeliminowano także części opisów, przydatne głównie przy studiach taksonomicznych (pełne cytaty z podaniem źródła protologu, wskazaniem typu i *locus classicus*, synonimikę), oraz pełne opisy taksonów. W przypadku cech morfologicznych przestano na informacjach zamieszczonych w kluczach, w opisach pozostawiono zaś dane na temat siedliska, pory kwitnienia i rozmieszczenia (ogólnego oraz, bardziej szczegółowo, na terenie objętym *Florą*). W wyjątkowych przypadkach dodano krótkie uwagi typu: „gatunek polimorficzny pod względem kształtu liści” bądź odsyłacze do odpowiedniego tomu i strony dzieła szczegółowego.

Claves de Flora iberica to pomoc niezwykle cenna przy praktycznym, terenowym poznawaniu flory Półwyspu Iberyjskiego. Na szczególnie podkreślenie zasługuje tu dostępność wspomnianej już pełnej, bogatej ikonografii, ilustrującej istotne przy oznaczaniu detale morfologiczne.

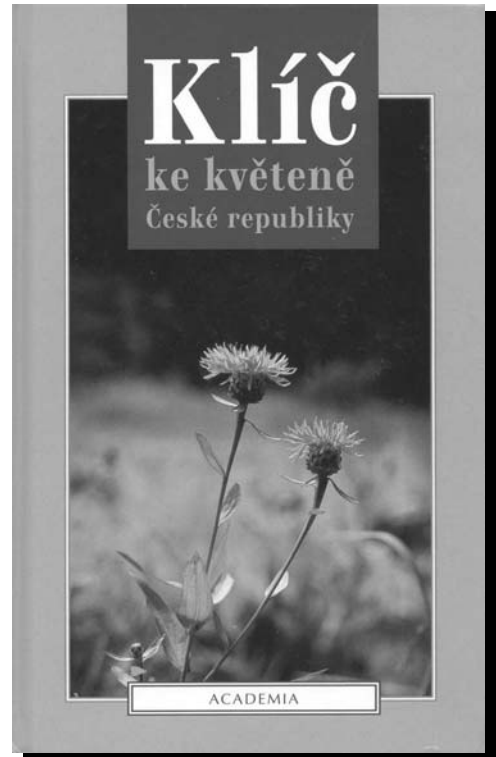
Podjęte przez autorów trudne zadanie adaptacji ośmiu dużych woluminów stanowiących z konieczności (jak przyznają we wstępie sami autorzy) „instrumento de consulta sedentaria obligada”, do formy niewielkiego klucza terenowego, zostało przeprowadzone w sposób, jak się zdaje, optymalny. W miarę opracowywania dalszych tomów dużej *Flora iberica* można się spodziewać również dalszych części klucza terenowego.

Wojciech PAUL, Michał RONIĘKIER

KUBÁT K., HROUDA L., CHRTEK J. JUN., KAPLAN Z., KIRSCHNER J. & ŠTĚPÁNEK J. (red.), *Klíč ke květeně České republiky (Key to the Flora of the Czech Republic)*. Academia, Praha, 2002, 928 str. Oprawa twarda, format 13 × 19,5 cm. Cena (nie podano). ISBN 80-200-0836-5.

Botanicy z Czech w rodzinie państw środkowoeuropejskich, a ściślej wśród krajów ościenych wobec Polski, pozytywnie wyróżniają się publikowaniem opracowań o charakterze flor. Najnowszym przykładem aktywności czeskich florystów i taksonomów jest ukazanie się klucza do oznaczania roślin naczyniowych, a więc obejmujących widłaki, skrzypy, paprocie oraz nago- i okrytozalążkowe. W kluczu przyjęto współczesną koncepcję systemu, w którym widłaki, skrzypy, paprocie, nagozalążkowe i okrytozalążkowe traktowane są w randze gromady, czyli uznawane za samodzielne linie rozwojowe. W trosce o czytelność układu systematycznego, w podziale gromad słusznie przyjęto uproszczoną hierarchię taksonów wyższej rangi (klasa–rodzina).

Taksony, poza epitetem łacińskim i synonimami, mają nazwę czeską. Dla zwartości opisu i zmniejszenia objętości opatrzone je ponadto informacjami w postaci skróconej lub odpowiednimi symbolami. Dotyczą one cech wielkości, budowy kwiatów, pochodzenia, stopnia rozpowszechnienia i zadomowienia, formy życiowej, okresu kwitnienia, diploidalnej liczby chromosomów oraz kategorii zagrożenia.

Wszystkie klucze sporządzono w formie kluczy dychotomicznych. Jednakże dla czytelników mniej zaawansowanych, sporym ułatwieniem dla prawidłowej diagnostyki taksonomicznej będzie korzystanie z dwóch początkowych kluczy (str. 48–71). Pierwszy z nich pozwala określić przynależność do jednej z 7 grup, a przy pomocy drugiego można w ramach danej grupy wskazać konkretną rodzinę. Podstawową część opracowania (str. 73–879) stanowią klucze do oznaczania rodzajów, a następnie gatunków, podgatunków, a niekiedy także odmian. Pożytecznym narzędziem, wspomagającym diagnostykę, jest łatwy w korzystaniu morfologiczno-terminologiczny słowniczek z odsyłaczami do schematycznych rysunków zebranych w ośmiu tablicach.

Klucz pod względem formatu, kolejności danych oraz zapisu treściowego, wyraźnie nawiązuje do najlepszych i w praktyce sprawdzonych wydawnictw tego typu; wzorowany jest bowiem na wycieczkowych florach dla Niemiec (Rothmaler 1988) i Austrii (Adler, Oswald,

Fischer 1994). Dzięki takiemu zabiegowi omawiana flora staje się narzędziem o parametrach „ergonomicznych”, z powodzeniem może być używana w terenie. Przy pomocy klucza można zidentyfikować nie tylko gatunki rodzime, ale bardzo obszerną liczebnie grupę składników obcych, stwierdzonych na terenie Czech – w różnym stopniu zadomowionych, wraz z uprawianymi, czy uprawianymi i przejściowo dziczejącymi, a nawet najnowszymi nabytkami flory zupełnie niedawno stwierdzonymi. Klucz zawiera łącznie ponad 3000 taksonów (gatunków i podgatunków). Ciekawym rozwiązaniem jest zróżnicowanie wielkości druku; kluczowe cechy diagnostyczne rzadziej uprawianych i niekiedy dziczejących taksonów, bądź rzadko zawlekanymi (np. *Phytolacca*, *Matthiola*, *Hydrangea*, *Deutzia*, *Coreopsis*, *Zinnia*, *Silphium*, *Crocus*, *Sorghum*, *Saxifraga cymbalaria*, *S. rotundifolia*, *S. umbrosa*, *Erodium moschatum*, *Rosa foetida*, *R. hugonis*, *Melilotus indicus*, *M. wolgicus*, *Vicia articulata*, *Medicago polymorpha*, *Nepeta grandiflora*, *Achillea filipendulina*, *Helichrysum bracteatum* i wiele innych) wydrukowane zostały mniejszą czcionką. Tym samym, objętość książki nie zwiększyła się ponad miarę. Sensowny wydaje się również powrót do koncepcji rodzajów (np. *Anemone*, *Euphorbia*, *Sedum*, *Centaurea*, *Galeopsis*, *Lactuca*) szerzej traktowanych, niż ma to miejsce w wielkoformatowych florach Dostała czy Hejny’ego i Slavika, gdzie odczuwało się nadmiar „spliterstwa”.

Na bardzo wysoką ocenę zasługuje strona ilustracyjna. Książka zawiera łącznie 1401 ponumerowanych rysunków (dla ponad 1250 gatunków). Składają się na nie fragmenty pokroju lub szczegóły morfologiczne, a niekiedy nawet anatomiczne o znaczeniu diagnostycznym, znakomicie upewniające poprawne oznaczenie, zwłaszcza w grupach trudniejszych. Rysunki w zależności od rzeczywistych wymiarów sporządzono w odpowiedniej skali, są też trafnie dobrane i świetnie narysowane.

Zaprezentowany klucz jest dziełem zbiorowym, w którym autor (lub autorzy) danego opracowania (zwykle rodzaju) jest każdorazowo wymieniony. Uhonorowano też botaników,

którzy zgromadzili materiał, gdy inny autor ten materiał opracował. Wstępny projekt klucza wraz z wzorcowymi metryczkami gatunków i koncepcją ilustracyjną był dziełem J. Holuba, gotowym w połowie lat dziewięćdziesiątych minionego wieku. Po jego śmierci dalsze prace kontynuował kilkusobowy zespół redakcyjny powołany w 1999 r., który nadzwyczaj szybko, bo zaledwie w okresie 3 lat, zdołał doprowadzić do wydrukowania książki. Prace przebiegały więc nad wyraz sprawnie, a warto zaznaczyć, że kolektyw autorski liczył aż 45 osób! Świetlany to przykład ogromnej mobilizacji – tym bardziej, że efekt końcowy merytorycznie zasługuje na słowa dużego uznania.

Na koniec warto wspomnieć, że P.T. Redaktorzy i Autorzy nie zapomnieli o swoim Nauczycielu i pomysłodawcy klucza – Józefie Holubie, któremu książka jest zadedykowana.

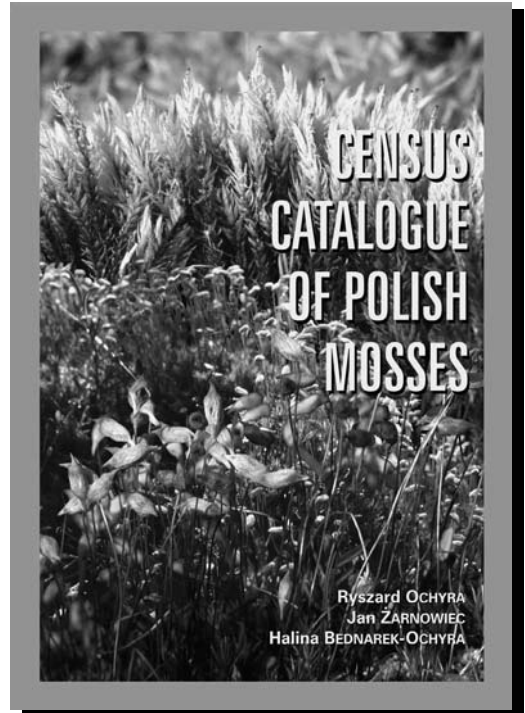
Karol LATOWSKI

OCHYRA R., ŻARNOWIEC J., BEDNAREK-OCHYRA H. *Census Catalogue of Polish Mosses (Katalog mchów Polski)*. Biodiversity of Poland. Vol. 3. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, 2003, 372 str. Wydanie w miękkiej oprawie, format 17 × 24 cm. Cena 35.00 PLN. ISBN 83-85444-84-X.

Z początkiem obecnego stulecia Instytut Botaniki Polskiej Akademii Nauk im. Władysława Szafera w Krakowie rozpoczął realizowanie ambitnego, a zarazem w polskich realiach zupełnie wyjątkowego przedsięwzięcia. Mam tu na myśli serię wydawniczą „Różnorodność biologiczna Polski”, której redaktorem jest Zbigniew Mirek. Wspomniana niecodziennosc tej serii polega nie tyle na jej ogólnym zaplanowaniu lecz na *a priori*, autorskim i tematycznym rozpisaniu na wszystkie z 10 przewidzianych tomów, konkretnie sformułowanych w „Krytycznej liście roślin naczyniowych Polski” wydanej w 2002 r., i otwierającej całą serię.

Prezentowana książka jest trzecim z kolei tomem ze wspomnianej wyżej serii, w całości

poświęconym ważnej i interesującej grupie roślin wyższych do jakich należą mchy, m.in. ze względu na relacje przemian jądrowych, wybitną dwufazowość gametofitu i specyfikę cech strukturalnych. Właściwości te powodują, że mchy zajmują poczesne miejsce w rozważaniach ogólnych, zwłaszcza odnoszących się do zagadnień makroewolucyjnych. Jednakże jakkolwiek dyskusja na temat genezy mchów, śledzenia wśród nich tendencji ewolucyjnych lub podejmowania badań biotaksonomicznych, czy też rozlicznych aspektów fitogeograficznych, nie może się obyć bez stosowania prawidłowego nazewnictwa. Nagromadzona przez wiele dziesięcioleci wiedza z zakresu taksonomii i chorologii mchów jest nie tylko rozproszona w licznych i mało dostępnych źródłach, ale okazała się na tyle anachroniczna, że wymagała już pilnego uporządkowania. Fakty te, wraz z taksonomicznymi i fitogeograficznymi danymi ostatniego okresu, w omawianej książce znalazły swoje pełne odbicie! Każdemu zainteresowanemu książka daje możliwość zastosowania prawidłowej nomenklatury, tj. zgodnej z regułami „kodeksowymi” wraz z pełnym cytatem bibliograficznym. Trzeba jednak zaraz silnie zaakcentować, że nie tylko! Poza pełną i nad wyraz krytycznie zestawioną listą 700 gatunków mchów występujących w obecnych granicach Polski, informuje o ich zmienności wewnątrzgatunkowej, podaje również synonimikę, jako niezwykle użyteczne narzędzie, wręcz konieczne dla wszelkich studiów wykorzystujących historyczne źródła bibliograficzne i dane zawarte w zbiorach zielnikowych. Po raz pierwszy w polskiej literaturze podano też pełny i konsekwentnie przeprowadzony system mchów, jednocześnie rozbudowany o szereg jednostek (głównych i pośrednich), od rodzaju po gromadę. Poza nazwami łacińskimi, wszystkie zostały również zaopatrzone w nazwy polskie. Zastosowanie tych ostatnich jest w pełni uzasadnione kilkoma względami, a wśród nich pojawianiem się na rynku księgarskim wydawnictw popularno-naukowych i dydaktycznych, z drugiej zaś strony, koniecznością stosowania polskich nazw w najnowszych aktach prawnych, związanych z ochroną gatunkową mchów.

Książka podzielona została na 12 części, zgodnie z logiką postawionych przez autorów zadań i celów. Są to: Introduction, Systematic arrangement of taxa, Catalogue of taxon names with bibliographical data, Excluded taxa, Annotations, Synonyms, Alphabetical list of Polish names of moss taxa, Familial and subfamilial placement of moss genera, Authors of moss names cited in the catalogue, References, Taxonomic and nomenclatural novelties and new synonyms, Polish summary.

Wszystkie części książki uznają za niezbędne. Są zarazem bardzo wartościowe, nie tylko z racji ogromnej, benedyktyńskiej pracy autorów, ale także z powodu trudnej, a raczej niemożliwej do przecenienia drobiazgowości, staranności i wnikliwości, widocznej od pierwszej do ostatniej strony. W tego typu opracowaniach właściwości te znamionują wysoką jakość i zapewniają jakże oczekiwaną w praktyce należyta użyteczność. Za wyjątkowo cenne uważam zaproponowanie wspomnianego już systemu mchów, w którym obok przyznania mchom rangi gromady, a więc

uznania ich za odrębną linię ewolucyjną, ma miejsce oryginalne ujęcie zróżnicowania na niższych piętrach hierarchii. W systemie tym pojawiają się dwie nowe klasy (*Sphagnopsida* i *Polytrichopsida*), 17 nowych taksonów od podklasy po rodzaj oraz blisko 300 nowych nazw i kombinacji nomenklatorycznych.

Suma powołanych do życia taksonów, zwłaszcza wysokiej rangi, jest faktem zupełnie wyjątkowym, zasługującym na miano wydarzenia w polskiej literaturze taksonomicznej, ale o znaczeniu znacznie szerszym niż można by się spodziewać sądząc po tytule. Wobec rozpowszechnionych systemów zmiany te osobiście odbieram jako prawie „rewolucyjne”, przy czym jak się wydaje, są one pochodną dojrzałej koncepcji popartej poważnymi osiągnięciami (dużą część cytowanych publikacji w zestawieniu literatury stanowi dorobek własny!) i gruntowną wiedzą bryologiczną. W nawiązaniu do wątku nowych ujęć taksonomicznych, warto też przytoczyć interesująco brzmiącą opinię Daniela H. Norrisa wypowiedzianą w sierpniowym zeszycie czasopisma *Taxon* (53: 871), który tak rzecz ujmuje „Whether or not we accept those new categories is less important than the fact they have forced our rethinking of bryophyte taxonomy”.

Biorąc pod uwagę kompetencje całego zespołu autorów, a zwłaszcza jej lidera – Ryszarda Ochyry, jest w wysokim stopniu prawdopodobne, że zaproponowany system okaże się koncepcją trwałą, nieprzemijającą. Podobnie bardzo pochlebnią opinię wypowiedziałam w odniesieniu do efektów krytycznej analizy taksonów wewnątrzgatunkowych, zestawu gatunków błędnie podanych, a obecnie skreślonych z listy florystycznej mchów Polski. Gatunki te każdorazowo opatrzone wyczerpującą analizą okoliczności przedstawiających powody takiego wykluczenia.

Książka, poza streszczeniem polskojęzycznym, jest napisana po angielsku. Zważywszy na zawarte w niej istotne dla bryologii treści merytoryczne oraz cechy fitogeograficzne mchów (np. obszerne zasięgi mchów w obrębie Holarctis), można być niemal pewnym jej znaczenia międzynarodowego.

Zresztą sygnały takie już mają miejsce. Potwierdzenie europejskiego, a nawet światowego odbioru omawianej książki znajdujemy w kilku opiniach zagranicznych bryologów, opublikowanych dotąd w renomowanych czasopismach fachowych, czy najnowszych amerykańskich wydawnictwach podręcznikowych poświęconych mchom.

Omawiana książka opatrzona jest skromnym tytułem, w skrócie nazywanym „Katalogiem”. Ale jak to w *The Bryological Times* (Issue 113, August 2004) dosadnie napisał J. Enroth „There are catalogues and Catalogues. The present one is a Catalogue, meaning its contents are much more valuable and critical than the title of the work would suggest”.

W tym miejscu nieodparcie nasuwa się uwaga ogólniejsza. Na tle obserwowanego obecnie w Polsce wyścigu w formułowaniu tytułów „na wyrost”, z użyciem słów dobrze brzmiących (mądrych?!) czy wręcz językiem marketingowym (jednakże na ogół przez środowisko tolerowanym!) omawiana publikacja zatytułowana jest po prostu zwyczajnie. Jej wersja polskojęzyczna (*Katalog mchów Polski*) jest jeszcze skromniejsza, niż mogłaby być. Nawet z wolniejszego przekładu mogła nosić tytuł „Krytyczny katalog mchów Polski”.

Na koniec chciałbym podkreślić, że przygotowanie i napisanie takiej monografii jest możliwe wyłącznie przez specjalistów – bryologów, jednakże dodatkowo zaawansowanych w prawidłach, regułach i procedurach „kodeksowych”, co wbrew pozorom nie jest wcale przymiotem częstym. Ponieważ omawiana książka jest w moim przekonaniu dziełem wybitnym, to mogła powstać tylko za sprawą wytrawnych znawców mchów, a do takich zaliczam P.T. Autorów. Szczególnie dotyczy to pierwszego autora, znakomitego bryologa sprawującego równocześnie obowiązki redaktora naukowego.

Gdyby omawianą publikację spotkały prestiżowe wyróżnienia, odpowiadałyby one jej unikatowości i zasygnalizowanym powyżej walorom świadczącym o najwyższym poziomie naukowym. Na tym tle wydaje się być banałem

stwierdzenie, że *Katalog mchów Polski* winien być dostępny w każdej bibliotece botanicznej. Tak też zakończył swoją recenzję wspomniany wyżej D. H. Norris „Census Catalogue of Polish Mosses should be in every bryologist's library, whether or not the nomenclatural changes are followed”.

Na koniec chciałbym jeszcze dodać, że pięknym gestem Autorów jest dedykowanie książki badaczowi niezwykle zasłużonemu dla rozwoju polskiej bryologii, a zarazem jej nestorowi – Profesorowi Kazimierzowi Karczmazowi z Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Karol LATOWSKI

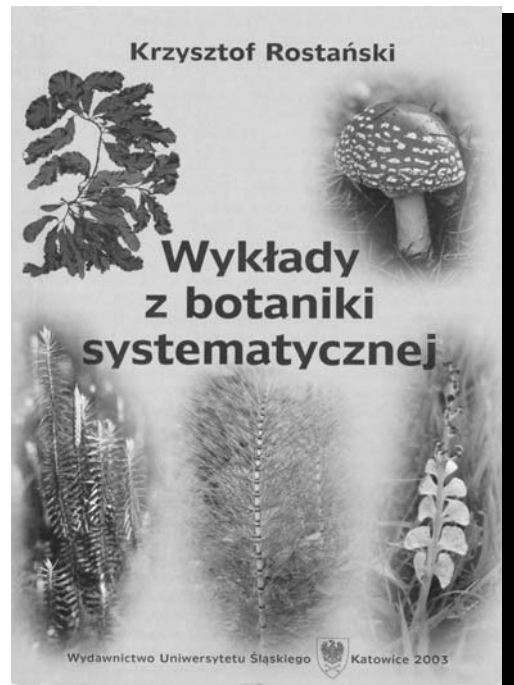
ROSTAŃSKI K. *Wykłady z botaniki systematycznej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 2003, 133 str. Cena (nie podano). ISBN 83-226-1245-1.

W serii „Podręczniki i Skrypty Uniwersytetu Śląskiego” ukazał się pod nr 15 skrypt omawiający problematykę systematyki roślin jako podstawowego działu botaniki, przeznaczony dla studentów biologii kierunków uniwersyteckich. Jakkolwiek nauczanie systematyki roślin jest na biologii z oczywistych względów konieczne i realizowane jako tzw. przedmiot kierunkowy, to w okresie minionych kilku dziesiątków lat publikacje dydaktyczne z tego zakresu ukazywały się niezbyt często. Tym samym warto odnotować najnowsze, trzecie już z kolei, znacznie rozszerzone i poprawione wydanie prezentowanego opracowania, chyba zbyt skromnie sformułowanego w podtytule jako skrypt, autorstwa znanego i cenionego systematyka – prof. Krzysztofa Rostańskiego.

Wewnętrzny podział skryptu, a zwłaszcza jego początkowe części, zdają się oddawać oryginalne podejście i zamierzenia autora, by najpierw zaprezentować stosunkowo obszerny zarys historyczny systematyki roślin, począwszy od jej narodzin w świecie starożytnym, aż po czasy obecne. Dla pełniejszego zrozumienia systematyki biologicznej ten fragment skryptu jest nadzwyczaj udany i pożyteczny, wręcz nie ma sobie równego w nowszej literaturze

przedmiotu. Z wielkim bowiem znanstwem i dydaktycznym zacięciem przedstawiona jest „ewolucja” systemów, od początkowych XVI-wiecznych po XVIII-wieczne – sztuczne, a więc o niskiej prognostyczności, przy czym najszerzej oczywiście, ale jakże ciekawie opisane jest dzieło genialnego Karola Linneusza wraz z łacińskimi wtrętami i słynnym powiedzeniem „Deus creavit, Linnaeus disposuit”. Kolejne strony zajmuje prezentacja systemów naturalnych, morfologicznych (m.in. A. W. de Jussieu), anatomicznych (A. P. de Candolle) czy też systemu „mieszanego” S. Endlichera, z którego pochodzą do dziś używane terminy *Cryptogamae* i *Phanerogamae*. Dalsze ujęcia, nazwane tu systemami ewolucyjnymi są niejako pochodną stworzonej przez K. Darwina teorii ewolucji. Spośród przypomnianych w skrypcie kilku, do bardziej znanych należy zaprezentowany skrótowo, polifiletyczny system A. Englera i R. Wettsteina. Ujęcia tego nurtu ogłaszane były w okresie 100 lat, od połowy XIX do połowy XX wieku.

Końcowy fragment zajmują najnowsze koncepcje systemów roślinnych, które w prezen-

towanej książce nazwane są systemami współczesnymi. Rozpoczyna je rozpowszechniona i uznana propozycja A. Takhtajana z 1974 r. (?), a w dalszej kolejności przedstawiony jest system E. Strasburgera (1991), L. Margulius, K. V. Schwarz (1991), A. i J. Szweykowskich (1999), J. O. Corlis (1994), Cz. Jury (1999) oraz G. Una, R. Store'a i R. Moore'a (2001). Rozdział ten uatrakcyjniają barwne wkładki ze zdjęciami najciekawszych systematyków i znaczących placówek naukowych.

Rozdział II omawia najważniejsze reguły współczesnego nazewnictwa, oparte o ustalenia zawarte w zbiorze przepisów – *Międzynarodowym Kodeksie Nomenklatury Botanicznej*. Mówi się więc o technice wyznaczania typów nomenklatorycznych, zasadzie priorytetu oraz przedstawia się hierarchiczny układ taksonów od gatunku po królestwo, wraz z podaniem brzmienia stosowanych końcówek ułatwiających rozpoznanie właściwej rangi i zilustrowaniem ich dwoma konkretnymi przykładami (tu w druku niefortunnie *Magnolia grandiflora* umieszczona „pod” *Pinus sylvestris*!). Dla studentów ważne uzupełnienie stanowi nomenklatura taksonów wyższej rangi u glonów i grzybów oraz teoretyczne i praktyczne (m.in. z przykładami rodzaju *Oenothera*), bardzo obrazowe „wyłożenie” zróżnicowania wewnątrzrodzajowego i wewnątrzgatunkowego.

Wspomniany już oryginalny układ treści skryptu najlepiej oprzeć na przykładzie celów i zadań systematyki, które autor opisuje w rozdziale ... III. Zabieg ten, choć dość niecodzienny, w moim przekonaniu jest rozwiązaniem głęboko przemyślanym, a z dydaktycznego punktu widzenia optymalnie skutecznym.

Najobszerniejszą część opracowania obejmującą 90 stron stanowi systematyczny przegląd świata roślin, ale w szerokim, tradycyjnym znaczeniu tego terminu. Obok więc grupy eukariontów „typowo roślinnych” (glony, mszaki i rośliny naczyniowe), umieszczone są grzyby (śluzorośla, grzyby właściwe i porosty) oraz organizmy prokariotyczne (bakterie, sinice i prochlorofity). Zapoczątkowuje je zestawienie, w którym podane są liczby gatunków w obrę-

bie poszczególnych gromad. Po nim następują krótkie opisy taksonów o randze zależnej od grupy systematycznej, z podkreśleniem najważniejszych właściwości, podaniem przedstawicieli i wskazaniem obszaru naturalnego występowania. W obrębie roślin naczyniowych uwypuklone są tendencje ewolucyjne, analizowane na tle znanych i najnowszych odkryć form kopalnych, co zwłaszcza dotyczy grupy paprotników i gromady nagonasiennych.

Systematyczny przegląd wieńczę okrytozalążkowe, podniesione tu do rangi gromady. Wśród dwuliściennych autor skryptu wyróżnił 11 podklas, a w obrębie jednoliściennych 6 podklas. Dalszy podział w ramach każdej podklasy obejmuje ważniejsze rzędy, rodziny oraz wybrane rodzaje. Wyszczególnione taksony obok nazw naukowych zaopatrzone są również w odpowiedniki polskie. Tylko klasy posiadają charakterystykę. Dla zainteresowanych, chcących pogłębić swoją wiedzę dotyczącą naturalnych taksonów w randze rodziny, autor odsyła do kilku innych podręczników i obszernych źródeł. Ja od siebie dodałbym jeszcze wydany w 2003 r. *Słownik botaniczny* pod red. Alicji Szweykowskiej i Jerzego Szweykowskiego. Zaprezentowany przez K. Rostańskiego system nawiązuje do koncepcji Takhtadźjana, z modyfikacjami podziału zaczerpniętymi ze wspomnianych już systemów współczesnych oraz propozycjami własnymi.

Na końcu skryptu znajduje się wykaz ważniejszych pozycji literatury.

Poza wspomnianymi fotografiami, w skrypcie nie ma żadnych rysunków. W tej sytuacji można go traktować jako rodzaj opublikowanego „autonotatnika” Profesora z jego wykładów, bo w taki sposób skrypt jest zatytułowany.

Karol LATOWSKI

ROSTAŃSKI K., DZHUS M., GUDŽINSKAS Z., ROSTAŃSKIA., SHEVERA M., ŠULCS V., TOKHTAR V. *The genus Oenothera L. in Eastern Europe*. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences. Kraków, 2004, 133 str. Wydanie

w twardej okładce, format 17.5 × 24.5 cm. Cena 35.00 PLN. ISBN 83-89648-13-X.

Pod naukowym kierownictwem profesora Krzysztofa Rostańskiego, najlepszego obecnie znawcy europejskich wiesiołków, ukazało się obszerne opracowanie poświęcone ich rozmieszczeniu na obszarze wschodniej Europy, najślabiej dotąd zbadanej. Książka ma charakter ponadregionalnej monografii, będącej plonem konsekwentnie realizowanej współpracy Profesora z botanikami pracującymi w botanicznych ośrodkach naukowych poszczególnych krajów.

Wiesiołki posiadają szereg interesujących właściwości, dzięki którym na przestrzeni minionego wieku stały się obiektem intensywnych badań, nie tylko taksonomiczno-chorologicznych, ale o niemałym znaczeniu dla innych dyscyplin, m.in. cytogenetyki. Natomiast zupełnie niedawno rozwinęły się badania fitochemiczne i farmakologiczne, które potwierdziły występowanie w nasionach substancji czynnych, a wśród nich szczególnie cennych nienasyconych kwasów tłuszczowych, stosowanych w profilaktyce i leczeniu szeregu stanów chorobowych.

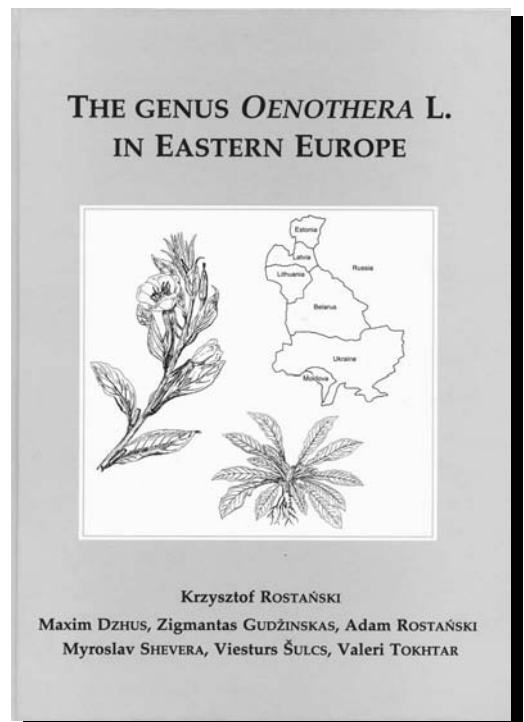
Książka składa się z trzech zasadniczych rozdziałów. Poprzedza je wstęp, w którym pierwszy autor zarysowuje pochodzenie nazwy i krótką historię badań nad wiesiołkami w Europie.

Rozdział I, również napisany przez K. Rostańskiego, zawiera rozważania ogólne na temat najistotniejszych problemów taksonomicznych. Czytelnik dowiaduje się, że pierwotną ojczyzną rodzaju są obydwa kontynenty Ameryki, o czym świadczy niewątpliwie wyodrębnienie aż 15 jednostek w randze sekcji. Ale nie one są przyczyną największych trudności taksonomicznych. Szczególne problemy sprawiają wiesiołki z sekcji typowej (*Oenothera*) występujące w Europie, co jest skutkiem ich allochtonicznego, antropogenicznego pochodzenia. Bezpośrednia przyczyna spontanicznego powstawania nowych form strukturalnych tkwi jednak w zmianach genomu. W czasie mejozy częstym zjawiskiem

są tu zaburzenia translokacji chromosomów, dających osobniki o zupełnie nowych (choć subtelnym) kombinacjach właściwości morfologicznych.

Mechanizm ten, wraz z utrwalonymi w przyrodzie formami mieszańcowymi, stał się osnową interesującej dyskusji na temat gatunku. W tej mierze mamy bowiem do czynienia z dwoma odrębnymi koncepcjami, określanymi jako „szkoły”. Jedna z nich, zwana „szkołą amerykańską”, gatunki traktuje szeroko i w ramach typowej podsekcji i takież sekcji wyróżnia ich tylko 13. Natomiast „szkoła europejska” za sprawą K. Rostańskiego gatunki ujmuje wąsko, jednakże opiera się na solidnych podstawach, a mianowicie na wynikach badań genetycznych, wnikliwych studiach morfologicznych i wieloletnich obserwacjach terenowych. Według tej koncepcji w Europie mamy do czynienia z 70, w Polsce z 30, a we wschodniej Europie z 21 gatunkami.

Pozostałą część tego rozdziału zajmuje prezentacja własnego systemu sekcji typowej

(z przynależnością gatunków do podsekcji i serii), analiza pochodzenia gatunków ujętych tu w 4 grupy, przegląd cech jakościowych i ilościowych o znaczeniu taksonomicznym i diagnostycznym, dychotomiczny klucz do oznaczania oraz krótkie opisy gatunków stwierdzonych dotychczas we wschodniej Europie, zawierające typy nomenklatoryczne, synonimikę, diagnozę morfologiczną, pochodzenie i status geograficzno-historyczny.

Rozdział II omawia dane historyczne i rozmieszczenie (z wykazem stanowisk i punktowymi mapkami) wiesiołków na terenie poszczególnych krajów badanego regionu, a więc w Estonii (autor K. Rostański), na Łotwie (K. Rostański, V. Šulcs), Litwie (K. Rostański, Z. Gudžinskas), Białorusi (K. Rostański, M. Dzhus), Ukrainie (K. Rostański, A. Rostański, M. Shevera, V. Tokhtar), w europejskiej części Rosji (K. Rostański) i Mołdawii (K. Rostański).

W rozdziale III autorstwa K. Rostańskiego znajdujemy podsumowanie uzyskanych rezultatów. Dowiadujemy się z niego, że wschodnia Europa jest stosunkowo uboga w gatunki z typowej sekcji, liczy ich bowiem 21. Mamy tu jednak przede wszystkim szczegółową argumentację uzasadniającą przynależność do wspomnianej już „europejskiej szkoły” taksonomii wiesiołków.

Książkę zamykają: zbiorcza tabela orientująca w rozmieszczeniu wiesiołków w badanych krajach, obszerna literatura, barwne fotografie pokroju wszystkich gatunków oraz – co zupełnie wyjątkowe, ale zarazem godne zauważenia – pamiątkowe zdjęcia współautorów zarejestrowane w trakcie wspólnych badań terenowych.

Zaprezentowana monografia napisana została w języku angielskim, co z pewnością sprzyjać będzie szerszemu upowszechnieniu wiedzy o wiesiołkach. Jest też pierwszą syntezą z kilkudziesięcioletnich badań poświęconych wiesiołkom – życiowej pasji Krzysztofa Rostańskiego. Należy zatem życzyć mu opublikowania kolejnych, nad którymi zapewne intensywnie pracuje.

Karol LATOWSKI

KVAČEK Z., DVOŘÁK Z., MACH K., SAKALA J. *Třetihorní rostliny severočeské hnědouhelné páneve*. Severočeské doly a.s., Chomutov. Granit, s.r.o., Praha, 2004. 159 str., 34 barwne ryciny, 44 barwne tablice. Opr., format 24.5 × 17.5 cm. Cena 400.00 CZK. ISBN 80-7296-029-6

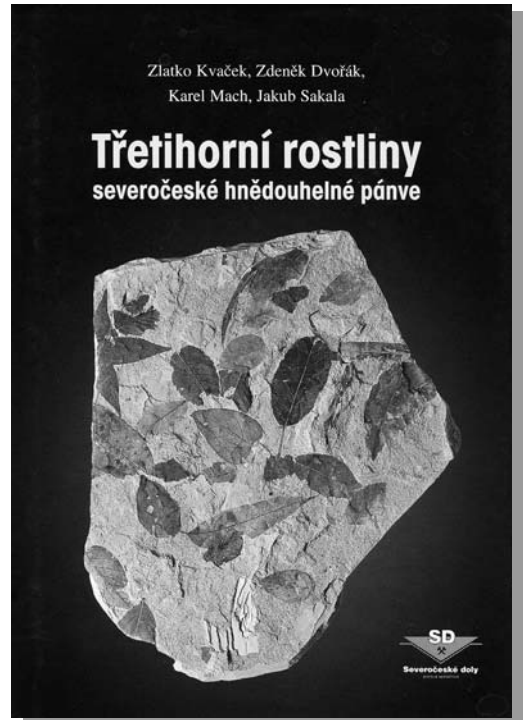
Tytuł „Rośliny trzeciorzędowe basenu węgla brunatnego północnych Czech” nie oddaje w pełni zawartości książki, jest to bowiem w istocie podręcznik paleobotaniki neogenu, z obszerną częścią metodyczną, w której omówiono różne metody stosowane w badaniach paleobotanicznych trzeciorzędu (paleokarpologiczną, analizy kutikularnej, paleoksylotomiczną, analizy palinologicznej, badań petrograficznych węgla) oraz obszernym atlasem, zawierającym fotografie wspaniale zachowanych części roślin wielu taksonów miocenijskich.

Podstawą dla zilustrowania różnych zagadnień związanych z badaniami paleobotanicznymi trzeciorzędu były bogate flory kopalne z basenu węgla brunatnych (basen Mostu), największego obszaru sedimentacji słodkowodnej północnych Czech, znanego od prawie 200 lat dzięki prekursorskim badaniom jednego z najwybitniejszych paleobotaników Europy, czeskiego uczonego – hrabiego Kaspra Sternberga. Napisane przez niego obszerne dzieło pt. *Versuch einer geognostisch-botanischen Darstellung der Flora der Vorwelt* (1820–1838) było pierwszą publikacją paleobotaniczną z binominalnymi nazwami oraz łacińskimi diagnozami roślin kopalnych, głównie z terenów Czech. Warto dodać, że w tym dziele znajduje się historycznie pierwszy polski „akcent” z tego zakresu – jest to opis i ilustracja orzecha *Juglandites salinarum* z miocenu Wieliczki.

Obszar północnych Czech, a zwłaszcza tzw. basenu sedimentacyjnego Mostu, był później, przez cały wiek XIX i XX, obiektem wielokierunkowych badań bogatego materiału kopalnego, zachowanego dzięki szczególnym warunkom sedimentacji, istniejącym na tym obszarze w neogenie. Z kilkunastu miejscowości, w tym dwóch kopalni, pochodzą tysiące okazów kopalnych roślin, najstarsze z nich zebrano jeszcze w końcu XVIII wieku.

Wykaz wszystkich oznaczonych szczątków roślinnych (nasion, owoców, szyszek, liści, kutikul, pędów, cierni, makrospor, ziarn pyłku, kwiatów, kwiatostanów, łusek itp.), po zrewidowaniu wszystkich starszych materiałów i w oparciu o nowsze zbiory, obejmuje 198 taksonów roślin, w większości gatunków, pochodzących z różnych zbiorowisk roślinnych zajmujących zróżnicowane siedliska na tym obszarze. Przede wszystkim były to lasy bagienne, z których powstał węgiel brunatny, z dominującymi olbrzymimi drzewami *Taxodiaceae* (*Glyptostrobus*, *Quasisequoia*) i towarzyszącymi im różnymi gatunkami drzew Angiospermae: *Quercus rhena-na*, *Nyssa*, *Laurophyllum saxonicum*, krzewami *Myrica integerrima*, *Salix varians*, krzewiastymi palmami *Calamus* i *Sabal* i roślinami zielnymi (*Sprengelium*). Rozległe obszary deltowe porastały lasy bagienne z *Taxodium* i *Nyssa*, z licznymi gatunkami drzew zrzucających liście, jak *Alnus*, *Cercidiphyllum*, *Acer tricuspidatum*, *Craigia bronniei*, krzewami *Rubus* i zielną rośliną *Sprengelium* w podszycie.

Tereny nadrzeczne, okresowo zalewane, porastały lasy łąkowe z *Betulaceae*, *Salix*, *Populus*, *Ulmus*, *Liquidambar*, *Paliurus* i *Fraxinus*. Z kolei w lasach mezofilnych innych wilgotnych siedlisk rosły drzewa *Juglandaceae* (szczególnie *Carya*), *Zelkova*, *Parrotia*, *Koelreuteria*, różne gatunki *Acer*, *Tilia* i *Leguminosae*, gęsty podszyc w tych lasach tworzyły krzewy *Berberis*, *Mahonia* i *Rosa*, drzewa i krzewy oplatały pnącza *Vitis*, *Ampelopsis*, *Berchemia* i *Smilax*. Drugim typem występujących na tym obszarze w miocenie lasów mezofilnych były zbiorowiska z większym udziałem roślin zawszezielonych, występujące na oligotroficznym podłożu, z licznymi gatunkami *Pinus*, *Myricaceae*, *Lauraceae*, *Engelhardtia*, *Symplocos*, *Ericaceae* i *Theaceae*, pnączami *Schisandra*, *Actinidia* i *Toddalia*. Szczególnie interesujące i bogate były na tym obszarze znaleziska roślin wodnych. W piaszczysto-ilastych osadach deltowych znaleziono bardzo liczne szczątki *Salvinia* i wielu rzadkich innych roślin wodnych: *Limnobiophyllum*, *Lemna*, *Pistia*, *Hydrochariphyllum*, *Elephantostis* i *Nymphaeaceae*, obok pospolitych taksonów

roślin z rodzajów *Decodon*, *Stratiotes*, *Potamogeton* i jednoliściennymi roślinami szuwarów – *Typha*, *Sparganium* czy *Cyperaceae*.

Klimat, zwłaszcza z początkiem miocenu, był wilgotny i bardzo ciepły, z bezmroźnymi zimami, o czym świadczy występowanie takich tropikalnych i subtropikalnych roślin, jak palmy, *Toddalia* z *Rutaceae* czy *Pistia* z *Araceae*.

Zasadniczą część publikacji stanowi atlas roślin kopalnych, z opisami i ilustracjami wszystkich bardziej pospolitych i ważniejszych makroszczątków paprotników, roślin nagonasiennych i okrytonasiennych z grup *Magnoliopsida*, *Rosopsida* i *Liliopsida*, znalezionych na całym obszarze Basenu Mostu. Dla 83 kopalnych taksonów zamieszczono szczegółowe opisy morfologiczne, uwagi dotyczące warunków ekologicznych ich występowania, lokalizację i odsyłacze do publikowanych prac, których obszerny wykaz załączono. Opisom towarzyszą barwne fotografie pięknych, doskonale zachowanych okazów, przy czym, gdzie tylko było to możliwe, łączono ilustracje liści z kwiatostanami

i/lub owocostanami tych samych roślin kopalnych. Do wszystkich znalezionych tam ważniejszych taksonów kopalnych liści *Angiospermae* (w liczbie 58) ułożono klucz, co uczyniono po raz pierwszy dla liści z trzeciorzędu. Książkę zamyka obszerne streszczenie w języku angielskim i niemieckim, zawierające krótkie podsumowanie wyników badań paleobotanicznych poszczególnych facji i horyzontów Basenu Mostu, obszerny spis literatury oraz indeks łańciskich i czeskich nazw taksonów.

Książka jest dziełem czterech czeskich paleobotaników i geologów (zamieszczone są krótkie noty biograficzne). Pierwszy z nich, profesor Zlatko Kvaček z Pragi, jest dziś najwybitniejszym znawcą flor liściowych trzeciorzędu Europy, sekunduje mu dr J. Sakala, specjalista w zakresie paleoksylotomii. Udział dwóch pozostałych autorów był również znaczący, gdyż to głównie dzięki pasji kolekcjonerskiej dr Z. Dvoraka pozyskano wspaniałe okazy kopalne dla dokumentacji fotograficznej, z kolei dr K. Mach jest autorem pięknych rekonstrukcji szaty roślinnej poszczególnych pięter miocenu.

Chyba jeszcze nigdy żadna pozycja z zakresu paleobotaniki trzeciorzędu nie była tak interesująca, nawet dla laików, i równie pięknie wydana.

Ewa ZASTAWIAK

HORAK E. *Röhrlinge und Blätterpilze in Europa*. Kleine Kryptogamenflora, Band IIb/2, 6. Auflage. Elsevier, Spektrum Akademischer Verlag, München, 2005, xvii + 555 str., 59 rycin na 6 tablicach. Wydanie w twardej opr., format 17 × 24 cm. Cena 40 EURO. ISBN 3-8274-1478-4.

Tytuł *Kleine Kryptogamenflora. Röhrlinge und Blätterpilze* kojarzy się jednoznacznie z pięciokrotnie wydawanym, najpopularniejszym w Europie kluczem do oznaczania grzybów kapeluszowych autorstwa profesora Meinharda Mosera. W tym roku ukazało się szóste wydanie tego dzieła, którego autorem jest tym razem uczeń zmarłego niedawno profesora

Mosera, profesor Egon Horak z Eidgenössische Technische Hochschule w Zurichu.

Układ i styl książki nawiązują do poprzednich wydań. Po krótkiej przedmowie oraz przedstawieniu układu systematycznego przyjętego w pracy, autor poświęca kilka słów na wyjaśnienia dotyczące posługiwania się kluczem. W rozdziale tym znaleźć można również opis zasad zbioru grzybów, charakterystykę istotnych dla taksonomii cech makro- i mikroskopowych owocników, a także przepisy na pomocne przy oznaczaniu gatunków związki chemiczne i zasady ich stosowania. Kolejne rozdziały zawierają słownik specjalistycznych terminów, wyjaśnienia symboli i skrótów używanych w kluczu oraz dane bibliograficzne. Szkoda, że w słowniku terminów nie zostały uwzględnione wszystkie określenia używane w książce (brak np. wyjaśnienia pojęć: pseudoparaphysen, lecythiform, ixocutis), co sprawia, że czytelnik chcąc je zrozumieć musi sięgać do innych opracowań czy słowników. Nowością w stosunku do poprzednich wydań jest zaznaczenie symbolem (puste kółko) taksonów, których typy nomenklatoryczne zostały przebadane w ramach niniejszego opracowania. Na szczególną uwagę zasługuje również, znacznie większa w stosunku do poprzedniego wydania, ilość cytowanej literatury, która została uzupełniona o wydane w ostatnich kilkunastu latach monografie oraz szereg czasopism, w tym wiele włoskich, francuskich i hiszpańskich, które nie były uwzględnione w poprzednim wydaniu klucza. Dzięki uwzględnieniu wielu pozycji literatury, przy niemal każdym gatunku zamieszczonym w kluczu podany jest przynajmniej jeden cytat odsyłający do ilustracji, dokładniejszego opisu gatunku lub monografii danej grupy grzybów. Dzięki temu czytelnik może w szybki i wygodny sposób dotrzeć do szerszej informacji na temat gatunku, który go interesuje.

Zasadnicza część książki zaczyna się od kluczy do oznaczania rzędów i rodzajów. Zamieszczone dalej klucze do oznaczania gatunków ułożone są w porządku systematycznym podanym na początku książki. Prawie wszystkie klucze zostały opracowane przez profesora

Horaka, jedynie rodzina *Bolbitiaceae* oraz rodzaj *Alnicola* (= *Naucoria*) opracowali specjaliści od tych grup – Anton Hausknecht oraz Pierre-Arthur Moreau. Klucze do oznaczania rodzajów w obrębie rzędu *Agaricales* opracowane zostały, podobnie jak w poprzednich wydaniach autorstwa Mosera, głównie na podstawie koloru wysypu zarodników. Klucz nr 3 odsyła do poszczególnych podkluczy (3A, 3B, 3C, itd.) skupiających rodzaje mające wysyp zarodników o podobnym kolorze. Klucz ten jest jednak nieco zbyt skomplikowany i nie do końca dopracowany, co utrudnia posługiwanie się nim. Nie ma on układu dichotomicznego – drugi punkt klucza rozdziela się na siedem możliwości, a po wyborze jednej z nich czytelnik odsyłany jest do od jednego do pięciu różnych podkluczy. W kluczu tym wybór białego wysypu zarodników pojawia się dwukrotnie – raz odsyłając do kilku podkluczy, a za drugim razem (punkt 7) do dwóch rodzajów: *Amanita* i *Macrolepiota*. Od punktu 3 do 7 wkradło się do klucza zamieszanie i staje się on w tym miejscu nielogiczny.

W ostatnim rozdziale książki znajduje się lista nowych gatunków i rodzajów opisanych w pracy wraz z diagnozami łacińskimi oraz lista nowych kombinacji nomenklatorycznych, których jest siedem. Autor opisuje w książce jeden gatunek *Phaeomyces dubiosus* oraz dwa nowe rodzaje. Jeden z nich, rodzaj *Phaeomyces*, został opisany dla gatunków bliskich *Phaeomarasmius* mających wilgotne kapelusze (skórka typu *ixocutis*) oraz szeroko elipsoidalne zarodniki i nie mających osłony. Drugi rodzaj, *Roridella*, autor tworzy dla gatunku znanego pod nazwą *Mycena rorida*, który odbiega znacznie pod względem budowy skórki kapelusza od wszystkich innych gatunków z rodzaju *Mycena*. Odrębność taksonomiczna tego taksonu była już niejednokrotnie podkreślana przez różnych autorów.

Na końcu książki znajdujemy kreskowe ryciny wybranych cech mikromorfologicznych oraz indeks nazw rodzajowych i epitetów gatunkowych.

Układ taksonomiczny przedstawiony w kluczu jest konserwatywny i niewiele różni się od przyjętego przez Mosera w poprzednim wydaniu

książki. Autor nie uznaje szeregu zmian w taksonomii i nomenklaturze, opartych na wynikach badań molekularnych przeprowadzonych w ostatnich latach. Jak sam zaznacza we wstępie, mimo iż badania filogenetyczne rozwijają się dynamicznie, ich wyniki wciąż jeszcze nie pozwalają na wyciągnięcie ostatecznych wniosków na temat koncepcji gatunków i rodzajów. Dlatego też autor podchodzi do badań molekularnych z dużą rezerwą, przyjmując jedynie nieliczne przegrupowania proponowane na ich podstawie. Większą wagę przywiązuje do nowych danych na temat ultrastruktury i chemotaksonomii. Profesor Horak nie uwzględnia na przykład zmian w obrębie grzybów blisko spokrewnionych z rodzajem *Omphalina* zaproponowanych na podstawie badań filogenetycznych przez Redheada i in. (2002), którzy utworzyli między innymi nowy rodzaj *Lichenomphalia* dla lichenizujących gatunków z rodzaju *Omphalina*. Autor wyróżnia jedynie rodzaj *Ampuloclitocybe* utworzony przez tych samych autorów dla gatunku *Clitocybe clavipes*. Wśród czernidłaków również nie znajdziemy w kluczu zaproponowanego przez

Redheada i in. (2001) podziału na kilka rodzajów. Autor klucza nie przyjmuje też propozycji włączenia rodzajów *Hypholoma* oraz *Stropharia* do rodzaju *Psilocybe*, uznaje natomiast podział rodzaju *Collybia* na trzy: *Collybia*, *Gymnopus* oraz *Rhodocollybia*.

Recenzowana pozycja jest niezwykle cennym, uzupełnionym i rozszerzonym nowym wydaniem najpełniejszego europejskiego klucza do oznaczania grzybów kapeluszowych. Nie ma klucza doskonałego, uwzględniającego wszystkie gatunki grzybów występujących w Europie; także i w tym dziele brakuje kilku rzadkich, słabiej poznanych taksonów, na przykład tych występujących głównie na północy kontynentu, takich jak *Stropharia alpina* (M. Lange) M. Lange, *Russula heterochroa* Kühner czy *Cortinarius polaris* Høil. Nie umniejsza to jednak wartości dzieła, które wydane 13 lat po opublikowaniu klucza do oznaczania grzybów Europy Północnej *Nordic Macromycetes* (Hansen, Knudsen 1992) jest obecnie najbardziej aktualnym opracowaniem umożliwiającym oznaczenie niemal wszystkich europejskich gatunków grzybów kapeluszowych.

Profesor Egon Horak, autor dzieła, jest jednym z najbardziej doświadczonych i wszechstronnych mikologów, prowadzącym badania nie tylko w lasach umiarkowanej strefy Europy, ale również znającym dobrze mikrobiotę rejonów górskich, piętra alpejskiego oraz Arktyki. Jest on również autorem szeregu prac dotyczących grzybów basenu Morza Śródziemnego. Znane są także jego artykuły i monografie traktujące o grzybach półkuli południowej. Olbrzymie doświadczenie autora i bogaty dorobek niewątpliwie są gwarancją jakości syntetycznego opracowania, którego się podjął. Nowe wydanie *Kleine Kryptogamenflora. Röhrlinge und Blätterpilze in Europa*, podobnie jak poprzednie wydania dzieła, z pewnością stanie się równie szeroko rozpowszechnione i używane będzie zarówno przez specjalistów, jak i amatorów. Książka ta powinna znaleźć się w bibliotece każdego mikologa.

Anna RONIQUIER

NADCHODZĄCE SPOTKANIA FORTHCOMING MEETINGS

- XVII INTERNATIONAL BOTANICAL CONGRESS, VIENNA, 17–23 VII 2005

Informacja: Dr. Josef Greimler, Secretary General, XVII IBC 2005, Institute of Botany, University of Vienna, Rennweg 14, A-1030 Vienna, AUSTRIA
Tel. +43-1-4277-54123
Fax: +43-1-4277-9541
E-mail: office@ibc2005.ac.at
<http://www.ibc2005.ac.at/>

- 8TH INTERNATIONAL PHYCOLOGICAL CONGRESS, 13–19 VIII 2005, DURBAN, KWAZULU NATAL, SOUTH AFRICA

Informacja: Margaret Clayton, Chair, International Organizing Committee, 8th International Phycological Congress
E-mail: margaret.clayton@sci.monash.edu.au

- THE INTERNATIONAL UNION OF FOREST RESEARCH ORGANIZATIONS (IUFRO) WORLD CONGRESS, "FORESTS IN THE BALANCE", 8–13 VIII 2005

Informacja: Russell J. Haines, Queensland Forestry Research Institute, (QFRI), AUSTRALIA
Tel. +61 7 38969714
Fax +61 7 38969628
E-mail: hainesr@qfri1.se2.dpi.qld.gov.au
<http://iufro.boku.ac.at>

- 4TH SYMPOSIUM FOR EUROPEAN FRESH-WATER SCIENCES (SEFS4), 22–26 VIII 2005

Informacja: SEFS4 Secretariat, Institute of Nature Conservation, Polish Academy of Sciences, Al. Mickiewicza 33, 31-120 Kraków
Tel. +012 6322755
Fax +012 6322432
E-mail: sefs4@iop.krakow.pl
<http://www.sefs4.pan.krakow.pl/>

- INTERNATIONAL CONGRESS OF DEVELOPMENTAL BIOLOGISTS 3–7 IX 2005

Informacja: Sara Foda, International Society of Developmental Biologists, Sydney, AUSTRALIA
E-mail: isdb2005@tourhosts.com.au
<http://www.isdb2005.com>

- „ROŚLINY ALTERNATYWNE DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROLNICTWA” – WORKSHOP, 7–9 IX 2005

Informacja: Joanna Białous, Instytut Genetyki Roślin, Polska Akademia Nauk, ul. Strzeszyńska 34, 60-479 Poznań

Tel. +(61)-6550228

Fax: +(61)-6550275

E-mail: pagen@igr.poznan.pl

http://www.pagen.poznan.pl/news/workshop_jez.htm

- “THINKING THROUGH THE ENVIRONMENT” 8TH TURKU METHODOLOGICAL CONFERENCE & 6TH NORDIC ENVIRONMENTAL HISTORY CONFERENCE, 15–17 IX 2005

Informacja: Prof. Timo Myllyntaus, School of History, 20014 University of Turku, FINLAND

Tel. + 358 2 215 4397 (Laura Hollsten)

Fax: + 358 2 215 4845

e-mail: TTE2005@utu.fi

<http://www.tte2005.utu.fi/>

- “MECHANISMS OF GENETIC VARIATION” – PLANT GENETICS 2005, 12–16 X 2005

Informacja: Dorothy Shippen, Texas A & M University, U.S.A.

E-mail: pg05info@aspb.org

<http://www.aspb.org/meetings/pg-2005/>

- X EUROPEAN ECOLOGICAL CONGRESS „ECOLOGY WITHOUT BORDERS“, 1–6 XI 2005

Informacja: Prof. dr Umit Erdem, Pine Bay Holiday Resort Kusadasy, TURKEY

Tel: +90 232 3889659

Fax: +90 232 3885952 *lub* 3886731

Tel. kom.: +90 532 3372054

E-mail: erdem@ziraat.ege.edu.tr

http://www.eubuoer.de/isa_events

- 5TH IBEROAMERICAN FOREST AND ENVIRONMENTAL LAW CONGRESS, MEXICO, 23–25 XI 2005

Informacja: Fernando Montes de Oca Dominguez, MEXICO

Tel: +33-36150473

E-mail: fernandomontesdeoca@imdefac.com.mx

- “HAPLOIDS IN HIGHER PLANTS III”, 12–15 II 2006

Informacja: MONDIAL CONGRESS, Operngasse 20b, A-1040 Vienna, AUSTRIA

Tel. +43 1 58 80 4 – 0

Fax: +43 1 58 80 4 – 185

E-mail: haploids2006@mondial.at

<http://www.mondial.at>

- KONFERENCJA NAUKOWA „ZMIANY KLIMATYCZNE W ARKTYCE I ANTARKTYCE W OSTATNIM PIECDZIESIECIOLECIU XX WIEKU I ICH IMPLIKACJE ŚRODOWISKOWE”, 12–13 V 2006

Informacja: Katedra Meteorologii i Oceanografii Nautycznej, Wydział Nawigacyjny Akademii Morskiej, ul. Sędzickiego 19, 81-374 Gdynia

Tel: 058 6270961, 022 6218253 *lub* 022 6901810

E-mail: aamarsz@am.gdynia.pl

lub stysa@am.gdynia.pl

<http://ocean.wsm.gdynia.pl/arktyk/>

[zklim_kom1a.html](http://ocean.wsm.gdynia.pl/arktyk/zklim_kom1a.html)

- I (IX) INTERNATIONAL CONFERENCE OF YOUNG BOTANISTS IN SAINT-PETERSBURG, 21–26 V 2006

Informacja: Komarov Botanical Institute, Russian Academy of Sciences, Prof. Popov str., 2, 197376, St. Petersburg, RUSSIA

Fax: +7 812 2344512

E-mail: reg2006@mail.ru

mol2006@mail.ru

<http://www.binconf.spb.ru>

- RZADKIE, GINĄCE I RELIKTOWE GATUNKI ROŚLIN I GRZYBÓW – PROBLEMY ZAGROŻENIA I OCHRONY RÓŻNORODNOŚCI FLORY, 30–31 V 2006

Informacja: Dr Elżbieta Cieślak, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Lubicz 46, 31-512 Kraków

Tel. + 12 4241795

Fax: +12 4219790

E-mail: hirculus@dlg.krakow.pl

<http://www.ib-pan.Krakow.pl/rgrgrg/>

- “BROMELIADS ON THE BORDER” – 17TH WORLD BROMELIAD CONFERENCE, 6–11 VI 2006

Informacja: Sue Sill, San Diego, California, U.S.A.

E-mail: sue.sill@sbcglobal.net

<http://www.bsi.org/>

- SECOND INTERNATIONAL PALAEOLOGICAL CONGRESS (IPC2006) 17–21 VI 2006

Informacja: Executive Committee of IPC2006, Nanjing Institute of Geology & Palaeontology, Chinese Academy of Sciences, 39 East Beijing Road, Nanjing 210008, PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

Tel. +86-25-83282221

Fax: +86-25-83357026

E-mails: IPC2006@nigpas.ac.cn lub

ydwang@nigpas.ac.cn

<http://www.ipc2006.ac.cn>

<http://www.nigpas.ac.cn/ipc2006>

- XVTH CONGRESS OF THE FEDERATION OF EUROPEAN SOCIETIES OF PLANT BIOLOGY FESPB, 17–21 VII 2006

Informacja: Package Organisation, XVth FESPB – Congress, 140 cours Charlemagne, 69002 Lyon, FRANCE

Tel. +33 (0) 4 72774550

Fax : +33 (0) 4 72774577

E-mail: s.delorme@package.fr

<http://www.fespb.org/>

<http://www.sfbv.org>

<http://www.ens-lyon.fr/RDP/FESPB2006.php>

- 2ND MEETING OF THE INTERNATIONAL SOCIETY FOR PHYLOGENETIC NOMENCLATURE, 29 VI–2 VII 2006

Informacja: Nico Cellinese (Logistics and general information) or Walter Joyce (Program), Yale Peabody Museum, 170 Whitney Avenue POB 208118, New Haven, Connecticut, 06511, U.S.A.

E-mail: nico.cellinese@yale.edu

or walter.joyce@yale.edu

http://www.ohiou.edu/phylocode/First_Circular_1.pdf

- VI INTERNATIONAL SOLANACEAE CONGRESS, 23–27 VII 2006

Informacja: David M. Spooner, USDA, Agricultural Research Service, UW–Madison, Department of Horticulture, 1575 Linden Drive, Madison, WI 53706, USA

E-mail: dspooner@wisc.edu

<http://www.hort.wisc.edu/PAA-Solanaceae/>

- BOTANY 2006, 28 VII – 3 VIII 2006

Informacja: Johanne Stogran, Botanical Society of America Meetings Office, 2813 Blossom Ave, Columbus, OH 43231, U.S.A.

Tel.: +614 8999356

Fax: +614 8957866

E-mail: johanne@botany.org

[http://www.botanyconference.org/Newsite/](http://www.botanyconference.org/Newsite/Botany2006/index.php)

[Botany2006/index.php](http://www.botanyconference.org/Newsite/Botany2006/index.php)

- PLANT BIOLOGY 2006, 5–9 VIII 2006

Informacja: American Society of Plant Biologists, U.S.A.

Tel.: +301-251-0560

Fax: +301-279-2996

E-Mail: info@aspb.org

<http://www.aspb.org/meetings/pb-2006>

- 8TH INTERNATIONAL MYCOLOGICAL CONGRESS (IMC8) OF THE INTERNATIONAL MYCOLOGICAL ASSOCIATION, CAIRNS, AUSTRALIA. 20–25 VIII 2006

Informacja: <http://www.sapmea.asn.au/conventions/imc8/>

- PHOTOSYNTHESIS IN THE POST-GENOMIC ERA. II: “STRUCTURE AND FUNCTION OF PHOTOSYSTEMS”, 20–26 VIII 2006

Informacja: Dr. Suleyman I. Allakhverdiev, Institutuskaya, 2, Puschino, Moscow region, 142290 RUSSIA

Tel. +7-0967-73-36-01

E-mail: Suleyman@issp.serpukhov.su

<http://psmeeting.ibbp.psn.ru/>

- 1ST EUROPEAN CONGRESS OF CONSERVATION BIOLOGY – “DIVERSITY FOR EUROPE” 22–26 VIII 2006, EGER

Informacja: Altagra Business Services, H-2100 Godollo, Isaszegi ut Pf. 417, HUNGARY

Fax: +36 28 419 647

<http://www.altagra.hu>

<http://www.eccb2006.org/>

- 7TH EUROPEAN PALAEOBOTANY–PALYNOLOGY CONFERENCE, 6–11 IX 2006

Informacja: Stanislav Opluštil, Faculty of Science, Charles University, Prague, Institute of Geology and Palaeontology, Albertov 6, CZ 128 43 Praha 2, CZECH REPUBLIC

Tel: + 420 221951502

Fax: + 420 221 951 452

e-mail: eppc2006@natur.cuni.cz

<http://www.natur.cuni.cz/eppc2006/>

- GEOEKOLOGICZNE PROBLEMY KARKONOSZY (6), 3–5 X 2006

Informacja: Mgr Roksana Knapik, Karkonoskie Centrum Edukacji Ekologicznej Karkonoskiego Parku Narodowego, ul. Okrzei 28, 58-570 Szklarska Poręba

Tel. 075 7172124 lub 661927624

Fax: 075 7172124

E-mail: konferencja@kpnmab.pl

- 49TH IAVS SYMPOSIUM, 12–16 II 2007

Informacja: Dr. Jill Rapson, Ecology, Institute of Natural Resources, Massey University, Palmerston North, NEW ZEALAND

Tel. +64 6 3569099 ext. 7963

Fax: + 64 6 3505623

E-mail: jrapson@massey.ac.nz

- 54 ZJAZD POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO – „BOTANIKA W POLSCE – SUKCESY, PROBLEMY, PERSPEKTYWY”, 3–8 IX 2007

Informacja: Sekretariat 54 Zjazdu PTB, Katedra Botaniki i Ochrony Przyrody, Uniwersytet Szczeciński, ul. Felczaka 3a, 71-412 Szczecin

Tel. 091 4441673

Tel./fax: 091 4441563

e-mail: 54zjazdptb@univ.szczecin.pl

<http://www.us.szcz.pl/botanicy>

- XVIII INTERNATIONAL BOTANICAL CONGRESS, MELBOURNE, AUSTRALIA, 24–30 VII 2011

Informacja: <http://www.ibt2011.com/ibt2011/>

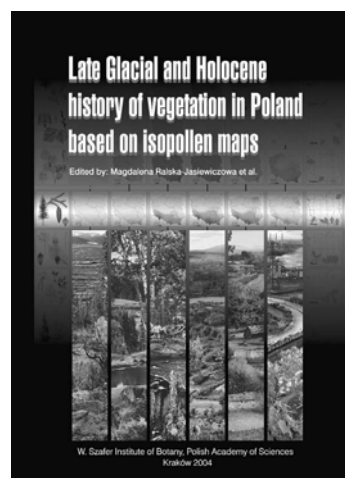
Opracował: Jan J. WÓJCICKI

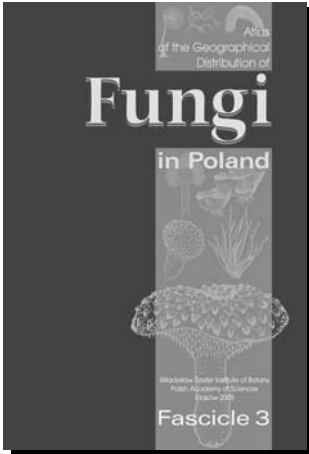
LITERATURA BOTANICZNA • BOTANICAL LITERATURE

M. RALSKA-JASIEWICZOWA, M. LATAŁOWA, K. WASYLIKOWA, K. TOBOLSKI, E. MADEYSKA, H. E. WRIGHT JR., C. TURNER (red.) 2004. *Late Glacial and Holocene history of vegetation in Poland based on isopollen maps*. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków, ss. 444. ISBN 83-89648-23-7. Cena: 125,00 zł.

Prezentowane monumentalne dzieło powstało dzięki współpracy 27 specjalistów z różnych krajowych ośrodków naukowych. Przedstawiono w nim późnoglacialną i holocenijską historię roślinności w Polsce w oparciu o barwne mapy punktowe i izopolowe 24 taksonów drzew i krzewów, a także 14 taksonów roślin zielnych. Informacja zawarta na mapach zestawionych w sekwencji czasowej jest odpowiednio opisana i skomentowana w syntetycznych opracowaniach. Uwzględniono w nich ponadto informacje o współczesnym rozmieszczeniu i migracji poszczególnych taksonów w Europie i Polsce, ich ekologicznych wymaganiach, produkcji i rozsiewaniu pyłku itp. W rozdziałach końcowych zawarto syntezę wiedzy o procesach związanych z przemianami roślinności w czasie późnego gólażu, we wczesnym, środkowym i późnym holocenie oraz w najwcześniejszej części późnego holocenu, w którym uwidacznia się nasilający wpływ człowieka na szatę roślinną. Książka adresowana jest nie tylko do specjalistów zajmujących się paleoekologią czy geografią roślin, ale także do archeologów, leśników, geografów i innych przedstawicieli nauk o Ziemi.

Dystrybucja: Dział Wydawnictw, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków; tel. 012-4241731, fax 012-4219790, e-mail: ed-office@ib-pan.krakow.pl

W. WOJEWODA (red.) 2005. *Atlas of the Geographical Distribution of Fungi in Poland*. Fascicle 3. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków, ss. 145. ISBN 83-89648-27-X. Cena: 39,00 zł.

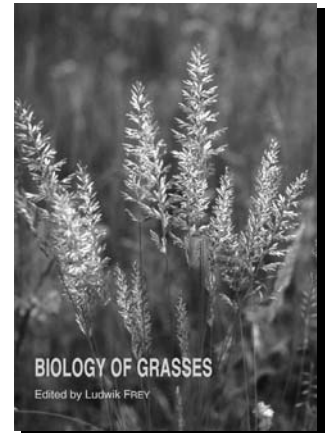
W kolejnym fascykułe serii wydawniczej “Atlas of the Geographical Distribution of Fungi in Poland” zamieszczono mapy rozmieszczenia i krótkie opisy 30 gatunków (w tym 1 podgatunku) następujących grzybów: *Amylocystis lapponica*, *Antrodia albobrunnea*, *Biscogniauxia repanda*, *Botryobasidium leave*, *Clavaria zollingeri*, *Coniophora olivacea*, *Entoloma bloxamii*, *Haplopusillus croceus*, *Helicobasidium purpureum*, *Hericium erinaceum*, *Hygrocybe calyptriformis*, *Inocybe calospora*, *Leucogyrophana olivascens*, *Lycoperdon mammiforme*, *Mycenella bryophila*, *M. margaritispora*, *M. rubropunctata*, *M. salicina*, *Oligoporus obductus*, *Omygena equina*, *Phylloporus rhodoxanthus*, *Sarcosoma globosum*, *Sarcosphaera coronaria*, *Skeletocutis odora*, *Suillus sibiricus* subsp. *helveticus*, *Tricholoma colossus*, *Veluticeps ambigua*, *Xerula melanotricha*, *X. pudens*, *X. radicata*. Fascykuł został przygotowany przez 7 specjalistów mikologów.

Dystrybucja: Dział Wydawnictw, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków; tel. 012-4241731, fax 012-4219790, e-mail: ed-office@ib-pan.krakow.pl

L. FREY (red.) 2005. *Biology of grasses*. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków, ss. 417. ISBN 83-89648-30-X. Cena: 59,00 zł.

Książka *Biology of grasses* jest kolejną pozycją wydaną w serii “Studies on grasses in Poland, Problems of grass biology” o biologii traw w bardzo szerokim tego słowa znaczeniu. *Poaceae* to rodzina roślin o dużym znaczeniu ekonomicznym. Problemy biologii traw są zatem interesujące nie tylko z teoretycznego, ale i praktycznego punktu widzenia. Nowa książka o imponującej objętości ponad 400 stron jest podzielona na trzy części. W pierwszej omówiono zagadnienia klasycznej i molekularnej taksonomii oraz rozmieszczenia traw na stanowiskach naturalnych i synantropijnych zarówno na całym obszarze Polski, jak też na poszczególnych jej obszarach. W drugiej części znalazły się opracowania dotyczące embriologii, cytologii i anatomii traw, a w trzeciej – zostały omówione zagadnienia fitosocjologii, ekologii i biologii *sensu stricto* traw dziko rosnących oraz gatunków o znaczeniu gospodarczym (są to informacje szczególnie przydatne łąkarzom). Całość, którą otwiera krótka przedmowa, a zamyka indeks nazw rodzajowych, została ujęta w 41 rozdziałów.

Dystrybucja: Dział Wydawnictw, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków; tel. 012-4241731, fax 012-4219790, e-mail: ed-office@ib-pan.krakow.pl

Opracował: Jan J. WÓJCICKI